

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Жоғарғы сот 2022 жылғы жұмыстың қорытындысын шығарды	2	Верховный Суд подвел итоги работы судов за 2022 год	6
«Соттардың салық заңнамасын қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2022 жылғы 22 желтоқсандағы № 9 нормативтік қаулысы	10	Нормативное постановление Верховного Суда от 2022 года 22 декабря № 9 «О некоторых вопросах применения судами налогового законодательства»	32
«Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2022 жылғы 22 желтоқсандағы № 10 нормативтік қаулысы	55	Нормативное постановление Верховного Суда от 2022 года 22 декабря № 10 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по уголовному и уголовно-процессуальному законодательству»	77

ЖОҒАРҒЫ СОТ 2022 ЖЫЛҒЫ ЖҰМЫСТЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫН ШЫҒАРДЫ

Жоғарғы Соттың кеңейтілген кеңесінің жұмысына Президент Әкімшілігі Басшысының орынбасары Ержан Жиенбаев, Жоғарғы Сот Кеңесінің төрағасы Денис Шипп пен Республикалық адвокаттар алқасының төрағасы Айдын Бикебаев қатысты. Онлайн режимде жиынға өңірлердің судьялары да қосылды.

Жоғарғы Соттың қылмыстық істер жөніндегі алқа төрағасы **Әбдірашит Жүкенов** 2022 жылы бірінші сатыдағы соттарға 2021 жылмен (32 737) салыстырғанда қылмыстық істер 4,6%-ға (31 257) аз түскенін мәлімдеді.

Сотталғандардың саны 1,5 %-ға (28 208-ден 28 611-ге) азайған. Соттың үш сатысында барлығы 483 адам (2021-де – 503, 4%-ға аз) ақталған. Ауыр және аса ауыр қылмыстар бойынша өткен жылмен (168) салыстырғанда 177 адам ақталған (5 %-ға көп).

Былтыр 377 адамға қатысты үкімнің күші жойылса, биыл бұл көрсеткіш – 334-ті

құрады. Апелляцияда былтыр 1 348 адамға қатысты сот актілері өзгертілсе, биыл 1 246 адамға қатысты актілер өзгертілді. Апелляцияда өткен жылы 8 458 адамға, биыл 8 010 адамға қатысты істер қаралған, көрсеткіш 5,3%-ға аз. Жоғарғы Сот 17 адамға қатысты бірінші сатыдағы 14 іс бойынша үкімдерді қалпына келтірген.

Жоғарғы Соттың азаматтық істер жөніндегі алқа төрағасы **Нұрсерік Шәріповтің** ақпаратына сүйенсек, 2022 жылы соттарға барлығы 780 мың азаматтық іс пен материал келіп түскен. Көрсеткіш 2021 жылмен салыстырғанда 10,1%-ға артқан. Материалдар санының 34,3%-ға (168 934-ден 226 914-ға) артуы борышкерлердің Қазақстаннан тыс жерлерге шығуын санкциялау есебінен орын алған.

Апелляцияда істер 15%-ға (36 мыңнан 30 мыңға) аз қаралған. Сот шешімдерін түзету 17%-ға (5 мыңнан 4 мыңға дейін) азайған. Кассацияда да істер 2022 жылмен салыстырғанда аз (582-ден 575-ке дейін) қаралды. Жоғарғы Сот апелляция күшін жойған бірінші сатыдағы соттардың 85 шешімінің күшін қалпына келтірген.

Жоғарғы Соттың әкімшілік істер жөніндегі алқа төрағасы **Аслан Түкиев** талап қою арыздары санының ай сайын өскенін атап өтті. 2022 жылы 9 мыңның үстіндегі істер бойынша 30 мыңнан астам шешім қабылданған. Шешімдердің 57% талап қоюшылардың пайдасына шығарылған, істердің 15%-ында тараптар татуласқан, 25% іс бойынша арыздарды талап қоюшылар қайтарып алған. 686 ақшалай өндіріп алу туралы ұйғарым және 1 758 жеке ұйғарым шығарылған. Спикер әкімшілік әділеттің тиімділігіне тоқтала келе, бұл азаматтардың құқықтарын қорғауға және қоғамның

мемлекетке сенімін арттыруға бағытталғанын атап өтті.

Жоғарғы Сот аппаратының басшысы **Наиль Ахметзакиров** Президент Сот әкімшілігі (СӘ) туралы ережені бекіткенін хабарлады. Осылайша, Жоғарғы Соттың департаменті соттардың тәуелсіздігін нығайту және азаматтардың сенімін арттыру мақсатында жаңа орталық мемлекеттік органға айналды. Департаменттің сот реформаларын іске асыруға және соттарды қаржыландырудың жаңа моделін енгізуге қосқан үлесі аталып өтілді.

Цифрландыруды дамытудың жоғары деңгейі қамтамасыз етілді. Алматы, Ұлытау және Абай облыстарында жаңадан соттар құрылып, тиісті жағдай жасалды. Қаңтар

оқиғасы кезінде зардап шеккен соттардың инфрақұрылымы толығымен қалпына келтірілді. Бұл, өз кезегінде, сот төрелігін жүзеге асыру процесін судьяларға ғана емес, сотқа келушілер үшін де жайлы етуге мүмкіндік берді.

Жоғарғы Сот төрағасы **Асламбек Мерғалиев** сот жүйесін дамытудың жаңа басымдықтарын айқындады. Сот билігінің консервативті сипатына тоқтала келе, ол соңғы жылдары бірқатар өміршең реформалар жүргізілгенін атап өтті. Спикер сот жүйесін жаңғырту бойынша судьялық кадрлар, сот төрелігін жүзеге асыру және сот әкімшілігін дамыту бойынша Президент тапсырмаларының орындалу барысына назар аударды.

А.Мерғалиевтің пікірінше, реформалар жан-жақты ойластырылып жүргізілгенде ғана азаматтар мен кәсіпкерлердің мәселелері шешіледі. Сот

төрелігінің сапасын арттыру мақсатында келесі шешімдер қабылданды:

- сот процестерін, әсіресе, жабық істер бойынша, кәмелетке толмағандардың құқықтарына қатысты, мемлекеттік органдар өкілдерінің қатысуымен болатын және т.б. отырыстарды офлайн форматта өткізу;
- сот практикасын қорытумен байланысты құжаттарды әзірлеуді жандандыру және Жоғарғы Соттың нормативтік қаулыларын өзектендіру;
- өрескел қате жіберген судьялардың жазадан жалтармауын қамтамсыз ету.
- судьялардың еңбекақы жүйесін теңестіру.

А. Мерғалиев сот төрағаларын сайлау тетіктерін енгізу, құқық қорғау органдарының ықпалын жою және олардың судьяларға әкімшілік қысым жасау құралдарын болдырмау керектегін атап өтті. Сотқа дейінгі тергеу сатысында сот бақылауының тиімділігін арттыру, мерзімінен бұрын босату және жаза түрін ауыстыру институттарын жетілдіру және апелляцияның рөлін күшейту қажеттігі айтылды.

Спикер ӘРПК-нің 175-бабына сәйкес әкімшілік әділет жүйесін дамыту бөлігін іске асыруды және барлық әкімшілік даулар бойынша сотқа дейінгі реттеу тәсілдерін енгізуді маңызды деп санайды. Мемлекеттік сатып алуға, салық жинауға және сот орындаушыларының әрекеттеріне шағымдануға қатысты істерді қарау мерзімін қысқарту мәселесі зерделеуді талап етеді.

Жиын соңында А.Мерғалиев әділетті Қазақстанды құрудағы соттардың рөліне қатысты Мемлекет басшысының ой-пікірімен бөлісе келе: «Азаматтардың, бизнес пен инвесторлардың бізге артып отырған үміті зор. Заң үстемдігін қамтамасыз ету, азаматтардың бұзылған құқықтары мен мүдделерін қалпына келтіру, сот төрелігін жүзеге асыру соттың басты мақсаты екенін әрбіріміз естен шығармағанымыз абзал», - деді.

Жоғарғы Соттың баспасөз қызметі

ВЕРХОВНЫЙ СУД ПОДВЕЛ ИТОГИ РАБОТЫ СУДОВ ЗА 2022 ГОД

В работе расширенного совещания Верховного Суда (далее – ВС) приняли участие Заместитель Руководителя Администрации Президента Ержан Жиенбаев, Председатель Высшего Судебного Совета Денис Шипп и Председатель Республиканской коллегии адвокатов Айдын Бикебаев. В режиме онлайн были подключены судьи регионов.

По словам Председателя коллегии по уголовным делам ВС **Абдрашида Жукенова**, в суды первой инстанции в 2022 году поступило на 4,6% уголовных дел меньше, чем в 2021-м (31 257 дел против 32 737). Осужденных стало меньше на 1,5 % (28 208 лиц против 28 611). Оправдано в трех инстанциях 483 человека (в 2021-м – 503, меньше на 4 %). Оправдано по тяжким и особо тяжким правонарушениям в трех инстанциях – 177 против 168 (на 5 % больше, чем в 2021-м).

Отменено приговоров по 334 лицам против 377, изменено судебных актов по

1 246 лицам против 1348 в апелляции. Апелляция рассмотрела на 5,3 % дел меньше (в отношении 8 010 лиц против 8 458 лиц). ВС восстановлены приговоры первой инстанции по 14 делам в отношении 17 лиц.

По информации Председателя коллегии по гражданским делам ВС **Нурсерика Шарипова**, всего в суды в 2022-м поступило 780 тысяч гражданских дел и материалов, что больше на 10,1% в сравнении с 2021 годом. Рост материалов на 34,3% (с 168 934 до 226 914) произошел за счет санкционирования выезда должников за пределы Казахстана.

В апелляции пересмотрено на 15 % меньше дел (с 36 до 30 тыс.). Скорректировано на 17 % судебных решений меньше (4 тыс. против 5 тыс.). Меньше дел наблюдается и в кассации (с 582 до 575). ВС восстановлено 85 решений судов первой инстанции, отмененных при апелляции.

Председатель коллегии по административным делам ВС **Аслан Тукиев**, выступая, отметил ежемесячный рост исков. В 2022 году вынесено свыше 30 тыс. решений по более 9 тыс. дел. В пользу истца вынесено 57% решений, 15% примирений, отозвано исков – 25%. Вынесено 686 денежных взысканий и 1 758 частных определений. Спикер подчеркнул эффективность адмюстиции, основной ее задачей названа защита прав граждан и повышение уровня доверия общества к государству.

Руководитель Аппарата ВС **Наиль Ахметзакиров** проинформировал об утверждении Президентом Положения о Судебной Администрации (СА). Департамент ВС преобразован в новый центральный госорган с целью укрепления независимости судов и повышения доверия граждан. Отмечен вклад Департамента в реализацию реформ и внедрение новой модели финансирования судов. Обеспечены высокий уровень развития цифровизации, условия для вновь образованных судов в областях Алматинской, Ұлытау и Абай. Полностью восстановлена нарушенная в ходе январских событий инфраструктура

судов, что способствовало нормализации процесса отправления правосудия не только для судей, но и посетителей судов.

Председатель ВС **Асламбек Мергалиев** в своем выступлении обозначил основные приоритеты развития судебной системы. Подчеркнув консервативность судебной власти, он в то же время отметил проведение ряда прогрессивных реформ. Спикер акцентировал внимание на реализации по поручению Президента модернизации по ключевым направлениям, таким как: судейские кадры, отправление правосудия и судебное администрирование.

По мнению А.Мергалиева, реформы должны быть взвешенными, разрешать проблемы граждан и предпринимателей.

Для повышения качества отправления правосудия принято решение:

- проводить судебные процессы офлайн, особенно по закрытым процессам, касающимся прав несовершеннолетних, с участием представителей госорганов и др.;
- активизировать подготовку обобщений судебной практики и актуализацию нормативных постановлений ВС;
- обеспечить неотвратимость наказания за грубые нарушения судьи;
- сбалансировать систему оплаты труда судей.

Председатель ВС отметил необходимость внедрения выборности председателей судов, искоренения влияния силовых органов и исключения

инструментов их административного давления на судей. Указано на повышение эффективности судебного контроля на стадии досудебного расследования, совершенствование института применения УДО и ЗМН и усиление роли апелляции.

Спикер считает важным реализовать в части развития адмюстиции требования статьи 175 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан и ввести досудебное урегулирование по всем административным спорам. Отметил необходимость изучения вопроса сокращения срока рассмотрения дел в сферах госзакупок, налогообложения и обжалования действий судебных исполнителей.

В заключение А.Мергалиев привел тезис Главы государства, где подчеркнута роль судов в построении Справедливого Казахстана. «У людей, бизнеса, инвесторов очень большие надежды. Каждый из нас при отправлении правосудия должен помнить главное предназначение суда – обеспечение верховенства закона, восстановление нарушенных прав и интересов», - сказал он.

Пресс-служба Верховного Суда

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 9 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2022 жылғы 22 желтоқсан

Астана қаласы

Соттардың салық заңнамасын қолдануының кейбір мәселелері туралы

Соттардың салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы заңнаманы қолдану практикасын зерделеп және оны біркелкі қолдану мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсіндірмелер беруге қаулы етеді:

- Салық заңнамасы «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасы Кодексінің (Салық кодексі) 2-бабының 1-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасының Конституциясына (бұдан әрі – Конституция) негізделеді, Салық кодексінен, сонымен қатар қабылдануы Салық кодексінде көзделген нормативтік құқықтық актілерден тұрады.

Соттар Қазақстан Республикасы салық заңнамасының нормаларын қолдану кезінде Конституцияның 12-бабының 2-тармағына сәйкес Салық кодексін және онда көзделген нормативтік құқықтық актілерді қоса алғанда, заңдар мен өзге де нормативтік құқықтық актілердің мазмұны мен қолданылуын айқындайтын Конституцияның 1-бабының 1-тармағында белгіленген құндылықтарды негізге алуы қажет.

Мұндай нормативтік құқықтық актілерге Қазақстан Республикасы Үкіметінің нормативтік құқықтық қаулылары, салық органдары жүйесіндегі уәкілетті орган басшысының нормативтік құқықтық бұйрықтары, Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігі басшысының нормативтік құқықтық бұйрықтары, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың жергілікті өкілетті органдарының жекелеген салық мөлшерлемелерін және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді белгілеу туралы нормативтік құқықтық шешімдері жатады.

Салық кодексінің 10-бабына сәйкес салық салу мәселелерін реттейтін нормативтік құқықтық актілер міндетті түрде ресми жариялануға тиіс.

«Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V Заңының (бұдан әрі – Құқықтық актілер туралы заң) 35-1-бабына сәйкес уәкілетті орган басшысының, Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің жоғарыда көрсетілген нормативтік құқықтық бұйрықтарының және жергілікті өкілеттік органдардың құқық нормаларын қамтитын, оның ішінде азаматтардың құқықтары мен міндеттеріне қатысты

нормативтік құқықтық шешімдерінің күшіне енуінің қажетті шарты оларды әділет органдарында мемлекеттік тіркеу болып табылады.

Соттар салық дауларын қарау кезінде осы шарттарға сәйкес келмейтін нормативтік құқықтық актілерді қолдануға құқылы емес.

Салықтық әкімшілендіру мәселелері бойынша қабылданған және салық органы әрекетті (әрекетсіздікті) орындаған немесе ол шешім шығарған кезде қолданысқа енгізілген нормативтік құқықтық актілер осы әрекеттерді (әрекетсіздікті) орындау немесе шешім шығару кезінде қолданылуға жататынын соттар назарда ұстағаны жөн. Салық төлеушінің салықтық міндеттемесінің немесе салық агентінің міндеттерінің туындауына, орындалуына немесе тоқтатылуына байланысты салық қатынастарына салық төлеушінің салықтық міндеттемесі немесе салық агентінің міндеті туындаған, орындалған немесе тоқтатылған кезде қолданыста болған нормативтік құқықтық актілер, егер қолданысқа жаңадан енгізілген нормативтік құқықтық актілердің немесе олардың нормаларының оларды қолданысқа енгізу туралы заңнамалық актіге сәйкес кері күші болмаса қолданылуға жатады. Бұл ретте барлық жағдайларда Салық кодексінің 3-бабы 5-тармағына сәйкес салықтардың және (немесе) бюджетке төленетін төлемдердің жаңа түрін белгілейтін, мөлшерлемені арттыратын, жаңа міндеттер белгілейтін, сондай-ақ салық төлеушінің (салық агентінің) жағдайын нашарлататын Қазақстан Республикасы заңдары ережелерінің кері күші болмайды.

Салық кодексінің 19-бабы 2-тармағының 4) тармақшасына сәйкес салық органдары өз құзыреті шегінде салықтық міндеттеменің туындауы, орындалуы және тоқтатылуы жөнінде түсіндірмелерді жүзеге асыруға және түсініктемелер беруге міндетті. Мұндай түсіндірмелер мен түсініктемелер, сондай-ақ әдістемелік ұсынымдар, оның ішінде уәкілетті органның әдістемелік ұсынымдары нормативтік құқықтық актілерге жатпайды. Сот оларды салық заңнамасының нормаларына сәйкестігін ескере отырып бағалауға тиіс.

Салық органдары салықтарды және бюджетке төленетін төлемдерді жинау бойынша өздері жүзеге асыратын, оның ішінде салықтық бақылауды жүзеге асыруға, мерзімінде орындалмаған салықтық міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдері мен салықтық берешекті мәжбүрлеп өндіріп алу шараларын қолдануға, сондай-ақ мемлекеттік қызметтерді және Салық кодексінде белгіленген салықтық әкімшілендірудің өзге де нысандарын көрсетуге негізделген шаралар мен тәсілдер жүйесін (жиынтығын) қамтитын салықтық әкімшілендіруді жүзеге асырады.

Салық саясатын (жаңа салықты және бюджетке төленетін төлемдерді белгілеу және қолданыстағыларының күшін жою, салық және бюджетке төленетін төлемдер бойынша мөлшерлемелерді, салық салу объектілері мен салық салуға байланысты объектілерді, салық базасын өзгерту жөніндегі

шаралар жиынтығы) салық саясаты саласындағы уәкілетті орган жүзеге асырады.

2. Салық салу мақсатында заңнама нормаларын қолдану кезінде Салық кодексінің 2-бабы 3-тармағында белгіленген оның нормаларының басымдығын негізге алған жөн.

Егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта Салық кодексіндегіден өзгеше қағидалар белгіленсе, аталған шарттың қағидалары қолданылады (Салық кодексінің 2-бабының 5-тармағы). Конституцияның 4-бабы 3-тармағына сәйкес Қазақстан қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттардың Қазақстан Республикасының аумағында қолданылу тәртібі мен талаптары Республиканың заңнамасында айқындалады.

«Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабының нормаларын халықаралық ұйымдар мен олардың органдарының шешімдерін орындау тәртібіне қатысты қолданыста ресми түсіндіру туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық кеңесінің 2009 жылғы 5 қарашадағы № 6 нормативтік қаулысына сәйкес Қазақстан қатысушысы болып табылатын, атап айтқанда Еуразиялық экономикалық одаққа (ЕАЭО) және олардың органдарына қатысушы болып табылатын халықаралық ұйымдардың, мемлекетаралық бірлестіктердің нормативтік шешімдері мен өзге де нормативтік құқықтық актілері халықаралық шарттарға теңестіріледі және халықаралық шарттарды қолдану кезінде Қазақстан Республикасы заңнамасының, оның ішінде салық заңнамасының нормаларынан басымдығы болады.

Егер ратификацияланған халықаралық шартта Қазақстан Республикасының Үкіметіне салық салу құқығы берілсе, бірақ ұлттық заңнамада аталған құқық жүзеге асырылмаса (жеңілдік болса), онда ұлттық заңнама қолданылуға жатады.

Халықаралық шарттардың ережелерін қолдану кезінде шарт субъектілердің арнайы тобына қолданылатынын ескеру қажет. Әдетте, қосарланған салық салуды болдырмау туралы конвенцияларда мұндай субъектілерге уағдаласушы мемлекеттердің резиденттері жатады.

Қосарланған салық салуды болғызбау туралы конвенцияларды түсіндіру кезінде, егер мұндай түсіндіру қағидалары Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің 1993 жылғы 31 наурыздағы № 2059-ХІІ қаулысының негізінде Қазақстан Республикасы қосылған Халықаралық шарттар құқығы туралы Вена конвенциясының ережелеріне сәйкес келсе, халықаралық шарттарда және Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген түсіндірудің жалпы қағидалары қолданылады.

3. Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – АҚ) 1-бабының 4-тармағына сәйкес заңнамалық актілерде көзделген жағдайларды қоспағанда, салық қатынастарына азаматтық заңнама

қолданылмайды. Осыған байланысты соттар салық қатынастарын азаматтық заңнамамен реттелетін мүліктік қатынастардан ажыратқаны жөн.

Салық кодексінің 1-бабының 4-тармағына сәйкес, егер Салық кодексінде пайдаланылатын Қазақстан Республикасының азаматтық және басқа да заңнамасы салаларындағы ұғымдар, егер Салық кодексінде өзгеше көзделмесе, Қазақстан Республикасы заңнамасының сол салаларында пайдаланылатын мағыналарында қолданылады. Қазақстан Республикасы заңнамасының әртүрлі салаларындағы сол бір ұғымдардың мәнін айқындау кезінде Салық кодексінде пайдаланылатын ұғымдар Салық кодексінің нормаларында сілтеме жасалған Қазақстан Республикасы заңнамасының тиісті саласында олар қандай мағынада пайдаланылса, сол мағынада қолданылуы тиіс.

Салық кодексінде пайдаланылатын және салық салу және салықтық есепке алу мақсатында Салық кодексінің нормаларында сілтеме жасалған Қазақстан Республикасының бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік туралы заңнамасының ұғымдары, оның ішінде «ұйымдар», «кірістер», «шығыстар», «активтер», «міндеттемелер» ұғымдары салық қатынастарына Қазақстан Республикасының бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы заңнамасында пайдаланылатын мағынада қолданылуға жатады.

Салық кодексінің 116-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес өсімпұл белгіленген мерзімде орындалмаған салықтық міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдерінің бірі болып табылады. Сондықтан мерзімінде төленбеген салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер сомасына есептелетін өсімпұл мөлшерін АҚ-нің 297-бабының негізінде азайтуға, сондай-ақ Салық кодексінің 117-бабының 3-тармағында, 158-бабының 7-тармағында көзделмеген негіздер бойынша өсімпұл төлеуден босатуға жол берілмейді.

4. Салық органдары анықтаған мынадай бұзушылықтар бойынша:

жазып берілуі бойынша әрекетті (әрекеттерді) заңды күшіне енген сот актісімен жеке кәсіпкерлік субъектісі іс жүзінде жұмыстарды орындамай, қызметтерді көрсетпей, тауарларды тиеп-жөнелтпей жасаған (жасалған) деп танылған шот-фактураның негізінде;

заңды күшіне енген сот шешімінің негізінде жарамсыз деп танылған мәмілелер бойынша корпоративтік табыс салығын (бұдан әрі – КТС) есептеу кезінде шығыстарды шегерімнен алып тастау және сатып алынған тауарлар, жұмыстар, көрсетілетін қызметтер бойынша қосылған құн салығының (бұдан әрі – ҚҚС) сомасын есепке жатқызудан алып тастау бойынша осындай негіздер Салық кодексінің нормаларында қамтылған.

Көрсетілген әрбір негіздердің өзіндік дәлелдеу нысанасы мен дәлелдемелер тобы бар.

5. Азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтірген жеке кәсіпкерлік субъектісінің мүліктік пайда алу мақсатында іс жүзінде

жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша әрекеттерді жасауы Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 216-бабы бойынша қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғады.

Салық төлеушінің, атап айтқанда, ҚҚС бойынша тіркеу есебінде тұрмаған төлеушінің, сол сияқты жұмыстар орындауды, қызметтер көрсетуді, тауарлар тиеп жіберуді іс жүзінде жүргізбеген тұлғаның жазған және ҚҚС сомасын қамтитын жалған шот-фактураны жазып беруі, қылмыстық құқық бұзушылық белгілері болмаған кезде Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің (бұдан әрі – ӘҚБтК) 280-бабы бойынша әкімшілік жауаптылыққа әкеп соғады.

ӘҚБтК-нің 280-бабына ескертпеге орай жалған шот-фактура деп жұмыстар орындауды, қызметтер көрсетуді, тауарлар жөнелтуді іс жүзінде жүргізбеген тұлға жазған және ҚҚС сомасын қамтитын шот-фактура танылады.

Заңды күшіне енген үкіммен, қылмыстық істі тоқтату туралы сот қаулысымен, қылмыстық қудалау органының ақталмайтын негіздер бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді тоқтату туралы қаулысымен, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулымен тұлғаның шот-фактураны жазып беру жөніндегі әрекеттері іс жүзінде жұмыстарды орындамай, қызметтерді көрсетпей, тауарларды тиеп-жөнелтпей жасалды деп танылған, яғни жалған шот-фактураны жазып беру КТС-ны есептеу кезінде шығыстарды шегерімдерден алып тастау және сатып алынған тауарлар, жұмыстар, көрсетілетін қызметтер бойынша ҚҚС сомасын есепке жатқыздудан алып тастау үшін негіз болып табылады.

Салық органдарынан жасалғаны жалған шот-фактуралармен расталған мәмілелерге дау айту туралы талап қоюды беру талап етілмейді.

Салық органы КТС және ҚҚС бойынша сомаларды тиісті есепке жазуды жалған шот-фактураны жазу бойынша әрекеттердің жасалғаны анықталған заңды күшіне енген актілердің негізінде жүзеге асырады.

6. Салық кодексінің 19-бабы 1-тармағының 10) тармақшасына сәйкес салық органдары соттарға АК-нің 49-бабы 2-тармағының 1), 2), 3) және 4) тармақшаларында көзделген негіздер бойынша мәмілелерді жарамсыз деп тану, заңды тұлғаны тарату туралы талаптарды, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген құзыреті мен міндеттеріне сәйкес өзге де талаптарды қоюға құқылы.

Мәлімделген талап қоюды негіздеу үшін салық органы мәміле тараптарының міндеттемелерді іс жүзінде орындамағанын және оларды орындаудың объективті мүмкіндігінің жоқтығын куәландыратын дәлелдемелер келтіруге міндетті.

Дәлелдемелерді жинауды салық органы құзыретіне сәйкес, салықтық әкімшілендіру шеңберінде, оның ішінде мәмілені жарамсыз деп тану туралы

сотқа талап қою берілгенге дейінгі салықтық бақылау арқылы (салықтық тексеру нысанында және мемлекеттік бақылаудың өзге де нысандарында) жүзеге асырады.

Сот мынадай мән-жайларды анықтаған кезде:

- дау айтылған мәміленің негізгі мақсаты салықтарды төлемеу немесе толық төлемеу болып табылатын;

- мәміле бойынша міндеттемені контрагенттің өзі немесе мәмілені орындау бойынша міндеттеме шартпен немесе заңмен берілген тұлғаның орындамағаны мәмілені жарамсыз деп тану туралы талап қоюды қанағаттандыру үшін негіз болып табылады.

7. Тараптардың бәсекелестігі мен тең құқықтылығы қағидаттарына сәйкес салық органдары камералдық бақылау нәтижелері бойынша анықтаған Салық кодексінің 96-бабы 3-тармағының 2) және 3) тармақшаларында көзделген бұзушылықтарды жою туралы хабарламаны жолдау бойынша салық органдары лауазымды тұлғалардың әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) сотқа шағымданған жағдайларда контрагенттер өз тарапынан мәміленің жарамдылығын дәлелдеуге құқылы, салық төлеуші тіркелуі (қайта тіркелуі) соттың заңды күшіне енген шешімінің негізінде жарамсыз деп танылған заңды тұлғадан және (немесе) дара кәсіпкерден тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді іс жүзінде алғанын дәлелдеуге құқылы.

Салық кодексінің 8-бабының 1-тармағы ережелерінің негізінде салық төлеушінің (салық агентінің) салықтық міндеттемені орындау жөніндегі әрекеттерді (әрекетсіздікті) жүзеге асырудағы адалдығы көзделеді.

Соттар мәмілелерді жарамсыз деп тану туралы талап қоюларды қараған кезде салық төлеуші контрагенттердің сенімділігі мен адалдығы нысанасына қатысты ақпаратты алу құқығын іске асырғанын ескергені жөн.

8. Шот-фактураларды жарамсыз деп тану туралы талап қою берілген жағдайда жазбаша нысанда жасалған шот-фактуралар мәмілелер деп таныла алмайтынын ескеру қажет. Шот-фактура мәміле жасалғаны туралы дәлелдемелердің бірі болуы мүмкін.

Осыған байланысты мұндай талап қоюды қабылдаудан Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексінің (бұдан әрі – АПК) 151-бабы бірінші бөлігінің 1) тармақшасына сәйкес бас тартылуға тиіс, ал егер талап қою соттың іс жүргізуіне қабылданса, іс бойынша іс жүргізу АПК-нің 277-бабы 1) тармақшасының негізінде тоқтатылуға жатады.

Практикада шот-фактуралар ғана болып, оларды салық төлеуші салық міндеттемелерін орындау кезінде ескерген жағдайлар да кездеседі. Мұндай жағдайларда жасалғаны тек шот-фактурамен расталған мәміле дау айту нысанасы болуға тиіс. Салық органы талап қою нысанасын дұрыс көрсеткен және мәміленің жарамсыздығы дәлелдемелерінің жеткілікті жиынтығы болған кезде, сот оны барлық туындайтын салдарымен сондай деп тануы мүмкін.

9. Жауапкерлердің біріне қатысты тарату рәсімі аяқталған кезде (тарату негіздеріне қарамастан) мәмілені жарамсыз деп тану туралы іс бойынша іс жүргізу тоқтатылуы мүмкін емес.

Егер іс бойынша әрекет ететін заңды тұлға немесе дара кәсіпкер болып табылатын және дау айтылған мәміленің шарттары мен ережелерін ескере отырып, өзінің салық міндеттемелерін белгілеген екінші жауапкер болса, талап қою мәні бойынша қаралуға жатады. Мұндай жауапкерге қатысты мәлімделген талап оның контрагентінің таратылуына қарамастан, мәні бойынша шешілуге тиіс.

10. Салық органы заңды тұлғаны құру кезінде заңдардың түзетуге келмейтін сипатта бұзылуына жол берілуіне байланысты заңды тұлғаны тіркеуді жарамсыз деп тану негізі бойынша соттарға заңды тұлғаны тарату туралы талап қоюды беруге құқылы (АК-нің 49-бабы 2-тармағының 2) тармақшасы).

Жоғарыда баяндалғандарды ескере отырып, сотқа тіркеуді жарамсыз деп тану туралы емес, заңды тұлғаны тарату туралы талап қойылуға тиіс.

Қолданыстағы заңнамада заңды тұлғаны тіркеудің жарамсыздығы негіздерінің толық тізбесі қамтылмаған. Соттар істі қарау кезінде іс үшін маңызы бар нақты мән-жайларды негізге ала отырып, заңды тұлғаны құру кезінде заңдылықтың өрескел бұзылуына жол беру фактісін және оның жойылмайтын сипатын анықтауға тиіс.

Соттың мұндай талап қоюларды қанағаттандыруы тарату туралы сот шешімі шығарылған заңды тұлға үшін де, оның контрагенттері үшін де құқықтық салдарға әкеп соғады. Сондықтан соттар заңды тұлғаны құру кезінде жіберілген бұзушылықтарды оның өз қызметін жүзеге асыру кезінде жасаған бұзушылықтарынан ажыратуы керек.

«Заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу және филиалдар мен өкілдіктерді есептік тіркеу туралы» Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 17 сәуірдегі № 2198 Заңының (бұдан әрі – Заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу туралы заң) 1-бабының заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу мемлекеттік тіркеуге ұсынылған құжаттардың Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкестігін тексеруді қамтитыны туралы ережесін негізге алу қажет.

Бұл ретте заңнаманы бұзушылықтар жойылмайтын болуға тиіс. Мысалы, міндетті виза алу қажеттілігі жағдайында заңды тұлға құрған, сондай-ақ заңды тұлғалар қатысушыларының құрамына кіру арқылы коммерциялық ұйымдардың жарғылық капиталына қатысатын шетелдіктердің бизнес-көшіп келушілер ретінде кіруге виза алмауы; коммерциялық емес ұйымның жарғысында оның негізгі мақсаты ретінде пайда табуды немесе жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің жарғысында жарғылық капиталдың бастапқы мөлшерін «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» Қазақстан

Республикасының 1998 жылғы 22 сәуірдегі № 220-І Заңының 23-бабының 2-тармағында белгіленген сомдан кем болатын соманы көрсету осындай бұзушылықтар болып табылады.

Қалыптастырылған жарғылық капиталдың болмауы, құрылатын заңды тұлғаның басшысы етіп шетелдік жеке тұлғаны тағайындауға байланысты шетелдік жұмыс күшін тартуға уәкілетті органның рұқсатының жоқтығы, салық есептілігін ұсынбау АҚ-нің 49-бабы 2-тармағының 2) тармақшасында көрсетілген заңнаманы бұзушылықтарға жатқызылуы мүмкін емес. Осы және соларға ұқсас бұзушылықтар заңды тұлға өз қызметін жүзеге асыру кезінде жол берген бұзушылықтар болып табылады.

11. Тарату (қайта тіркеуді жарамсыз деп тану) туралы мәлімделген заңды тұлғаларды сот іске жауапкерлер ретінде қатысуға тартуы тиіс.

Тең жауапкерлер ретінде тіркеуші орган, заңды тұлғаның құрылтайшылары (қатысушылары) іске қатысуға міндетті түрде тартылуға жатады.

Заңды тұлғаны жүргізілген қайта тіркеуге ғана дау айтылған жағдайда, іске қатысуға алдыңғы қатысушыны (қатысушыларды) да тартқан жөн. Заңды тұлғаны қайта тіркеуді жарамсыз деп тану және бұрынғы тіркеу деректерін қалпына келтіру алдыңғы қатысушыға (қатысушыларға) оның қызметіне байланысты міндеттемелерді, оның ішінде салықтық міндеттемелерді жүктейді.

Заңды тұлғаны тарату (тіркеуді (қайта тіркеуді) жарамсыз деп тану) туралы талап қою қанағаттандырылған жағдайда салықтық бақылау жүргізу туралы мәселені шешу салық органының өкілеттігіне кіреді және салық заңнамасында көзделген шаралар қабылданған кезде ғана контрагенттердің құқықтары мен заңды мүдделері қозғалуы мүмкін, олар салық органдарының шешімдеріне, әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) дау айту шеңберінде өздерінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды жүзеге асыруға құқылы.

12. Заңды тұлғаны құруға (қайта тіркеуге) қатысы жоқ жеке тұлға - басшысын және (немесе) құрылтайшысын (қатысушысын) көрсете отырып, заңды тұлғаны тіркеу (қайта тіркеу) заңды тұлғаны таратуға (қайта тіркеуді жарамсыз деп тануға) негіз болып табылады.

Конституцияның 26-бабының 4-тармағына, АҚ-нің 10-бабына, Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің (бұдан әрі – Кәсіпкерлік кодекс) 2-бабына сәйкес құрылтайшы (қатысушы) қабылдаған шешімнің негізінде заңды тұлғаны құру арқылы жеке кәсіпкерлікті жүзеге асыру үшін тиісті түрде білдірілген және ресімделген осы тұлғаның еркі болуы қажет.

Заңды тұлғаның құрылтай құжаттарында көрсетілген тұлғаның оны құруға және кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға, сол сияқты оның кәсіпкерлік қызметті жүзеге асырмауына ерік білдіруінің болмауы заңды тұлғаны таратуға (тіркеуді, қайта тіркеуді жарамсыз деп тануға) негіз болып табылады.

Іс жүзінде заңды тұлға көбінесе құжаттарды қолдан жасау, жоғалған құжаттарды пайдалану, тіркеу (қайта тіркеу) жүргізілген тұлғаны жаңылыстыру жолымен және осы тұлғаның салық органына не сотқа берген түсіндірмелерімен расталған өзге де мән-жайлар бойынша заңсыз құрылған болып есептеледі.

Тиісінше мұндай мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) Қазақстан Республикасының заңнамасын елеулі түрде бұза отырып жүргізілген, олар жойылмайтын сипатта болады.

13. АҚ-нің 49-бабы 2-тармағының 3) тармақшасына сәйкес орналасқан жері бойынша немесе нақты мекенжайы бойынша заңды тұлға, сондай-ақ заңды тұлға бір жыл ішінде оларсыз жұмыс істей алмайтын құрылтайшылар (қатысушылар) және лауазымды адамдар болмаған жағдайда, заңды тұлғаны тарату туралы шешім қабылдай алатындығы соттарға түсіндірілсін.

Жоғарыда көрсетілген белгілер жиынтығының болмауы талап қоюшының талабын қанағаттандырудан бас тарту үшін негіз болып табылады, өйткені салық органдарының өзге де ден қою тәсілдері бар.

Салық кодексінің 70-бабының 4, 5-тармақтарына сәйкес 70-бабының 2-тармағы 3) тармақшасында көрсетілген негіз бойынша жүргізілген салықтық зерттеп-қарау нәтижесінде тіркеу деректерінде көрсетілген орналасқан жері бойынша салық төлеушінің іс жүзінде болмауы анықталған жағдайда, салық органы мұндай салық төлеушіге салық төлеушінің орналасқан (болмаған) жерін растау туралы хабарлама жібереді.

Салық төлеуші талапты орындамаған жағдайда салық органы банктік шоттар бойынша шығыс операцияларын тоқтата тұрады немесе банктік шоттар болмаған кезде, ҚҚС бойынша тіркеу есебінен шығарады.

Заңды тұлғаны тарату (қайта тіркеуді жарамсыз деп тану) туралы талап қоюмен жүгінген кезде заңды тұлғаның тіркелген жері бойынша болмауы негізінде сот анықтауға жататын мән-жайлар қатарына: заңды тұлғаның нақты орналасқан жерін анықтау, сондай-ақ салық органының салық төлеушінің орналасқан (болмаған) жерін растау туралы хабарламасын орындамағаны жөніндегі шешімінің болуы және оны салық төлеушіге жіберу фактісін анықтау жатады.

Заңды тұлғаны тарату (қайта тіркеуді жарамсыз деп тану) туралы талап қою тіркеу (қайта тіркеу) кезінде заңды тұлғамен байланысу, сондай-ақ салықтық бақылауды жүзеге асыру мүмкіндігін болдырмайтын заңды тұлғаның мекенжайы туралы дұрыс емес мәліметтерді қасақана бергенін куәландыратын мән-жайлар орын алған кезде де қанағаттандырылуға жатады.

Мынадай мән-жайлар заңды тұлғаның орналасқан жері туралы мәліметтердің анық еместігін куәландыруы мүмкін:

- құжаттарда көрсетілген мекенжай іс жүзінде болмауы;
- үй-жайды жалға алудың жалған шарты ұсынылуы;

және өзге де мән-жайлар.

Заңды тұлғаның тіркелген (қайта тіркелген) жері бойынша жоқтығын заңды тұлғаның тұрақты жұмыс істейтін органының көрсетілген мекенжай бойынша орналаспағандығы, жүргізілген салықтық зерттеп-қарау нәтижелері теріс екендігі, пошта хат-хабары адресаттың болмауына байланысты оны тапсырудың мүмкін еместігі себепті белгімен қайтарылғандығы туралы деректер куәландырады.

14. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық іс бойынша қорытынды шешімнің болмауы заңды тұлғаны тарату (қайта тіркеуді жарамсыз деп тану) туралы талап қоюдан бас тарту үшін сөзсіз негіз бола алмайды.

Соттар істі қарау кезінде істің нақты мән-жайларын негізге алып, анықталғанға байланысты өз қорытындыларын қылмыстық іс бойынша түпкілікті шешімнің болуымен не болмауымен ғана байланыстырмай, шешім шығаруы тиіс.

15. Қатысушылар құрамының өзгеруіне байланысты заңды тұлғаны қайта тіркеуге дау айту туралы істер бойынша соттар Заңды тұлғаларды мемлекеттік тіркеу туралы заңның 14-бабының ережелерін ескеруі тиіс.

Осы нормада шаруашылық серіктестіктерді мемлекеттік қайта тіркеу үшін қатысушылардың құрамын өзгерту негізінде Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне және құрылтай құжаттарына сәйкес шаруашылық серіктестіктен шығатын қатысушының серіктестіктің мүлкіндегі (жарғылық капиталындағы) үлеске немесе оның бір бөлігіне құқығын иеліктен шығарғанын (басқаға бергенін) растайтын құжат ұсынылатыны көзделген.

Мұндай шарттың тарабы жеке тұлға болып табылса, шартты нотариат куәландыруға тиіс.

Істерді қарау кезінде соттар мұндай мәмілелерге сот тәртібімен дау айтылған-айтылмағанын, осы мәмілелерге дау айтылатын-айтылмайтынын немесе заңның тікелей нұсқауына орай мәмілелер маңызсыз болып табылатын-табылмайтынын анықтауы қажет.

Заңды тұлғаны мемлекеттік қайта тіркеу тіркеуші органның әкімшілік актісі болып табылады, осыған байланысты мұндай қайта тіркеуді жарамсыз деп тану туралы талап қоюлар әкімшілік сот ісін жүргізу тәртібімен қаралуға тиіс.

16. Дара кәсіпкерді немесе заңды тұлғаны тіркеуді жарамсыз деп тану, сондай-ақ заңды күшіне енген сот шешімінің негізінде заңды тұлғаны қайта тіркеуді жарамсыз деп тану кезінде көрсетілген тұлғаларды ҚҚС бойынша тіркеу есебінен шығару мұндай есепке қою күнінен немесе қайта тіркеу күнінен бастап есептелетіні Салық кодексінің 85-бабы 4-тармағының 4), 5) тармақшаларында және 6-тармағының 2), 3) тармақшаларында белгіленген.

Бұл ережелер салық органы шешім шығарған немесе әрекет (әрекетсіздік) жасаған кезде қолданысқа енгізілген заң нормаларына сәйкес жүзеге асырылатын салықтық әкімшілендіруге жатады.

Салық кодексінің 400-бабының 1-тармағына сәйкес тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді алушыда ҚҚС сомаларын есепке жатқызу құқығы туындауы үшін өнім беруші ҚҚС төлеуші болуы қажет.

Бұл ретте есепке жатқызылатын ҚҚС сомасынан алып тастау декларацияда ҚҚС есепке жатқызылатын ҚҚС ретінде танылған салық кезеңінде жүргізіледі.

Осындай өзара есеп айырысулар бойынша КТС, егер салық төлеуші бұрын мұндай шығыстарды камералдық бақылау нәтижелері бойынша дербес алып тастамаса, құжаттық салықтық тексерулер нәтижесі бойынша есептелуі мүмкін. Бұл ретте салықтық тексеру актісі салықтық бұзушылықтың толық сипаттамасын көрсете отырып, салықтық және өзге де заңнаманың тиісті нормасына сілтеме жасай отырып жасалады. Салық төлеушінің контрагентін тарату (қайта тіркеуді жарамсыз деп тану) туралы заңды күшіне енген сот шешімінен басқа, КТС сомаларын есептеу үшін негіз ретінде осы тұлғалар арасындағы қаржы-шаруашылық операциялардың жарамсыздығын куәландыратын өзге де мән-жайлар көрсетілуі мүмкін.

17. Салық кодексінің 48-бабы 1-тармағына сәйкес, мынадай:

салық органы салықтарды және бюджетке төленетін төлемдерді есептеуге, есепке жазуға немесе олардың есептелген, есепке жазылған сомасын қайта қарауға құқылы болатын;

салық төлеуші (салық агенті) салықтық есептілікті ұсынуға міндетті, салықтық есептілікке өзгерістер мен толықтырулар енгізуге, салықтық есептілікті кері қайтарып алуға құқылы болатын;

салық төлеуші (салық агенті) салықтарды және бюджетке төленетін төлемдерді, өсімпұлды есепке жатқызуды және (немесе) қайтаруды талап етуге құқылы болатын уақыт кезеңі салықтық міндеттеме мен талап бойынша талап қоюдың ескіру мерзімі деп танылады.

Салық кодексінің 48-бабына сәйкес салық міндеттемесі мен талабы бойынша талап қоюдың ескіру мерзімі үш жылды құрайды. Талап қоюдың ескіру мерзімі бес жылды құрайтын мына салық төлеушілер:

жер қойнауын пайдалануға арналған келісімшартқа сәйкес қызметті жүзеге асыратын;

кәсіпкерлік кодексіне сәйкес субъектілердің осындай санатына жатқызылған ірі кәсіпкерлік субъектілері;

Салық кодексінің 30-тарауының шарттарына сәйкес келетін Қазақстан Республикасының резиденттері ерекше болып табылады.

Құқықтық актілер туралы заңның 11-бабының 1 және 2-тармақтарына сәйкес, егер нормативтік құқықтық актілерде немесе оларды қолданысқа

енгізу туралы актілерде өзгеше көзделмесе, барлық нормативтік құқықтық актілер тікелей қолданылады.

Қолданысқа енгізілген нормативтік құқықтық актілерді қолдану үшін қандай да бір қосымша нұсқаулар талап етілмейді.

Салық төлеушілер мен салық органдары салықтық құқықтық қатынастарға түсе отырып, Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтауға міндетті, күші жойылған және қолданысын тоқтатқан заңнама нормалары олар жойылғаннан кейін жасалатын адамдардың іс-әрекеттеріне қолдануға жатпайды.

Соттар 2020 жылғы 1 қаңтардан бастап салықтық құқықтық қатынастарға қатысушылар ағымдағы салық кезеңінде алдыңғы салық кезеңдеріне қатысты әрекеттер жасаған кезде Салық кодексінің бес жылдық талап қоюдың ескіру мерзімі туралы күші жойылған нормасын қолдануға құқылы емес екендігін ескергендері жөн, өйткені Салық кодексінің қолданыстағы нормасы бойынша мұндай мерзім, егер Салық кодексінде өзгеше көзделмесе, үш жылды құрайды.

Салық органдары талап қоюдың ескіру мерзімінің шегінен тыс салық төлеушіге және (немесе) салық агентіне талап қоюға құқылы емес. Бұл ретте Салық кодексі талап қоюдың ескіру мерзімімен өсімпұлды есептеуді шектемейді.

18. Салық органының салықтардың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің есептелген, есепке жазылған сомасын есепке жазу немесе қайта қарау құқығына қатысты талап қоюдың ескіру мерзімі Салық кодексінің 114-бабы 2-тармағының 1), 2) және 3) тармақшаларында көзделген хабарламалар шығарылған күнге есептеледі.

Салық кодексінің 48-бабының 9-тармағында талап қоюдың ескіру мерзімі ұзартылатын жағдайлар белгіленген. Аталған баптың 10-тармағында талап қоюдың ескіру мерзімін тоқтата тұру жағдайлары көзделген.

Трансферттік баға белгілеу мәселелері бойынша салықтық тексеру жүргізу кезінде оның тоқтатыла тұруын ескере отырып, талап қоюдың жалпы ескіру мерзімі жеті жылдан аспауға тиіс.

Көрсетілген мәселелер бойынша тексеруді тоқтата тұрған кезде салық органы «Трансферттік баға белгілеу туралы» Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 5 шілдедегі № 67-IV Заңының 8-бабының талаптарын сақтауға тиіс. Ескіру мерзімінің өтуі сұрау салу жіберілген кезде тоқтатыла тұруы мүмкін, ол мынадай:

мемлекеттің құзыретті органына (ұйымына) жолданған;
дербестендірілген, тексерілетін салық төлеушіге қатысты жасалған;
тексеру нысанасына кіретін мәселелер бойынша енгізілген талаптарға сәйкес келуге тиіс.

Соттар сұрау салу жоғарыда көрсетілген талаптарға сәйкес келмеген жағдайда мұндай сұрау салу жіберілген болып есептелмейтінін ескергені жөн.

Салық кодексінің 48-бабының 10-тармағына сәйкес сотқа дейінгі тергеп-тексеру шеңберінде жүргізілген салықтық тексеру аяқталған күннен бастап қылмыстық іс бойынша іс жүргізу аяқталғанға дейінгі уақыт кезеңі талап қоюдың ескіру мерзіміне кірмейді.

Салық органдарының салықтың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің есептелген, есепке жазылған сомасын талап қою мерзімі ішінде қайта қарау құқығы көрсетілген мерзім сақталған жағдайда олардың Салық кодексінің 145-бабы 3-тармағында көзделген жоспардан тыс салықтық тексерулерді бұрын тексерілген кезең үшін жүргізуге құқылы екенін білдіреді.

Салық кодексінің 56-бабында салық міндеттемесін тоқтату негіздерінің түпкілікті тізбесі айқындалған.

Мемлекеттік кіріс органдары есептеген, есепке жазған және салық төлеушілерге талап қоюдың ескіру мерзімдері шегінде төлеуге ұсынған салықтарды және бюджетке төленетін басқа да төлемдерді төлеу туралы салықтық талаптар бойынша талап қоюдың ескіру мерзімінің өтуі туындаған салықтық міндеттемені тоқтатпайды және салық төлеушіні оны орындаудан босатпайды.

19. Салық кодексінің 48-бабы 1-тармағының 3) тармақшасына сәйкес салық төлеуші (салық агенті) салықтар мен бюджетке төленетін төлемдерді, өсімпұлды есепке жатқызуды және (немесе) қайтаруды талап етуге құқылы уақыт кезеңі салық міндеттемесі мен талабы бойынша талап қоюдың ескіру мерзімі болып танылады.

Салық органының салықтар мен бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің есептелген, есепке жазылған сомасын есепке жазуға немесе қайта қарауға құқығын және салық төлеушінің салықтар мен бюджетке төленетін төлемдерді, өсімпұлдарды есепке жатқызуды және (немесе) қайтаруды талап ету құқығын бөлу қажет. Мәселен, салық төлеушінің бюджеттен салықтарды қайтару құқығын іске асыру кезінде салық органы салықтардың есептелген сомасын есептемейді және қайта қарамайды, бірақ бюджеттен салықтарды қайтаруды растайды не растаудан бас тартады.

Осыған байланысты, салық төлеушілердің салықтар мен бюджетке төленетін төлемдерді, өсімпұлдарды есепке жатқызуды және (немесе) қайтаруды талап ету құқығына қатысты талап қоюдың ескіру мерзімін есептеу кезінде салықтық тексеру нәтижелері бойынша шешім, оның ішінде салықтық тексеру нәтижелері туралы хабарлама шығарылған күнді емес, Салық кодексінің 101-бабы 4-тармағының 1) тармақшасында көзделген салықтық өтінішті немесе Салық кодексінің 431-бабы 1-тармағының

2) тармақшасында көзделген ҚҚС-ның асып кету сомасын қайтару туралы талапты салық органының қабылдау (тіркеу) күнін назарға алған жөн.

20. Сот АҚ-нің 179-бабының 2-тармағына сәйкес талап қоюдың ескіру мерзімін сот шешім шығарғанға дейін дауда тарап жасаған мәлімдеме бойынша ғана қолданады.

Соттар заңның осы нормасы АҚ-нің 1-бабының 4-тармағына орай салықтық дауларға қолданылмайтынын ескеруге тиіс. Салық заңнамасында белгіленген талап қоюдың ескіру мерзімінің сақталуын сот бұл туралы тараптардың арызының бар-жоғына қарамастан тексеруге міндетті.

21. Соттардағы мемлекеттік баж алу объектілері, мөлшерлемелері және оны төлеу тәртібі Салық кодексінің 609, 610, 623-баптарында белгіленген.

Мемлекеттік баж мөлшерлемелері, егер Салық кодексінің 610-бабында өзгеше белгіленбесе, республикалық бюджет туралы заңда белгіленген және мемлекеттік баж төленген күні қолданыста болатын айлық есептік көрсеткіштің еселенген мөлшерінде немесе талап қою сомасының пайызында айқындалады.

Жеке және заңды тұлғалардың салық органдарының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдану және дара кәсіпкерлердің, шаруа немесе фермер қожалықтарының, заңды тұлғалардың тексеру актілері бойынша хабарламаларға дау айтуы туралы істер бойынша мемлекеттік баж Салық кодексінің 610-бабы 1-тармағының 2), 3), 4) тармақшаларында белгіленген мөлшерде алынады.

Салық кодексінің 616-бабында соттарда мемлекеттік баж төлеуден босату негіздерінің толық тізбесі белгіленген.

Егер талап қоюшы мемлекеттік бажды бюджеттік сыныптаманың қате кодына не толық мөлшерде төлемесе, Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (бұдан әрі – ӘРПК) 138-бабының төртінші бөлігіне сәйкес судья талап қоюшыға осы кемшіліктерді көрсетеді және оларды түзету үшін мерзім белгілейді.

Төленген мемлекеттік баж сомаларын қайтару жағдайлары мен тәртібі Салық кодексінің 108-бабында регламенттелген.

Аталған норманың 4-тармағында іс бойынша тарап болып табылатын мемлекеттік мекемеден мемлекеттік баж сомасын қайтару үшін қажетті салық органына табыс етілуге жататын құжаттардың (салықтық өтініш және соттың заңды күшіне енген шешімі) толық тізбесі қамтылған. Сот мемлекеттік мекемеден мемлекеттік бажды өндіріп алу туралы атқару парағын жазып бермейді.

22. Камералдық бақылау тексеру тағайындау және жүргізу рәсімсіз салық органдары жүзеге асыратын мемлекеттік бақылау нысандарының бірі болып табылады.

Камералдық бақылаудың мақсаты – Салық кодексінің 96-бабына сәйкес салық органдарында тіркеу есебіне қою және (немесе) салық есептілігін ұсыну және (немесе) салықтар мен бюджетке төлемдерді төлеу арқылы салық төлеушіге анықталған бұзушылықтарды өз бетінше жою құқығын беру.

Салық органдары бұзушылықтарды салық төлеуші (салық агенті) ұсынған салық есептілігін, уәкілетті мемлекеттік органдардың мәліметтерін, сондай-ақ салық төлеушінің қызметі туралы басқа да құжаттар мен мәліметтерді зерделеу және талдау негізінде анықтауы мүмкін.

Салық кодексінің 96-бабының 2-тармағына сәйкес камералдық бақылау нәтижелері бойынша салық органдары анықтаған бұзушылықтарды жою туралы хабарламаның (бұдан әрі – камералдық бақылау нәтижелері бойынша хабарлама) орындалуы деп:

хабарламада көрсетілген бұзушылықтармен келіскен жағдайда – салық төлеушінің (салық агентінің) анықталған бұзушылықтарды Салық кодексінің 96-бабы 2-тармағының 1) тармақшасында көрсетілген тәсілдермен жоюы;

хабарламада көрсетілген бұзушылықтармен келіспеген жағдайда – Салық кодексінің 96-бабының 3-тармағында көрсетілген бұзушылықтарды қоспағанда, салық төлеушінің (салық агентінің) хабарламаны жіберген салық органына анықталған бұзушылықтар бойынша түсініктеме беруі танылады.

Кез келген жағдайда салық төлеуші мына әрекеттердің бірін жасауға құқылы: бұзушылықтарды жою, түсініктеме беру немесе шағым беру.

Салық төлеушінің Салық кодексінде белгіленген мерзімде Салық кодексінің 96-бабы 3-тармағында көрсетілмеген және Салық кодексінің 96-бабы 2-тармағы 2) тармақшасының талаптарына сәйкес келетін анықталған бұзушылықтар бойынша түсініктеме беруі камералдық бақылау нәтижелері бойынша салық органдары анықтаған бұзушылықтарды жою туралы хабарламаның орындалуы деп танылады және олардың негізділігін мәні бойынша тексеруді талап етпейді.

23. ӘРПК-нің 135-бабының екінші бөлігіне сәйкес (тану туралы талап қою) талап қоюшы бұдан былай заңды күші жоқ, ауыртпалық түсіретін әкімшілік актіні заңсыз деп тануды талап етуі де мүмкін, сондықтан камералдық бақылау нәтижелері бойынша орындалған хабарламаға дау айту туралы талап қоюлар соттың қарауына жатады.

Камералдық бақылау нәтижелері бойынша хабарламаға дау айту туралы қойылған талап әкімшілік сот ісін жүргізу тәртібімен қаралуға тиіс.

Камералдық бақылау нәтижелері бойынша салық органдары анықтаған Салық кодексінің 96-бабы 3-тармағының 2) және 3) тармақшаларында көзделген бұзушылықтарды жою туралы хабарламаларға дау айту туралы талап қоюларды қарау кезінде сот тіркелуі (қайта тіркелуі) Салық кодексінің

96-бабы 5-тармағына сәйкес заңды күшіне енген сот шешімімен жарамсыз деп танылған осы заңды тұлғадан және (немесе) дара кәсіпкерден тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді іс жүзінде алғанын растау үшін салық төлеуші ұсынған дәлелдемелерге баға беруге және оларды зерттеуге міндетті.

Барлық өзге жағдайларда сот салық органында оның талаптарының мәні бойынша негізділігін тексермей хабарлама шығару үшін заңда көзделген негіздердің бар-жоғын анықтауы жеткілікті. Олай болмаған жағдайда болашақ салықтық тексерулердің, оның ішінде камералдық бақылау нәтижелері бойынша хабарламаны орындамау мәселесі бойынша жоспардан тыс тақырыптық тексерулердің нәтижелері алдын ала шешілетін болады.

Салық органы:

түсініктеме салық төлеушінің ұсынуына жатпайтын (Салық кодексінің 96-бабының 3-тармағы) және бұзушылықтар жойылмаған;

камералдық бақылау нәтижелері бойынша хабарламаға түсініктеме ұсыну не шағым беру үшін Салық кодексінде белгіленген мерзім өткізіп алынған және бұзушылықтар жойылмаған;

заңды күшіне енген сот шешімімен Салық кодексінің 96-бабы 3-тармағына сәйкес салық төлеушіге шығарылған хабарламаны заңсыз деп тану туралы талап қоюды қанағаттандырудан бас тартылған және бұзушылықтар жойылмаған жағдайларда да хабарламаны орындалмаған деп тану туралы шешім шығаруға құқылы.

Хабарламаны орындалмаған деп тану туралы шешімге шағымды (талап қоюды) салық төлеуші оны жоғары тұрған салық органына және (немесе) уәкілетті органға немесе сотқа берген (алған) күннен бастап он жұмыс күні ішінде беруі мүмкін.

Шағым (талап қою) берілуі мүмкін органды таңдау құқығы салық төлеушіге тиесілі.

24. Салық кодексінің 19-бабы 2-тармағының 11) тармақшасына сәйкес салықтардың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің толық және уақтылы түсуін қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді орындау мақсатында салық органдары Салық кодексіне сәйкес салықтық міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдерін қолдануға және мәжбүрлеу тәртібімен салықтық берешекті өндіріп алуға міндетті. Мерзімінде орындалмаған салықтық міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдері және салықтық берешекті мәжбүрлеп өндіріп алу шаралары тиісінше Салық кодексінің 13 және 14-тарауларында көзделген.

Дара кәсіпкер болып табылмайтын жеке тұлғаға, жеке практикамен айналысатын адамға қатысты салықтың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің төленбеген сомасына өсімпұл есептеу ретінде мерзімінде орындалмаған салықтық міндеттеменің орындалуын қамтамасыз

етудің осындай тәсілі ғана қолданылуы мүмкін. Оған салықтық берешекті мәжбүрлеп өндіріп алу шаралары қолданылмайды.

Осы Ережелер дара кәсіпкер болып табылатын жеке тұлғаның, жеке практикамен айналысатын адамның аталған қызметті жүзеге асыруымен байланысты емес кіріс алуынан қалыптасқан салықтық берешегіне қатысты да қолданылады.

Бұл ретте Салық кодексінің 117-бабының 3-тармағына сәйкес салық органдарының тиісті салық кезеңі үшін салықтарды төлеу мерзімі басталғаннан кейін салықтардың есептелген сомаларын қайта қарауы нәтижесінде пайда болған жеке тұлғалардан мүлік салығы, жер салығы және көлік құралдары салығы бойынша бересі сомасына өсімпұл есептелмейтінін назарда ұстаған жөн.

25. Салық кодексінің 116, 120-баптарына сәйкес салық төлеушінің (салық агентінің) мүлкіне билік етуін шектеу – мерзімінде орындалмаған салықтық міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдерінің бірі болып табылады.

Заңда белгіленген тәртіппен билік етуі шектелген мүлікті сауда-саттықта (аукционда) сатып алған кезде, сатып алынған мүліктің құнын төлеу жөніндегі міндеттемелерді толық орындаған, бірақ салық органының шешімінің негізінде ауыртпалықтың болуына байланысты меншік құқығын өзіне тіркеуге мүмкіндігі жоқ сатып алушы сотқа сауда-саттықта (аукционда) сатып алынған мүлікті тізімдемеден алып тастау туралы талап қою тәртібімен талап етуге құқылы.

Мүлікті сауда-саттықта (аукционда) сатып алған адамның құқықтарын қорғау сатып алушының құқықтарын тіркеуден бас тартқан тіркеуші органның әрекетсіздігіне дау айту және оған тиісті мемлекеттік тіркеуді жүргізу міндетін жүктеу арқылы жүзеге асырылмайды. Бұл жағдайда тіркеуші органның әрекетсіздігін заңсыз деп танудың құқықтық негіздері жоқ, өйткені ол салық органының шешімін орындау үшін ауыртпалықты тіркеген.

Соттар салық заңнамасында кепілге салынған мүлікке билік етуге шектеуді қолдануға тыйым салатын нормалар жоқ екенін назарда ұстағандары жөн.

Салық органы шешімінің болуы осы мүлікті сауда-саттықта өткізу үшін кедергі болып табылмайды.

Салық кодексінің 124-бабына сәйкес салық төлеуші және (немесе) үшінші тұлға кепілге салған мүлікті, сондай-ақ салық төлеушінің (салық агентінің) билік етуі шектелген мүлкін өткізу тәртібін уәкілетті орган айқындайды.

26. Салық берешегін мәжбүрлеп өндіріп алу шаралары Салық кодексінің 121-бабының 3-тармағында белгіленген тәртіппен салық төлеуші – заңды тұлғаға, заңды тұлғаның құрылымдық бөлімшесіне, Қазақстан

Республикасында қызметін тұрақты мекеме арқылы жүзеге асыратын бейрезидентке, дара кәсіпкерге, жеке практикамен айналысатын адамдарға қолданылады. Егер алдыңғы шараны қолдану нәтижесінде салықтық берешек өтелмеген болса, әрбір келесі шара қолданылады. Осыған байланысты салық органы салықтық берешекті ақша есебінен өндіріп алу жөнінде тиісті шаралар қабылданғаннан кейін ғана салық төлеушінің билік етуі шектелген мүлікті өткізуге көшуге құқылы.

27. Салық кодексінің нормаларымен салық төлеушілерден салықтық берешегін соттан тыс тәртіппен өндіріп алу мүмкіндігі толық көлемде қамтамасыз етілген. Сондықтан салық органдарының салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер бойынша бересіні және өсімпұлды өндіріп алу туралы талап қоюлары осы тұлғалардан азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға және шешуге жатпайды.

Алайда бейрезиденттің Қазақстан Республикасындағы қызметінің нәтижесінде пайда болған салықтық берешегін тұрақты мекеме арқылы өтеу үшін Қазақстан Республикасының аумағында мүлкі болмаған немесе жеткіліксіз болған кезде салық органдары бейрезиденттен көрсетілген берешекті өндіріп алу туралы талап қоюмен сотқа жүгінуге құқылы. Бұл ретте Шаруашылық қызметті жүзеге асыруға байланысты дауларды шешу тәртібі туралы келісімнің (Киев, 1992 жылғы 20 наурыз) 4-бабының 1-тармағын және АПК-нің 30-бабының үшінші бөлігін негізге алу қажет.

28. Талап қоюшылардың салық органдарының әрекеттері мен актілеріне шағым жасауының барлық кезеңдерінде сот әкімшілік қарау болған жағдайларда тараптарды татуластыру және дауды салық органының өз бетінше шешу мүмкіндіктерін қарастыруы керек (мысалы, техникалық қателер болған кезде ақпараттық жүйелерге өзгерістер енгізу, камералдық бақылау хабарламалары үшін «орындалған» мәртебесін көрсету және тағы басқа).

29. Салық кодексінің 178-бабы 1-тармағына сәйкес салық төлеушінің (салық агентінің) тексеру нәтижелері туралы хабарламаға шағымын соттан тыс тәртіппен қарау және ол бойынша шешім қабылдау уәкілетті органның құзыретіне жатқызылған. Бұл ретте шағымның көшірмесін салық төлеуші (салық агенті) салықтық тексеруді жүргізген және салықтық тексерудің алдын ала актісіне салық төлеушінің (салық агентінің) қарсылықтарын қараған салық органына жіберуге тиіс.

Салық кодексінің 182-бабының 2-тармағына сәйкес салық төлеушінің (салық агентінің) тексеру нәтижелері туралы хабарламаға шағымын қарау қорытындылары бойынша уәкілетті орган шағым жасалған хабарламаны өзгеріссіз, ал шағымды қанағаттандырусыз қалдыру не шағым жасалған хабарламаның толық немесе бір бөлігін жою туралы шешім шығарады.

Шағымды қарау нәтижелері бойынша шағым жасалған хабарламаның бір бөлігінің күші жойылған жағдайда, салықтық тексеруді жүргізген

салық органы жаңа хабарлама (салық төлеушінің (салық агентінің) тексеру нәтижелері туралы хабарламаға шағымын қарау қорытындылары туралы хабарлама) шығарады және оны салық төлеушіге (салық агентіне) жолдайды.

ӘРПК-нің 98-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес өтініш берушіге зиян келтіру үшін шағым жасауға жол берілмейді. Салық кодексінің 186-бабының тәртібімен тақырыптық тексеру салық төлеушінің (салық агентінің) шағымын қарау барысында тағайындалатындықтан, уәкілетті орган тексеру нәтижелері бойынша дау айтылған хабарламада есепке жазылмаған салықтардың, бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің, өсімпұлдардың қосымша сомаларын есепке жазу туралы шешім қабылдай алмайды.

Жоғары тұрған органның (уәкілетті органның) салықтық тексеру нәтижелері туралы хабарламаға шағымды қарау нәтижелері бойынша қабылданған шешімі сотта дау айтудың нысанасы бола алмайды, өйткені ол құқықтық салдарға әкеп соқпайды. Салықтық тексерудің нәтижелері туралы хабарлама өзгеріссіз қалдырылған кезде – көрсетілген хабарламаға, ал оның бір бөлігінің күшін жойған кезде – шағымды қарау нәтижелері бойынша шығарылған хабарламаға сот тәртібімен дау айтылуы мүмкін.

30. Салық кодексінің 148-бабына сәйкес нұсқама салықтық тексеру жүргізу үшін негіз болып табылады.

Тексеруді тағайындау туралы акт ретінде нұсқама сот дауының дербес нысанасы болуы мүмкін, өйткені ол салық органының билік өкілеттіктерін жүзеге асыруы шеңберінде шығарылады, салық төлеуші (салық агенті) үшін құқықтық салдарға әкеп соғады.

Бұл ретте салық төлеушінің нұсқамаға шағым жасау кезеңінде тексерілетін кезеңге қатысты түзетуші салық есептілігін табыс етуге құқығы жоқ.

Жоспардан тыс тексерулер Салық кодексінің 145-бабының 3-тармағында және Кәсіпкерлік кодекстің 144-бабының 3-тармағында көрсетілген негіздер болмаған кезде тағайындалуы және жүргізілуі мүмкін емес. Мұндай тексерулер тексеру жүргізу үшін негіздер болмаған кезде шығарылса Кәсіпкерлік кодекстің 156-бабы 1-тармағының және 2-тармағы 1) тармақшасының негізінде жарамсыз, ал оларды тағайындау туралы актілер заңсыз деп танылуға және олардың күші жойылуға жатады.

31. Салық кодексінің 159-бабы ережелерінің негізінде салықтық тексеру нәтижелері бойынша шешім салық органы салықтық тексеру нәтижелеріне қатысты шығарған салықтық тексеру нәтижелері туралы хабарлама болып табылады. Салық төлеуші (салық агенті) салықтардың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің, міндетті зейнетақы жарналарын, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналарын есептеу, ұстап қалу, аудару жөніндегі міндеттемелердің есепке жазылған сомаларымен, міндетті

әлеуметтік медициналық сақтандыруға әлеуметтік аударымдарды және (немесе) жарналарды есептеумен және төлеумен, залалдарды азайтумен, бейрезиденттердің кірістерінен төлем көзінен ұсталған ҚҚС-ның және (немесе) корпоративтік (жеке) табыс салығының асып кету сомаларын қайтарудың расталмауымен келіспеген жағдайда, сот тәртібімен хабарламаға ғана шағым жасалады. Сот дау айтылған сомаларды есепке жазудың заңдылығын салықтық тексеру актісінде жазылған тұжырымдарды ескере отырып тексереді.

Егер салық төлеуші салықтық тексеру актісінің жоғарыда келтірілген салдарларға әкеп соқпаған, алайда өзінің құқықтары мен міндеттеріне, оның ішінде болашақ салық кезеңдерінде де әсер ететін тұжырымдарымен келіспесе, аталған акті даулануы мүмкін. Тексеру актісіне шағым жасау салық органдары лауазымды адамдарының әрекеттеріне шағым жасау ретінде Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген тәртіппен жүзеге асырылады.

Салықтық тексеру нәтижелері туралы хабарламаны орындау салық төлеушіні орындалған хабарламаға Салық кодексінде көзделген тәртіппен және мерзімдерде шағым жасау құқығынан айырмайды.

Салықтық тексеру актісінің мазмұны Салық кодексінің 158-бабы 1-тармағының талаптарына сәйкес келуге тиіс. Салық органының салық төлеуші (салық агенті) жол берген Қазақстан Республикасының салық және өзге де заңнамасының бұзушылығы туралы тұжырымдары заңнама нормаларына сілтеме жасалып, бұзушылықтар туралы куәландыратын дәлелдер негізделіп және мән-жайлар ашылып, баяндалуы тиіс.

ӘРПК-нің 129-бабының үшінші бөлігіне сәйкес, салықтық тексеру нәтижелеріне шағымдану туралы талап қоюды қарау кезінде салық органы салықтық тексеру актісінде жазылған салық төлеушінің салық және өзге де заңнаманы бұзғанын куәландыратын тұжырымдар мен негіздемелерге ғана сілтеме жасай алады.

Салық органының салық сомасын есепке жазуы немесе кірістерді, шығыстарды және есепке жатқызуды түзетуі Салық кодексінің талаптарына сәйкес тиісті фактілер расталған кезде мүмкін болады.

32. Салық кодексінің 6-бабында белгіленген салық салудың айқындылығы қағидатына сәйкес Қазақстан Республикасының салықтары мен бюджетке төленетін төлемдері айқын болуға тиіс.

Салық салудың айқындылығы салық төлеушінің салықтық міндеттемесінің, салық агентінің салықтарды есептеу, ұстап қалу және аудару жөніндегі міндетінің туындауының, орындалуының және тоқтатылуының барлық негіздері мен тәртібінің Қазақстан Республикасының салық заңнамасында белгіленуін білдіреді.

33. Сотқа талап қоюмен жүгінуге арналған мерзім: салықтық тексеру нәтижелері туралы хабарламаға тікелей сотта дау айтылған жағдайда –

Салық кодексінің 115-бабының 1, 2, 3-тармақтарында белгіленген тәртіппен ол табыс етілген күннен бастап, ал уәкілетті органға алдын ала шағым жасалған жағдайда – салық төлеушіге, салық агентіне осы органның шағымды толық немесе бір бөлігінде қанағаттандырусыз қалдыру туралы шешімі туралы белгілі болған күннен бастап немесе Салық кодексінде белгіленген шағымды қарау, егер мұндай шағым бойынша шешім қабылданбаған болса, мерзімі өткен күннен бастап есептеледі. Егер салық төлеушінің, салық агентінің шағымын қарау нәтижелері бойынша жаңа хабарлама шығарылса, оған сотта дау айту мерзімі белгіленген тәртіппен жаңа хабарлама тапсырылған күннен бастап есептеледі.

Салық органдары лауазымды адамдардың әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) дау айту кезінде көрсетілген мерзім салық төлеушіге, салық агентіне оның құқықтарының және заңмен қорғалатын мүдделерінің бұзылғаны туралы не жоғары тұрған салық органының оның шағымын толық немесе бір бөлігін қанағаттандырусыз қалдырғаны туралы белгілі болған күннен бастап есептеледі.

34. Салық кодексінің 4-бабына сәйкес салық салу қағидаттарына салық салудың міндеттілігі, айқындылығы, әділдігі, салық төлеушінің адалдығы, салық жүйесінің бірлігі және Қазақстан Республикасының салық заңнамасының жариялылығы қағидаттары жатады.

Салық кодексінің 8-бабының 1, 2-тармақтарына сәйкес салық төлеушінің (салық агентінің) салықтық міндеттемені орындау жөніндегі әрекеттерді (әрекетсіздікті) жүзеге асырудағы адалдығы көзделеді.

Салық төлеушінің (салық агентінің) салықтық пайда (салықтық үнемдеу) алу және салықтық төлемдерді азайту мақсатында өзінің заңсыз әрекеттерінен пайда табуына жол берілмейді.

Салық органының даулы актіні қабылдауы үшін негіз болған мән-жайларды дәлелдеу міндеті салық органына жүктеледі.

ӘРПК-нің 128-бабына сәйкес дәлелдемелерді, дәлелдемелер ретінде алынбайтын нақты деректерді, дәлелдеу нысанасы мен дәлелдемелердің дереккөздерін құқықтық реттеу, сондай-ақ дәлелдемелерді (дәлелдеуді) жинау, зерттеу, бағалау және пайдалану тәртібі және дәлелдемелер мен дәлелдеу туралы басқа да ережелер ӘРПК-де белгіленген ерекшеліктерді қоспағанда, АПК-нің нормаларында айқындалады.

ӘРПК-нің 128-бабының ережелерін ескере отырып, салық органына салық төлеушіде салық пайдасы туындауының заңсыздығы дәлелдемелерін сотқа ұсыну бойынша міндет жүктелген.

35. Салық төлеуші салықтық тексеру нәтижелері туралы хабарламаға не Салық кодексінің 18-тарауының 2-параграфында белгіленген салықтық тексерулер жүргізу тәртібі мен мерзімдерін салық органының бұзушылықтарының негізі бойынша тексеру актісіне дау айтқан кезде сот жол берілген бұзушылықтардың сипатын және олардың тексеру

нәтижелерінің заңдылығы мен негізділігіне әсерін бағалауды негізге алуы керек. Атап айтқанда, Салық кодексінің 148-бабына сәйкес салықтық тексеру жүргізу үшін негіз болып табылатын нұсқамасыз не кейіннен заңсыз деп танылған нұсқаманың негізінде жүргізілген тексеру нәтижелері заңсыз деп танылуға жатады.

Егер Кәсіпкерлік кодексінің 146-бабының 1-тармағын бұза отырып, қарсы тексеруді қоспағанда, салықтық тексеруді жүргізуге арналған нұсқама құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы уәкілетті органда тіркелмеген болса, жоғарыда көрсетілген салдарлар туындайды.

36. Салық кодексінің 145-бабының 3-тармағында жоспардан тыс салықтық тексерулерді, оның ішінде Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінде көзделген негіздер бойынша жүргізу жағдайлары көзделген. Салық органы көрсетілген тексерулерді салық заңнамасында көзделген барлық рәсімдерді сақтай отырып тағайындайды және жүргізеді.

Қылмыстық істі тоқтату осындай салықтық тексеруді тоқтату үшін негіз болып табылмайды. Басталған тексеру Салық кодексінің 158-бабына сәйкес салықтық тексеру актісін жасау және негіздер болған кезде салық заңнамасында көзделген шараларды қабылдау арқылы аяқталуға жатады.

37. Мыналардың күші жойылды деп танылсын:

1) «Салық заңнамасын қолданудың сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 29 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысы;

2) «Салық заңнамасын қолданудың сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 29 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 4 наурыздағы № 4 нормативтік қаулысы.

38. Конституцияның 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

А.Мерғалиев

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 9 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

22 декабря 2022 года

город Астана

О некоторых вопросах применения судами налогового законодательства

Изучив практику применения судами законодательства о налогах и других обязательных платежах в бюджет, и в целях его единообразного применения пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения:

1. Согласно пункту 1 статьи 2 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)» налоговое законодательство основывается на Конституции Республики Казахстан (далее – Конституция), состоит из Налогового кодекса, а также нормативных правовых актов, принятие которых предусмотрено Налоговым кодексом.

При применении норм налогового законодательства Республики Казахстан судам необходимо исходить из установленных в пункте 1 статьи 1 Конституции ценностей, которые в соответствии с пунктом 2 статьи 12 Конституции определяют содержание и применение законов и иных нормативных правовых актов, включая Налоговый кодекс и предусмотренные им нормативные правовые акты.

К таким нормативным правовым актам относятся нормативные правовые постановления Правительства Республики Казахстан, нормативные правовые приказы руководителя уполномоченного органа в системе налоговых органов, нормативные правовые приказы руководителя Министерства иностранных дел Республики Казахстан, нормативные правовые решения местных представительных органов областей, городов республиканского значения и столицы об установлении ставок отдельных налогов и других обязательных платежей в бюджет.

В соответствии со статьей 10 Налогового кодекса нормативные правовые акты, регулирующие вопросы налогообложения, подлежат обязательному официальному опубликованию.

Из статьи 35-1 Закона Республики Казахстан от 6 апреля 2016 года № 480-V «О правовых актах» (далее – Закон о правовых актах) следует, что необходимым условием вступления в силу указанных выше нормативных правовых приказов руководителя уполномоченного органа, Министерства иностранных дел Республики Казахстан и нормативных правовых решений

местных представительных органов, содержащих нормы права, в том числе касающихся прав и обязанностей граждан, является их государственная регистрация в органах юстиции.

Суды при рассмотрении налоговых споров не вправе применять нормативные правовые акты, не соответствующие этим условиям.

Судам следует иметь в виду, что нормативные правовые акты, принятые по вопросам налогового администрирования и введенные в действие к моменту выполнения налоговым органом действия (бездействия) или вынесения им решения, подлежат применению при выполнении этих действий (бездействия) или вынесения решения. К налоговым отношениям, связанным с возникновением, исполнением или прекращением налогового обязательства налогоплательщика или обязанности налогового агента, подлежат применению нормативные правовые акты, действовавшие на момент возникновения, исполнения или прекращения налогового обязательства налогоплательщика или обязанности налогового агента, если только вновь введенные в действие нормативные правовые акты или их нормы не имеют обратной силы в соответствии с законодательным актом о введении их в действие. При этом во всех случаях в соответствии с пунктом 5 статьи 3 Налогового кодекса положения законов Республики Казахстан, устанавливающие новые виды налогов и (или) платежей в бюджет, повышающие ставки, устанавливающие новые обязанности, а также ухудшающие положение налогоплательщика (налогового агента), обратной силы не имеют.

Согласно подпункту 4) пункта 2 статьи 19 Налогового кодекса налоговые органы обязаны в пределах своей компетенции осуществлять разъяснения и давать комментарии по возникновению, исполнению и прекращению налогового обязательства. Такие разъяснения и комментарии, а также методические рекомендации, в том числе уполномоченного органа, не относятся к нормативным правовым актам. Они подлежат оценке судом с учетом их соответствия нормам налогового законодательства.

Налоговые органы осуществляют налоговое администрирование, включающее в себя систему (совокупность) мер и способов, осуществляемых ими по сбору налогов и платежей в бюджет, заключающихся в том числе в осуществлении налогового контроля, применении способов обеспечения исполнения не выполненного в срок налогового обязательства и мер принудительного взыскания налоговой задолженности, а также оказании государственных услуг и иных форм налогового администрирования, установленных Налоговым кодексом.

Налоговая политика (совокупность мер по установлению новых и отмене действующих налогов и платежей в бюджет, изменению ставок, объектов налогообложения и объектов, связанных с налогообложением,

налоговой базы по налогам и платежам в бюджет) осуществляется уполномоченным органом в области налоговой политики.

2. При применении норм законодательства в целях налогообложения следует исходить из установленной пунктом 3 статьи 2 Налогового кодекса приоритетности его норм.

Если международным договором, ратифицированным Республикой Казахстан, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в Налоговом кодексе, применяются правила указанного договора (пункт 5 статьи 2 Налогового кодекса). В соответствии с пунктом 3 статьи 4 Конституции порядок и условия действия на территории Республики Казахстан международных договоров, участником которых является Казахстан, определяются законодательством Республики.

В соответствии с нормативным постановлением Конституционного Совета Республики Казахстан от 5 ноября 2009 года № 6 «Об официальном толковании норм статьи 4 Конституции Республики Казахстан применительно к порядку исполнения решений международных организаций и их органов» нормативные решения и иные нормативные правовые акты международных организаций, межгосударственных объединений, участником которых является Казахстан, в частности Евразийского экономического союза (ЕАЭС) и их органов, приравниваются к международным договорам и также имеют приоритет в их применении перед нормами законодательства Республики Казахстан, в том числе налогового законодательства.

В случае если международный ратифицированный договор предоставляет право налогообложения правительству Республики Казахстан, но в национальном законодательстве указанное право не реализовано (присутствует льгота), то применению подлежит национальное законодательство.

При применении положений международных договоров следует учитывать, что договор распространяет свое действие на специальный круг субъектов. Как правило, в конвенциях об избежании двойного налогообложения к таким субъектам относятся резиденты договаривающихся государств.

При толковании конвенций об избежании двойного налогообложения действуют общие правила толкования, предусмотренные международными договорами и законодательством Республики Казахстан, если такие правила толкования соответствуют положениям Венской конвенции о праве международных договоров, к которой Республика Казахстан присоединилась на основании Постановления Верховного Совета Республики Казахстан от 31 марта 1993 года № 2059-ХІІ.

3. Согласно пункту 4 статьи 1 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) к налоговым отношениям гражданское

законодательство не применяется, за исключением случаев, предусмотренных законодательными актами. В этой связи судам следует разграничивать налоговые отношения от имущественных отношений, регулируемых гражданским законодательством.

Согласно пункту 4 статьи 1 Налогового кодекса, понятия гражданского и других отраслей законодательства Республики Казахстан, используемые в Налоговом кодексе, применяются в том значении, в каком они используются в этих отраслях законодательства Республики Казахстан, если иное не предусмотрено Налоговым кодексом. При определении значения одних и тех же понятий в различных отраслях законодательства Республики Казахстан, используемые в Налоговом кодексе понятия подлежат применению в том значении, в каком они используются в соответствующей отрасли законодательства Республики Казахстан, на которую указывают отсылочные нормы Налогового кодекса.

Понятия законодательства Республики Казахстан о бухгалтерском учете и финансовой отчетности, в том числе понятия «организации», «доходы», «расходы», «активы», «обязательства», которые используются в Налоговом кодексе и на которые указывают отсылочные нормы Налогового кодекса в целях налогообложения и налогового учета, подлежат применению к налоговым отношениям в том значении, в котором они используются в законодательстве Республики Казахстан о бухгалтерском учете и финансовой отчетности.

В соответствии с подпунктом 1) пункта 1 статьи 116 Налогового кодекса пеня является одним из способов обеспечения исполнения налогового обязательства, не выполненного в установленные сроки. Поэтому не допускается уменьшение начисляемого на неуплаченную в срок сумму налогов и других обязательных платежей в бюджет размера пени на основании статьи 297 ГК, а также освобождение от уплаты пени по основаниям, не предусмотренным пунктом 3 статьи 117, пунктом 7 статьи 158 Налогового кодекса.

4. Нормы Налогового кодекса содержат, в том числе и такие основания по исключению из вычетов расходов при исчислении корпоративного подоходного налога (далее – КПН) и исключению из зачета суммы налога на добавленную стоимость (далее – НДС) по приобретенным товарам, работам, услугам, по следующим нарушениям, выявленным налоговыми органами:

на основании счета-фактуры, действие (действия) по выписке которого признано вступившим в законную силу судебным актом, совершенным (совершенными) субъектом частного предпринимательства без фактического выполнения работ, оказания услуг, отгрузки товаров;

по сделкам, признанным недействительными на основании вступившего в законную силу решения суда.

Каждое из указанных оснований имеет свой самостоятельный предмет доказывания и круг доказательств.

5. Совершение субъектом частного предпринимательства действий по выписке счета-фактуры без фактического выполнения работ, оказания услуг, отгрузки товаров с целью извлечения имущественной выгоды, причинившее крупный ущерб гражданину, организации или государству, влечет уголовную ответственность по статье 216 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК).

Выписка налогоплательщиком фиктивного счета-фактуры, а именно, выписанного плательщиком, не состоящим на регистрационном учете по НДС, а равно лицом, фактически не производившим выполнение работ, оказание услуг, отгрузку товаров, и включающего в себя сумму НДС, при отсутствии признаков уголовного правонарушения, влечет административную ответственность по статье 280 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (далее – КоАП).

В силу примечания к статье 280 КоАП фиктивным счетом-фактурой признается счет-фактура, выписанный лицом, фактически не производившим выполнение работ, оказание услуг, отгрузку товаров, и включающий в себя сумму НДС.

Вступивший в законную силу приговор, постановление суда о прекращении уголовного дела, постановление органа уголовного преследования о прекращении досудебного расследования по нереабилитирующим основаниям, постановление по делу об административном правонарушении, которыми действия лица по выписке счета-фактуры признаны совершенными без фактического выполнения работ, оказания услуг, отгрузки товаров, то есть выписка фиктивного счета – фактуры, является основанием для исключения из вычетов расходов при исчислении КПП и исключению из зачета суммы НДС по приобретенным товарам, работам, услугам.

Предъявление налоговыми органами исков об оспаривании сделок, совершение которых подтверждено фиктивными счетами-фактурами, не требуется.

Соответствующее начисление сумм по КПП и НДС осуществляется налоговым органом на основании вступивших в законную силу актов, которыми установлено совершение действий по выписке фиктивной счет-фактуры.

6. В соответствии с подпунктом 10) пункта 1 статьи 19 Налогового кодекса налоговые органы вправе предъявлять в суды иски о признании сделок недействительными, ликвидации юридического лица по основаниям, предусмотренным подпунктами 1), 2), 3) и 4) пункта 2 статьи 49 ГК, а также иные иски в соответствии с компетенцией и задачами, установленными законодательством Республики Казахстан.

В обоснование заявленного иска налоговый орган обязан привести доказательства, свидетельствующие о фактическом неисполнении обязательств сторонами сделки и отсутствии объективной возможности их исполнения.

Сбор доказательств осуществляется налоговым органом в соответствии с компетенцией, в рамках налогового администрирования, в том числе посредством налогового контроля (в форме налоговой проверки и иных формах государственного контроля), предшествующих подаче в суд иска о признании сделки недействительной.

Основанием для удовлетворения иска о признании сделки недействительной является установление судом следующих обстоятельств:

- основной целью оспариваемой сделки является неуплата или неполная уплата налогов;
- обязательство по сделке не исполнено самим контрагентом или лицом, которому обязательство по исполнению сделки передано по договору или закону.

7. В соответствии с принципами состязательности и равноправия сторон контрагенты вправе доказывать действительность сделки с их стороны в случаях подачи жалобы в суд на действия (бездействие) должностных лиц налоговых органов по направлению уведомления об устранении нарушений, предусмотренных подпунктами 2) и 3) пункта 3 статьи 96 Налогового Кодекса, выявленных налоговыми органами по результатам камерального контроля, налогоплательщик вправе доказать фактическое получение товаров, работ, услуг от юридического лица и (или) индивидуального предпринимателя, регистрация (перерегистрация) которых признана недействительной на основании вступившего в законную силу решения суда.

Из положений пункта 1 статьи 8 Налогового кодекса следует, что добросовестность осуществления налогоплательщиком (налоговым агентом) действий (бездействия) по исполнению им налогового обязательства предполагается.

При рассмотрении исков о признании сделок недействительными судам следует учитывать реализованное налогоплательщиком право получения информации о контрагентах на предмет благонадежности и добросовестности.

8. В случае подачи иска о признании недействительными счетов-фактур необходимо иметь в виду, что счета-фактуры не могут быть признаны сделками, совершенными в письменной форме. Счет-фактура может являться одним из доказательств совершения сделки.

В этой связи в принятии такого иска должно быть отказано в соответствии с подпунктом 1) части первой статьи 151 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК), а если иск

принят в производство суда - производство по делу подлежит прекращению на основании подпункта 1) статьи 277 ГПК.

На практике возникают ситуации, когда имеются только счета-фактуры и они приняты во внимание налогоплательщиком при исполнении своих налоговых обязательств. В таких случаях предметом оспаривания должна являться сделка, совершение которой подтверждено только счетом-фактурой. При правильном указании налоговым органом предмета иска и наличии достаточной совокупности доказательств недействительности сделки она может быть признана судом таковой со всеми вытекающими последствиями.

9. Производство по делу о признании сделки недействительной, когда в отношении одного из ответчиков завершена процедура ликвидации (независимо от оснований ликвидации), не может быть прекращено.

Иск подлежит рассмотрению по существу, поскольку по делу имеется второй ответчик, который является действующим юридическим лицом или индивидуальным предпринимателем и который определил свои налоговые обязательства с учетом условий и положений оспариваемой сделки. Требование, заявленное в отношении такого ответчика, подлежит разрешению по существу, независимо от ликвидации его контрагента.

10. Налоговый орган вправе предъявлять в суды иски о ликвидации юридического лица по основанию признания недействительной регистрации юридического лица в связи с допущенными при его создании нарушениями законодательства, которые носят неустранимый характер (подпункт 2) пункта 2 статьи 49 ГК).

С учетом изложенного в суд подлежит предъявлению иск о ликвидации юридического лица, а не о признании недействительной регистрации.

Действующее законодательство не содержит исчерпывающего перечня оснований недействительности регистрации юридического лица. При рассмотрении дела суды должны устанавливать факт допущения грубого нарушения законности при создании юридического лица и его неустранимый характер, исходя из фактических обстоятельств, имеющих значение для дела.

Удовлетворение судом таких исков влечет правовые последствия как для юридического лица, в отношении которого вынесено решение суда о ликвидации, так и для его контрагентов. Поэтому судам следует разграничивать нарушения, допущенные при создании юридического лица, от нарушений, допущенных им при осуществлении своей деятельности.

Необходимо исходить из положения статьи 1 Закона Республики Казахстан от 17 апреля 1995 года № 2198 «О государственной регистрации юридических лиц и учетной регистрации филиалов и представительств» (далее – Закон о государственной регистрации юридических лиц) о том, что государственная регистрация юридических лиц включает в себя

проверку соответствия документов, представленных на государственную регистрацию, законодательству Республики Казахстан.

При этом нарушения законодательства должны быть неустраняемыми. Например, таковыми являются неполучение, в случае необходимости обязательного получения, визы на въезд в качестве бизнес-иммигрантов иностранцами, создавшими юридическое лицо, а также участвующими в уставном капитале коммерческих организаций путем вхождения в состав участников юридических лиц; указание в уставе некоммерческой организации как основной ее цели извлечение дохода или же в уставе товарищества с ограниченной ответственностью первоначального размера уставного капитала менее суммы, установленной пунктом 2 статьи 23 Закона Республики Казахстан от 22 апреля 1998 года № 220-І «О товариществах с ограниченной и дополнительной ответственностью».

Отсутствие сформированного уставного капитала, отсутствие разрешения уполномоченного органа на привлечение иностранной рабочей силы в связи с назначением иностранного физического лица руководителем создаваемого юридического лица, непредставление налоговой отчетности не могут быть отнесены к нарушениям законодательства, указанным в подпункте 2) пункта 2 статьи 49 ГК. Данные и аналогичные им нарушения являются нарушениями, допущенными юридическим лицом при осуществлении своей деятельности.

11. Юридические лица, о ликвидации (признании недействительной перерегистрации) которых заявлено, должны привлекаться судом к участию в деле в качестве ответчиков.

В качестве соответчиков в обязательном порядке подлежат привлечению к участию в деле регистрирующий орган, учредители (участники) юридического лица.

В случае оспаривания только произведенной перерегистрации юридического лица к участию в деле также следует привлекать предыдущего (предыдущих) участника (участников). Признание недействительной перерегистрации и восстановление прежних регистрационных данных юридического лица возлагает на предыдущего (предыдущих) участника (участников) обязательства, связанные с его деятельностью, в том числе налоговые.

Разрешение вопроса о проведении налогового контроля в случае удовлетворения иска о ликвидации (признании недействительной регистрации (перерегистрации) юридического лица входит в полномочия налогового органа, и только при принятии предусмотренных налоговым законодательством мер могут быть затронуты права и законные интересы контрагентов, которые вправе осуществить защиту своих прав и законных интересов в рамках оспаривания решений, действий (бездействия) налоговых органов.

12. Регистрация (перерегистрация) юридического лица с указанием руководителя и (или) учредителя (участника) - физического лица, который не причастен к его созданию (перерегистрации), является основанием для ликвидации (признания недействительной перерегистрации) юридического лица.

Согласно пункту 4 статьи 26 Конституции, статье 10 ГК, статье 2 Предпринимательского кодекса Республики Казахстан (далее – Предпринимательский кодекс) для осуществления частного предпринимательства путем учреждения юридического лица на основе принятого учредителем (участником) решения необходимо наличие волеизъявления этого лица, выраженное и оформленное соответствующим образом.

Отсутствие волеизъявления лица, указанного в учредительных документах юридического лица, на его создание и осуществление предпринимательской деятельности, а равно неосуществление им предпринимательской деятельности, является основанием для ликвидации (признания недействительной регистрации, перерегистрации) юридического лица.

Фактически юридическое лицо создано незаконно, зачастую путем подделки документов, использования утерянных документов, введения в заблуждение лица, на которого произведена регистрация (перерегистрация) и по иным обстоятельствам, подтвержденным пояснениями такого лица налоговому органу либо суду.

Соответственно такая государственная регистрация (перерегистрация) произведена с существенными нарушениями законодательства Республики Казахстан, которые носят неустранимый характер.

13. Разъяснить судам, что по подпункту 3) пункта 2 статьи 49 ГК суды могут принять решение о ликвидации юридического лица в случае отсутствия юридического лица по месту нахождения или по фактическому адресу, а также учредителей (участников) и должностных лиц, без которых юридическое лицо не может функционировать в течение одного года.

Отсутствие в совокупности вышеуказанных признаков является основанием для отказа в удовлетворении требования истца, поскольку имеются иные способы реагирования налоговыми органами.

В соответствии с пунктами 4, 5 статьи 70 Налогового кодекса в случае установления в результате налогового обследования, проведенного по основанию, указанному в подпункте 3) пункта 2 статьи 70 Налогового кодекса, фактического отсутствия налогоплательщика по месту нахождения, указанному в регистрационных данных, налоговый орган направляет такому налогоплательщику уведомление о подтверждении места нахождения (отсутствия) налогоплательщика.

В случае неисполнения налогоплательщиком требования налоговый орган приостанавливает расходные операции по банковским счетам либо производит снятие с регистрационного учета по НДС при отсутствии банковских счетов.

При обращении с иском о ликвидации (признании недействительной перерегистрации) юридического лица по основанию отсутствия юридического лица по месту регистрации в круг обстоятельств, подлежащих выяснению судом, включаются: установление фактического местонахождения юридического лица, а также наличие решения налогового органа о признании уведомления о подтверждении места нахождения (отсутствия) налогоплательщика неисполненным и факта его направления налогоплательщику.

Иск о ликвидации (признании недействительной перерегистрации) юридического лица подлежит удовлетворению также при наличии обстоятельств, свидетельствующих об умышленном предоставлении при регистрации (перерегистрации) недостоверных сведений об адресе юридического лица, исключающем возможность контакта с юридическим лицом, а также осуществления налогового контроля.

О недостоверности сведений о местонахождении юридического лица могут свидетельствовать следующие обстоятельства:

- указанный в документах адрес фактически не существует;
- представлен фиктивный договор аренды помещения;
- иные обстоятельства.

Об отсутствии юридического лица по месту его регистрации (перерегистрации) свидетельствуют данные о том, что постоянно действующий орган юридического лица по указанному адресу не располагается, результаты проведенных налоговых обследований отрицательные, почтовая корреспонденция возвращается с отметкой о невозможности ее вручения ввиду отсутствия адресата.

14. Отсутствие итогового решения по уголовному делу в сфере экономической деятельности не может являться безусловным основанием для отказа в иске о ликвидации (признании недействительной перерегистрации) юридического лица.

Судам при рассмотрении дела следует исходить из фактических обстоятельств дела и в зависимости от установленного выносить решение, не связывая свои выводы только с наличием либо отсутствием итогового решения по уголовному делу.

15. По делам об оспаривании перерегистрации юридического лица в связи с изменением состава участников судам следует учитывать положения статьи 14 Закона о государственной регистрации юридических лиц.

Данной нормой предусмотрено, что для государственной перерегистрации хозяйственных товариществ по основанию изменения состава участников представляется документ, подтверждающий отчуждение (уступку) права выбывающего участника хозяйственного товарищества на долю в имуществе (уставном капитале) товарищества или ее части в соответствии с законодательными актами Республики Казахстан и учредительными документами.

Когда стороной такого договора является физическое лицо, то договор подлежит нотариальному удостоверению.

При рассмотрении дел судам необходимо выяснять, оспаривались ли в судебном порядке такие сделки, являются ли эти сделки оспоримыми или ничтожными в силу прямого указания закона.

Государственная перерегистрация юридического лица представляет собой административный акт регистрирующего органа, в связи с чем иск о признании такой перерегистрации недействительной подлежит рассмотрению в порядке административного судопроизводства.

16. Подпунктами 4), 5) пункта 4 и подпунктами 2), 3) пункта 6 статьи 85 Налогового кодекса установлено, что при признании недействительной регистрации индивидуального предпринимателя или юридического лица, а также признании недействительной перерегистрацию юридического лица на основании вступившего в законную силу решения суда, снятие указанных лиц с регистрационного учета по НДС производится с даты постановления на такой учет либо с даты перерегистрации.

Данные положения относятся к налоговому администрированию, которое осуществляется в соответствии с нормами закона, введенными в действие к моменту вынесения решения или совершения действия (бездействия) налоговым органом.

Из пункта 1 статьи 400 Налогового кодекса следует, что для возникновения у получателя товаров, работ, услуг права на зачет сумм НДС необходимо, чтобы поставщик являлся плательщиком НДС.

При этом исключение из суммы НДС, относимого в зачет, производится в том налоговом периоде, в декларации за который НДС признан как НДС, относимый в зачет.

КПН по таким взаиморасчетам может начисляться по результатам документальных налоговых проверок, если налогоплательщиком ранее такие расходы не исключены самостоятельно по результатам камерального контроля. При этом акт налоговой проверки составляется с указанием подробного описания налогового нарушения со ссылкой на соответствующую норму налогового и иного законодательства. В качестве оснований для начисления сумм КПН, помимо вступившего в законную силу решения суда о ликвидации (признании недействительной перерегистрации) контрагента налогоплательщика, могут быть указаны и

иные обстоятельства, свидетельствующие о недействительности финансово-хозяйственных операций между этими лицами.

17. В соответствии с пунктом 1 статьи 48 Налогового кодекса исковой давностью по налоговому обязательству и требованию признается период времени, в течение которого:

налоговый орган вправе исчислить, начислить или пересмотреть исчисленную, начисленную сумму налогов и платежей в бюджет;

налогоплательщик (налоговый агент) обязан представить налоговую отчетность, вправе внести изменения и дополнения в налоговую отчетность, отозвать налоговую отчетность;

налогоплательщик (налоговый агент) вправе потребовать зачет и (или) возврат налогов и платежей в бюджет, пени.

Согласно статье 48 Налогового кодекса срок исковой давности по налоговому обязательству и требованию составляет три года. Исключению подлежат следующие налогоплательщики, для которых срок исковой давности составляет пять лет:

осуществляющие деятельность в соответствии с контрактом на недропользование;

субъекты крупного предпринимательства, отнесенные к такой категории субъектов в соответствии с Предпринимательским кодексом;

резиденты Республики Казахстан, соответствующие условиям главы 30 Налогового кодекса.

В соответствии с пунктами 1 и 2 статьи 11 Закона о правовых актах, все нормативные правовые акты имеют прямое действие, если иное не оговорено в самих нормативных правовых актах или актах о введении их в действие.

Для применения нормативных правовых актов, введенных в действие, не требуется каких-либо дополнительных указаний.

Налогоплательщики и налоговые органы, вступая в налоговые правоотношения, обязаны соблюдать законодательство Республики Казахстан, утратившие силу и прекратившие свое действие нормы законодательства не подлежат применению к действиям лиц, совершаемым после их отмены.

Судам следует учитывать, что с 1 января 2020 года участники налоговых правоотношений при совершении в текущем налоговом периоде действий в отношении предыдущих налоговых периодов не вправе применять утратившую силу норму Налогового кодекса о пятилетнем сроке исковой давности, так как такой срок по действующей норме Налогового кодекса составляет три года, если иное не предусмотрено Налоговым кодексом.

Налоговые органы не вправе предъявлять требования налогоплательщику и (или) налоговому агенту за пределами срока исковой

давности. При этом Налоговый кодекс не ограничивает исчисление пени сроками исковой давности.

18. Применительно к праву налогового органа на начисление или пересмотр исчисленной, начисленной суммы налогов и других обязательных платежей в бюджет срок исковой давности исчисляется на дату вынесения уведомлений, предусмотренных подпунктами 1), 2) и 3) пункта 2 статьи 114 Налогового кодекса.

В пункте 9 статьи 48 Налогового кодекса установлены случаи, когда срок исковой давности продлевается. Пунктом 10 указанной статьи предусмотрены случаи приостановления срока исковой давности.

Общий срок исковой давности с учетом его приостановления во время проведения налоговой проверки по вопросам трансфертного ценообразования не может превышать семь лет.

При приостановлении проверки по указанным вопросам налоговый орган должен соблюдать требования статьи 8 Закона Республики Казахстан от 5 июля 2008 года № 67-IV «О трансфертном ценообразовании». Течение срока давности может быть приостановлено при направлении запроса, который должен соответствовать следующим требованиям:

адресован компетентному органу (организации) государства;

быть персонифицированным, составлен в отношении проверяемого налогоплательщика;

внесен по вопросам, входящим в предмет проверки.

Судам следует учитывать, что в случае несоответствия запроса вышеуказанным требованиям такой запрос не считается направленным.

В силу пункта 10 статьи 48 Налогового кодекса в срок исковой давности не включается период времени с даты завершения налоговой проверки, проведенной в рамках досудебного расследования, до завершения производства по уголовному делу.

Право налоговых органов на пересмотр исчисленной, начисленной суммы налогов и других обязательных платежей в бюджет в течение срока исковой давности означает, что они вправе проводить внеплановые налоговые проверки, предусмотренные пунктом 3 статьи 145 Налогового кодекса, за ранее проверенный период при условии соблюдения указанного срока.

Статьей 56 Налогового кодекса определен исчерпывающий перечень оснований прекращения налогового обязательства.

По налоговым требованиям об уплате налогов и других платежей в бюджет, исчисленных, начисленных органами государственных доходов и предъявленных налогоплательщикам к уплате в пределах сроков исковой давности, истечение срока исковой давности не прекращает возникшее налоговое обязательство и не освобождает налогоплательщика от его исполнения.

19. Согласно подпункту 3) пункта 1 статьи 48 Налогового кодекса исковой давностью по налоговому обязательству и требованию признается период времени, в течение которого налогоплательщик (налоговый агент) вправе потребовать зачет и (или) возврат налогов и платежей в бюджет, пени.

Необходимо разделять право налогового органа на начисление или пересмотр исчисленной, начисленной суммы налогов и других обязательных платежей в бюджет и право налогоплательщика потребовать зачет и (или) возврат налогов и платежей в бюджет, пени. Так, при реализации права налогоплательщика на возврат налогов из бюджета налоговым органом не начисляется и не пересматривается исчисленная сумма налогов, а происходит подтверждение либо отказ в подтверждении возврата налогов из бюджета.

В этой связи применительно к праву налогоплательщиков потребовать зачет и (или) возврат налогов и платежей в бюджет, пени, при исчислении срока исковой давности следует принимать во внимание дату приема (регистрации) налоговым органом налогового заявления, предусмотренного подпунктом 1) пункта 4 статьи 101 Налогового кодекса, или требования о возврате суммы превышения НДС, предусмотренного подпунктом 2) пункта 1 статьи 431 Налогового кодекса, а не дату вынесения решения по результатам налоговой проверки, в том числе уведомления о результатах налоговой проверки.

20. В соответствии с пунктом 2 статьи 179 ГК исковая давность применяется судом только по заявлению стороны в споре, сделанному до вынесения судом решения.

Суды должны учесть, что данная норма закона не применяется к налоговым спорам в силу пункта 4 статьи 1 ГК. Соблюдение сроков исковой давности, установленных налоговым законодательством, суд обязан проверить независимо от наличия об этом заявления сторон.

21. Объекты взимания, ставки государственной пошлины в судах и порядок ее уплаты установлены статьями 609, 610, 623 Налогового кодекса.

Ставки государственной пошлины определяются в размере, кратном месячному расчетному показателю, установленному законом о республиканском бюджете и действующему на дату уплаты государственной пошлины, или в процентах от суммы иска, если иное не установлено статьей 610 Налогового Кодекса.

Государственная пошлина по делам об обжаловании действий (бездействия) налоговых органов физическими и юридическими лицами и оспаривании уведомлений по актам проверок индивидуальными предпринимателями, крестьянскими или фермерскими хозяйствами, юридическими лицами взимается в размере, установленном подпунктами 2), 3), 4) пункта 1 статьи 610 Налогового кодекса.

Статьей 616 Налогового кодекса установлен исчерпывающий перечень оснований освобождения от уплаты государственной пошлины в судах.

Если государственная пошлина уплачена истцом на некорректный код бюджетной классификации либо не в полном размере, то в соответствии с частью четвертой статьи 138 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АПК), судья указывает истцу на данные недостатки и устанавливает срок для их исправления.

Случаи и порядок возврата уплаченных сумм государственной пошлины регламентированы статьей 108 Налогового кодекса.

Пункт 4 указанной нормы содержит исчерпывающий перечень подлежащих представлению в налоговый орган документов, необходимых для возврата суммы государственной пошлины с государственного учреждения, являющегося стороной по делу (налоговое заявление и вступившее в законную силу решение суда). Суд не выписывает исполнительный лист о взыскании государственной пошлины с государственного учреждения.

22. Камеральный контроль является одной из форм государственного контроля, осуществляемого налоговыми органами без процедуры назначения и проведения проверки.

Цель камерального контроля – предоставить налогоплательщику право самостоятельно устранить выявленные нарушения путем постановки на регистрационный учет в налоговых органах и (или) представления налоговой отчетности в соответствии со статьей 96 Налогового кодекса и (или) уплаты налогов и платежей в бюджет.

Нарушения могут быть выявлены налоговыми органами на основе изучения и анализа представленной налогоплательщиком (налоговым агентом) налоговой отчетности, сведений уполномоченных государственных органов, а также других документов и сведений о деятельности налогоплательщика.

Из пункта 2 статьи 96 Налогового кодекса следует, что исполнением уведомления об устранении нарушений, выявленных налоговыми органами по результатам камерального контроля (далее – уведомление по результатам камерального контроля), признается:

в случае согласия с указанными в уведомлении нарушениями - устранение выявленных нарушений налогоплательщиком (налоговым агентом) способами, указанными в подпункте 1) пункта 2 статьи 96 Налогового кодекса;

в случае несогласия с указанными в уведомлении нарушениями - представление пояснения налогоплательщиком (налоговым агентом) по выявленным нарушениям в налоговый орган, направивший уведомление,

за исключением нарушений, указанных в пункте 3 статьи 96 Налогового кодекса.

В любом случае налогоплательщик вправе совершить одно из следующих действий: устранить нарушения, предоставить пояснение или подать жалобу.

Представление налогоплательщиком в срок, установленный Налоговым кодексом, пояснения по выявленным нарушениям, не указанным в пункте 3 статьи 96 Налогового кодекса, и соответствующего требованиям подпункта 2) пункта 2 статьи 96 Налогового кодекса, признается исполнением уведомления об устранении нарушений, выявленных налоговыми органами по результатам камерального контроля, и не требует проверки обоснованности их по существу.

23. В силу части второй статьи 135 АПК (иск о признании) истец может также потребовать признать незаконным обременяющий административный акт, не имеющий больше юридической силы, поэтому иски об оспаривании исполненного уведомления по результатам камерального контроля подлежат рассмотрению судом.

Иск об оспаривании уведомления по результатам камерального контроля подлежит рассмотрению в порядке административного судопроизводства.

При рассмотрении исков об оспаривании уведомлений об устранении нарушений, предусмотренных подпунктами 2) и 3) пункта 3 статьи 96 Налогового кодекса, выявленных налоговыми органами по результатам камерального контроля, суд обязан дать оценку и исследовать доказательства, предоставленные налогоплательщиком в подтверждение фактического получения товаров, работ, услуг именно от юридического лица и (или) индивидуального предпринимателя, регистрация (перерегистрация) которых признана недействительной вступившим в законную силу решением суда в соответствии с пунктом 5 статьи 96 Налогового кодекса.

Во всех иных случаях суду достаточно установить, имелись ли у налогового органа предусмотренные законом основания для вынесения уведомления без проверки обоснованности его требований по существу. Иначе будут предreshены результаты будущих налоговых проверок, в том числе внеплановой тематической проверки по вопросу неисполнения уведомления по результатам камерального контроля.

Налоговый орган вправе вынести решение о признании уведомления неисполненным, в том числе в случаях, когда:

пояснение не подлежит представлению налогоплательщиком (пункт 3 статьи 96 Налогового кодекса) и нарушения не устранены;

пропущен установленный Налоговым кодексом срок для представления пояснения либо подачи жалобы на уведомление по результатам камерального контроля и нарушения не устранены;

вступившим в законную силу решением суда налогоплательщику отказано в удовлетворении иска о признании незаконным уведомления, вынесенного в соответствии с пунктом 3 статьи 96 Налогового кодекса, и нарушения не устранены.

Жалоба (иск) на решение о признании уведомления неисполненным может быть подана налогоплательщиком в течение десяти рабочих дней со дня его вручения (получения) в вышестоящий налоговый орган и (или) уполномоченный орган или суд.

Право выбора органа, в который может быть подана жалоба (иск), принадлежит налогоплательщику.

24. В силу подпункта 11) пункта 2 статьи 19 Налогового кодекса, в целях выполнения задачи по обеспечению полноты и своевременности поступления налогов и других обязательных платежей в бюджет, налоговые органы обязаны применять способы обеспечения исполнения налогового обязательства и взыскивать налоговую задолженность в принудительном порядке в соответствии с Налоговым кодексом. Способы обеспечения исполнения не выполненного в срок налогового обязательства и меры принудительного взыскания налоговой задолженности предусмотрены соответственно главами 13 и 14 Налогового кодекса.

В отношении физического лица, не являющегося индивидуальным предпринимателем, лица, занимающегося частной практикой, может быть применен только такой способ обеспечения исполнения, не выполненного в срок налогового обязательства, как начисление пени на неуплаченную сумму налогов и других обязательных платежей в бюджет. Меры принудительного взыскания налоговой задолженности к нему не применяются.

Данные положения действуют и в отношении налоговой задолженности физического лица, являющегося индивидуальным предпринимателем, лица, занимающегося частной практикой, образовавшейся в связи с получением им дохода, не связанного с осуществлением указанной деятельности.

При этом следует иметь в виду, что в силу пункта 3 статьи 117 Налогового кодекса пеня не начисляется на сумму недоимки по налогу на имущество, земельному налогу и налогу на транспортные средства с физических лиц, образовавшуюся в результате пересмотра налоговыми органами исчисленных сумм налогов после наступления срока уплаты налогов за соответствующий налоговый период.

25. В соответствии со статьями 116, 120 Налогового кодекса ограничение в распоряжении имуществом налогоплательщика (налогового агента) является одним из способов обеспечения исполнения, не выполненного в срок налогового обязательства.

При приобретении на торгах (аукционе), проведенных в установленном законом порядке, ограниченного в распоряжении

имущества, покупатель, полностью исполнивший обязательства по оплате стоимости приобретенного имущества, но не имеющий возможности зарегистрировать за собой право собственности ввиду наличия обременения на основе решения налогового органа, вправе предъявить в суд в исковом порядке требование об исключении приобретенного на торгах (аукционе) имущества из описи.

Защита прав лица, приобретшего имущество на торгах (аукционе), не может осуществляться путем оспаривания бездействия регистрирующего органа, отказавшего в регистрации прав покупателя, и возложения на него обязанности произвести соответствующую государственную регистрацию. В данном случае отсутствуют правовые основания для признания незаконным бездействия регистрирующего органа, поскольку обременение им зарегистрировано во исполнение решения налогового органа.

Судам следует иметь в виду, что налоговое законодательство не содержит норм, запрещающих применение ограничения в распоряжении заложенным имуществом.

Наличие решения налогового органа не является препятствием для реализации данного имущества на торгах.

Согласно статье 124 Налогового кодекса порядок реализации имущества, заложенного налогоплательщиком и (или) третьим лицом, а также ограниченного в распоряжении имущества налогоплательщика (налогового агента) определяется уполномоченным органом.

26. Меры принудительного взыскания налоговой задолженности применяются к налогоплательщику – юридическому лицу, структурному подразделению юридического лица, нерезиденту, осуществляющему деятельность в Республике Казахстан через постоянное учреждение, индивидуальному предпринимателю, лицам, занимающимся частной практикой, в порядке, установленном пунктом 3 статьи 121 Налогового кодекса. Каждая последующая мера применяется, если в результате применения предыдущей меры налоговая задолженность не была погашена. В этой связи налоговый орган вправе перейти к реализации ограниченного в распоряжении имущества налогоплательщика только после принятия надлежащих мер по взысканию налоговой задолженности за счет денег.

27. Нормами Налогового кодекса в полной мере обеспечена возможность взыскания налоговой задолженности с налогоплательщиков во внесудебном порядке. Поэтому иски налоговых органов о взыскании недоимки по налогам и другим обязательным платежам в бюджет и пени с этих лиц не подлежат рассмотрению и разрешению в порядке гражданского судопроизводства.

Однако при отсутствии или недостаточности имущества на территории Республики Казахстан для погашения налоговой задолженности нерезидента, образовавшейся в результате деятельности в Республике

Казахстан через постоянное учреждение, налоговые органы вправе обращаться в суд с иском о взыскании указанной задолженности с нерезидента. При этом необходимо исходить из пункта 1 статьи 4 Соглашения о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности (Киев, 20 марта 1992 года), и части третьей статьи 30 ГПК.

28. На всех этапах обжалования истцами действий и актов налоговых органов суду следует рассматривать возможности примирения сторон и разрешения спора налоговым органом самостоятельно (например, внесение изменений в информационные системы при наличии технических ошибок, указание статуса «исполнено» для уведомлений камерального контроля и так далее) в случаях наличия административного усмотрения.

29. В соответствии с пунктом 1 статьи 178 Налогового кодекса рассмотрение во внесудебном порядке жалобы налогоплательщика (налогового агента) на уведомление о результатах проверки и принятие по ней решения отнесены к компетенции уполномоченного органа. При этом копия жалобы должна быть направлена налогоплательщиком (налоговым агентом) в налоговые органы, проводившие налоговую проверку и рассматривавшие возражения налогоплательщика (налогового агента) к предварительному акту налоговой проверки.

Согласно пункту 2 статьи 182 Налогового кодекса по итогам рассмотрения жалобы налогоплательщика (налогового агента) на уведомление о результатах проверки уполномоченным органом выносится решение об оставлении обжалуемого уведомления без изменения, а жалобы без удовлетворения либо об отмене обжалуемого уведомления полностью или в части.

В случае отмены по результатам рассмотрения жалобы обжалуемого уведомления в части, налоговый орган, проводивший налоговую проверку, выносит новое уведомление (уведомление об итогах рассмотрения жалобы налогоплательщика (налогового агента) на уведомление о результатах проверки) и направляет его налогоплательщику (налоговому агенту).

В соответствии с частью шестой статьи 98 АППК обращение жалобы во вред заявителю не допускается. Поскольку тематическая проверка в порядке статьи 186 Налогового кодекса назначается в ходе рассмотрения жалобы налогоплательщика (налогового агента), уполномоченным органом по результатам проверки не может быть принято решение о начислении дополнительных сумм налогов, других обязательных платежей в бюджет, пеней, не начисленных в оспариваемом уведомлении.

Решение вышестоящего органа (уполномоченного органа), принятое по результатам рассмотрения жалобы на уведомление о результатах налоговой проверки, не может являться предметом судебного оспаривания, так как не влечет правовых последствий. При оставлении уведомления

о результатах налоговой проверки без изменения – в судебном порядке может быть оспорено указанное уведомление, а при отмене его в части – уведомление об итогах рассмотрения жалобы на уведомление о результатах проверки.

30. Согласно статье 148 Налогового кодекса предписание является основанием для проведения налоговой проверки.

В качестве акта о назначении проверки предписание может являться предметом судебного оспаривания, поскольку выносится в рамках осуществления налоговым органом властных полномочий, влечет правовые последствия для налогоплательщика (налогового агента).

При этом налогоплательщик не имеет права представлять корректирующие налоговые отчетности в отношении проверяемого периода в период обжалования предписания.

Внеплановые проверки не могут назначаться и проводиться при отсутствии перечисленных в пункте 3 статьи 145 Налогового кодекса и в пункте 3 статьи 144 Предпринимательского кодекса оснований. Такие проверки подлежат признанию недействительными, а акты об их назначении - незаконными и отмене на основании пункта 1 и подпункта 1) пункта 2 статьи 156 Предпринимательского кодекса, как вынесенные при отсутствии оснований для проведения проверки.

31. Исходя из положений статьи 159 Налогового кодекса о том, что решением по результатам налоговой проверки является вынесенное налоговым органом уведомление о результатах налоговой проверки, в случае несогласия налогоплательщика (налогового агента) с начисленными суммами налогов и других обязательных платежей в бюджет, обязательств по исчислению, удержанию, перечислению обязательных пенсионных взносов, обязательных профессиональных пенсионных взносов, исчислением и уплатой социальных отчислений и (или) взносов на обязательное социальное медицинское страхование и пеней, уменьшением убытков, не подтверждением к возврату сумм превышения НДС и (или) корпоративного (индивидуального) подоходного налога, удержанного у источника выплаты с доходов нерезидентов, обжалованию в судебном порядке подлежит только уведомление. Суд проверяет законность начисления оспоренных сумм с учетом выводов, изложенных в акте налоговой проверки.

Акт налоговой проверки может быть оспорен, если налогоплательщик не согласен с его выводами, не повлекшими приведенные выше последствия, однако влияющими на его права и обязанности, в том числе и в будущих налоговых периодах. Обжалование акта проверки осуществляется в порядке, предусмотренном законодательством Республики Казахстан для обжалования действий должностных лиц налоговых органов.

Исполнение уведомления о результатах налоговой проверки не лишает налогоплательщика права на обжалование исполненного уведомления в порядке и сроки, предусмотренные Налоговым кодексом.

Содержание акта налоговой проверки должно соответствовать требованиям пункта 1 статьи 158 Налогового кодекса. Выводы налогового органа о нарушении налогового и иного законодательства Республики Казахстан, допущенном налогоплательщиком (налоговым агентом), подлежат изложению со ссылкой на нормы законодательства, с обоснованием доводов и раскрытием обстоятельств, свидетельствующих о нарушениях.

Согласно части третьей статьи 129 АППК при рассмотрении иска об обжаловании результатов налоговой проверки налоговый орган может ссылаться только на выводы и обоснования, свидетельствующие о нарушении налогоплательщиком налогового и иного законодательства, которое отражено в акте налоговой проверки.

Начисление сумм налогов либо корректировка доходов, расходов и зачета налоговым органом возможны, согласно требованиям Налогового кодекса, при подтверждении соответствующих фактов.

32. Согласно принципу определенности налогообложения, установленному статьей 6 Налогового кодекса, налоги и платежи в бюджет Республики Казахстан должны быть определенными.

Определенность налогообложения означает установление в налоговом законодательстве Республики Казахстан всех оснований и порядка возникновения, исполнения и прекращения налогового обязательства налогоплательщика, обязанности налогового агента по исчислению, удержанию и перечислению налогов.

33. Срок для обращения с иском в суд исчисляется: в случае оспаривания уведомления о результатах налоговой проверки непосредственно в суде – со дня его вручения в порядке, установленном пунктами 1, 2, 3 статьи 115 Налогового кодекса, а в случае предварительного обжалования в уполномоченный орган – со дня, когда налогоплательщику, налоговому агенту стало известно о решении этого органа об оставлении его жалобы без удовлетворения полностью или в части, или со дня истечения установленного Налоговым кодексом срока на рассмотрение жалобы, если решение по такой жалобе не было принято. Если по результатам рассмотрения жалобы налогоплательщика, налогового агента вынесено новое уведомление, срок его оспаривания в суде исчисляется со дня вручения нового уведомления в установленном порядке.

При оспаривании действий (бездействия) должностных лиц налоговых органов указанный срок исчисляется со дня, когда налогоплательщику, налоговому агенту стало известно о нарушении его прав и охраняемых

законом интересов либо об оставлении вышестоящим налоговым органом его жалобы без удовлетворения полностью или в части.

34. Согласно статье 4 Налогового кодекса к принципам налогообложения относятся принципы обязательности, определенности, справедливости налогообложения, добросовестности налогоплательщика, единства налоговой системы и гласности налогового законодательства Республики Казахстан.

В соответствии с пунктами 1, 2 статьи 8 Налогового кодекса добросовестность осуществления налогоплательщиком (налоговым агентом) действий (бездействия) по исполнению им налогового обязательства предполагается.

Не допускается извлечение налогоплательщиком (налоговым агентом) выгоды из своих незаконных действий в целях получения налоговых выгод (налоговой экономии) и уменьшения налоговых платежей.

Обязанность доказывания обстоятельств, послуживших основанием для принятия налоговым органом оспариваемого акта, возлагается на налоговый орган.

В соответствии со статьей 128 АПК порядок правового регулирования доказательств, фактических данных, не допустимых в качестве доказательств, предмета доказывания и источников доказательств, а также собирания, исследования, оценки и использования доказательств (доказывания) и другие положения о доказательствах и доказывании определяются нормами ГПК, за исключением особенностей, установленных АПК.

С учетом положений статьи 128 АПК, на налоговый орган возложена обязанность по представлению в суд доказательств неправомерности возникновения у налогоплательщика налоговой выгоды.

35. При оспаривании налогоплательщиком уведомления о результатах налоговой проверки либо акта проверки по основанию нарушений налоговым органом установленных параграфом 2 главы 18 Налогового кодекса порядка и сроков проведения налоговых проверок суду следует исходить из оценки характера допущенных нарушений и их влияния на законность и обоснованность результатов проверки. В частности, подлежат признанию незаконными результаты проверки, проведенной без предписания, являющегося согласно статье 148 Налогового кодекса основанием для проведения налоговой проверки, либо на основании предписания, которое признано впоследствии незаконным.

Аналогичные последствия наступают, если в нарушение пункта 1 статьи 146 Предпринимательского кодекса предписание на проведение налоговой проверки, за исключением встречной проверки, не было зарегистрировано в уполномоченном органе в области правовой статистики и специальных учетов.

36. Пунктом 3 статьи 145 Налогового кодекса предусмотрены случаи проведения внеплановых налоговых проверок, в том числе по основаниям, предусмотренным Уголовно-процессуальным кодексом Республики Казахстан. Налоговым органом указанные проверки назначаются и проводятся с соблюдением всех процедур, предусмотренных налоговым законодательством.

Прекращение уголовного дела не является основанием для прекращения такой налоговой проверки. Начатая проверка подлежит завершению с составлением акта налоговой проверки согласно статье 158 Налогового кодекса и принятием при наличии оснований мер, предусмотренных налоговым законодательством.

37. Признать утратившими силу:

1) нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 29 июня 2017 года № 4 «О судебной практике применения налогового законодательства»;

2) нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 4 марта 2020 года № 4 «О внесении изменений в нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 29 июня 2017 года № 4 «О судебной практике применения налогового законодательства»».

38. Согласно статье 4 Конституции настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

А.Мерғалиев

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 10 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2022 жылғы 22 желтоқсан

Астана қаласы

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

1. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының мынадай нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізілсін:

1. «Атыс қаруларын, оқ-дәріні, қару-жарақты немесе жарылғыш заттарды ұрлау, оларды заңсыз алып жүру, ұстау, жасау немесе өткізу, атыс қаруларын ұқыпсыз ұстау туралы істер жөніндегі сот тәжірибесі туралы» 1995 жылғы 21 шілдедегі № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 5; 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 7-тармақтағы «сарапшы» деген сөз «сарапшының немесе маманның» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) мынадай мазмұндағы 16-1-тармақпен толықтырылсын:

«16-1. Соттар ҚК-нің 287-бабына Ескертуде көзделген өз еркімен қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттарды және жарылыс құрылғыларын тапсыруды Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 254-бабының сегізінші бөлігінде көзделген жағдайларда осы заттарды тінту алдында ерікті түрде беруден ажыратқаны жөн.

ҚПК-нің 254-бабының сегізінші бөлігінде көзделген жағдайларда тінту алдында осы заттарды ерікті түрде беру өз еркімен тапсыру болып табылмайды және ҚК-нің 287-бабына Ескертудің негізінде қылмыстық жауаптылықтан босатуға әкеп соқпайды, бірақ сот ҚК-нің 53-бабы екінші бөлігінің негізінде қылмыстық жауаптылық пен жазаны жеңілдететін мән-жай ретінде тануы мүмкін.

Егер тінту жүргізу кезінде адам тінтілетін жерден тыс жерде (басқа аумақта, өзге адамдарда және т.б.) сақталған оның өзі көрсетпейінше табу мүмкін болмайтын ҚК-нің 287-бабында көзделген қару мен өзге де заттардың өзінде бар екендігін мәлімдесе, онда аталған әрекеттер ерікті түрде тапсыру деп танылады және адам ҚК-нің 287-бабына Ескертуге сәйкес осы бап бойынша қылмыстық жауаптылықтан босатылады.

Тінту процесінде бастапқы заттар табылмаған жағдайда, бірақ тінту аяқталғаннан кейін адам тінту кезінде табылмаған осы заттардың тұрған

жерін көрсетсе және олар кейін сол жерден алынса, онда адамның мұндай әрекеттерін де ерікті түрде тапсыру деп тану қажет.

Заттарды ерікті түрде беру және ерікті түрде тапсыру туралы жоғарыда аталған түсіндірмелер жеке тінтуді, алу мен қарап-тексеруді жүргізу жағдайларына да қолданылады.»;

3) 19-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Осы санаттағы істер бойынша қылмыстық құқық бұзушылықтардың қарулары және (немесе) құралдары және заттай дәлелдемелер деп танылған қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамға тиесілі автомобильдерді, мотоциклдерді және өзге де көлік құралдарын ҚПК-нің 118-бабы үшінші бөлігінің 1) тармағының талаптарына сәйкес сот ҚК-нің 48-бабының негізінде мемлекеттің меншігіне тәркілеуге тиіс.»;

2. «Есірткінің, психотроптық заттардың, сол тектестер мен прекурсорлардың заңсыз айналымына қатысты істер бойынша заңнаманы қолдану туралы» 1998 жылғы 14 мамырдағы № 3 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 1999 жылғы 30 сәуірдегі № 2; 2000 жылғы 22 желтоқсандағы № 19; 2003 жылғы 11 шілдедегі № 7; 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 3-1-тармақтың екінші абзацындағы «ҚК-нің 296-бабының» деген сөздер «Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 296-бабының» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) мынадай мазмұндағы 9-5-тармақпен толықтырылсын:

«9-5. Кейінге қалдыруға болмайтын жағдайларда тергеу судьясының санкциялануына жататын тұрғын үй-жайға тінту, алу, қарап-тексеру және өзге де тергеу әрекеттерін жүргізу ерекше мән-жайлар болған кезде қатаң түрде ҚПК-нің талаптарына сәйкес жүзеге асырылуға тиіс.

Тергеу әрекеттерін ҚПК-де белгіленген жалпы тәртіппен жүргізу кезінде адамдардың өміріне, денсаулығына орны толмас ауыр зардаптарға әкеп соқтыруы мүмкін не іздестіріліп жатқан адамның жасырынуы, қылмыс іздерін жоюы мүмкін деп нақты қауіптенетін және (немесе) алып қоюға жататын объектінің табылуы кешіктірілуге байланысты жоғалуы, бұзылуы немесе қылмыстық мақсатта пайдаланылуы мүмкін және т.б. жағдайлар кезек күттірмейтін тергеу әрекеттерін жүзеге асыру үшін негіз беретін ерекше мән-жайлар болып танылады.»;

3) 20-тармақта:

бірінші абзацтағы «Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК)» деген сөздер «ҚПК-нің» деген сөзбен ауыстырылсын;

төртінші абзацтағы «екінші бөлігі 4) тармағының» деген сөздер алып тасталсын;

3. «Қазақстан Республикасында сот билігі туралы заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» 1998 жылғы 14 мамырдағы № 1 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 8; 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5; 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2; 2021 жылғы 8 желтоқсандағы № 3 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 2-тармақ алып тасталсын;

2) 3-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«3. Сот төрелігін жүзеге асыру кезінде судья тәуелсіз, Конституцияға және заңға ғана бағынысты болуға, объективтілік пен бейтараптылықты сақтауға, тараптардың жарыспалылығы мен тең құқылығы қағидатының іске асырылуын қамтамасыз етуге тиіс.

Судья өзі қараған немесе іс жүргізуіндегі сот істеріне мәні бойынша қандай да бір түсініктемелер беруге және өз пікірін білдіруге міндетті емес.

Сот тараптардың жарыспалылығы мен тең құқылығы қағидатына сәйкес сот отырысында тараптардың тең мүмкіндігін және тараптардың өз процестік міндеттерін орындауы және өздеріне берілген құқықтарды жүзеге асыруы үшін қажетті жағдайларды жасауға міндетті.»;

3) 4-тармақта:

екінші абзацтың екінші сөйлемі мынадай редакцияда жазылсын:

«Араласудың мұндай түрлеріне, атап айтқанда сот процесінің нақты тарабының пайдасына соттың (судьяның) шешім қабылдауы туралы адамның тікелей нұсқауы немесе жанама өтініші және соттың іс бойынша объективті және бейтарап сот төрелігін жүзеге асыруына кедергі келтіру мақсатында басқа да қасақана жасалған әрекеттер жатқызылуы мүмкін.»;

мынадай мазмұндағы төртінші және бесінші абзацтармен толықтырылсын:

«Мұндай әрекеттер Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 407-бабының бірінші, үшінші бөліктерінде көзделген қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғады.

Соттың үй-жайларында, сот ғимараттарына іргелес аумақтарда және өзге де қоғамдық орындарда сот төрелігін жүзеге асыру мәселелері бойынша жиналыстарды, митингілерді, демонстрацияларды, шерулерді, пикеттерді не өзге де жария іс-шараларды Қазақстан Республикасының бейбіт жиналыстарды ұйымдастыру және өткізу тәртібі туралы заңнамасында белгіленген тәртіпті бұза отырып ұйымдастыру және өткізу Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексінің (бұдан әрі – ӘҚБтК) 488-бабында көзделген құқық бұзушылық ретінде саралануға жатады.»;

4) мынадай мазмұндағы 4-1-тармақпен толықтырылсын:

«4-1. «Қазақстан Республикасы Судьялар одағы» республикалық қоғамдық бірлестігінің (бұдан әрі – Судьялар одағы) Жарғысына сәйкес оның қызметінің нысанасы мен негізгі мақсаты басқалармен қатар судьялар қоғамдастығының мүдделерін қорғау, судьялар мәртебесін және олардың тәуелсіздігін нығайтуға жәрдемдесу болып табылады.

Осыған байланысты Судьялар одағына судья жүгінген жағдайда Судьялар одағы Қазақстан Республикасы Азаматтық процестік кодексінің (бұдан әрі – АПК) 58-бабы бірінші бөлігінің 4) тармақшасына сәйкес өзінің уәкілетті адамдары арқылы судьяның өкілі болуға және оның мүддесі үшін ар-намысы мен қадір-қасиетін қорғау туралы талап қоюларды сотқа беруге құқылы.»;

5) 6-тармақтың екінші және үшінші абзацтарындағы «органдардағы», «органдардың» деген сөздер тиісінше «және өзге де органдар мен ұйымдардағы», «және өзге де органдар мен ұйымдардың» деген сөздермен ауыстырылсын;

б) мынадай мазмұндағы 6-1-тармақпен толықтырылсын:

«6-1. Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы Конституциялық заңның 9, 14, 20 және 21-баптарына сәйкес азаматтарды жеке қабылдауды жүргізу соттар төрағалары мен сот алқалары төрағаларының ерекше өкілеттіктеріне жатқызылғандықтан, басқа судьялардың азаматтарды қабылдауды жүргізуге құқығы жоқ.

Соттар төрағаларының және сот алқалары төрағаларының азаматтарды жеке қабылдауы жергілікті соттарда, Жоғарғы Сотта сот ісін жүргізуді ұйымдастыру мәселелері бойынша ғана жүзеге асырылады. Бұл ретте соттың заңнаманы сақтау мәселелері және қаралып отырған іс бойынша болжанатын нәтижелер, жасалған сот актілері және оларды қайта қарау, яғни соттың нақты істер бойынша сот төрелігін жүзеге асыру мәселелері талқылауға жатпайды.»;

7) 7-тармақта:

«әкімшілік» деген сөз «заңда көзделген» деген сөздермен ауыстырылсын;

«Қазақстан Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 430-бабы (бұдан әрі – ҚК)» деген сөздер «ҚК-нің 430-бабы» деген сөздермен ауыстырылсын;

8) 9-тармақтың бірінші абзацындағы «Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің (бұдан әрі – ӘҚБтК)» деген сөздер «ӘҚБтК-нің» деген сөзбен ауыстырылсын;

9) 10-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«10. Сот істі қарау, оның ішінде бейнебайланыс (онлайн) режимінде қарау кезінде тәртіпті бұзу немесе сотты құрметтемеушілік болған жағдайда тікелей осы сот отырысында өзінің қаулысымен (ұйғарымымен) адамға Қазақстан Республикасы Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің

18-тарауында, АПК-нің 188-бабында, ҚПК-нің 346-бабында көзделген процестік мәжбүрлеу шараларын қолдануға құқылы.

Қылмыстық немесе азаматтық іс бойынша сот талқылауы барысында процеске қатысып отырған адамның тарапынан сотқа құрмет көрсетпеу фактісі анықталған кезде сот ӘҚБтК-нің 684-бабының үшінші бөлігіне сәйкес кінәлі адамды ӘҚБтК-нің 653-бабында көзделген әкімшілік жауаптылыққа тартуға құқылы. Сот (судья) мұндай әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарауды тиісінше АПК-нің 120-бабында немесе ҚПК-нің 346-бабының бірінші бөлігінде көзделген тәртіппен жүргізеді.

Соттың (судьяның) тікелей сот отырысының залында бұзушыға процестік мәжбүрлеу немесе әкімшілік жаза шараларын қолдану жөніндегі әрекеттері сот отырысының хаттамасында көрсетілуге тиіс. Апелляциялық, кассациялық сатылардағы соттардың аталған әрекеттері сот отырысының хаттамасында мұндай хаттама заңға сәйкес жүргізілетін жағдайларда ғана тіркеледі.

Соттың ӘҚБтК-нің 653-бабы бойынша әкімшілік жаза қолдану туралы шешімі жеке уәжді қаулы түрінде қосымша ресімделеді.

Сот отырысынан тыс жасалған сотты құрметтемеушілік үшін әкімшілік жазаларды сот ӘҚБтК-нің 684-бабының бірінші бөлігінде көрсетілген ӘҚБтК-нің нормаларына сәйкес жалпы тәртіппен қолданады.»;

4. «Медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану жөніндегі сот тәжірибесі туралы» 1999 жылғы 9 шілдедегі № 8 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2002 жылғы 15 тамыздағы № 18; 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 10; 2010 жылғы 25 маусымдағы № 7; 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 4; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 13-тармақтағы «ата-анасы,» деген сөздерден кейін «балалары,» деген сөздермен толықтырылсын;

2) 16-тармақтағы «бірінші бөлігінде» деген сөздер «екінші бөлігінде» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 21-тармақта «ҚК-тің 87-бабында» деген сөздер «ҚК-нің 93-бабында» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 25-тармақтың екінші абзацындағы үшінші сөйлем мынадай редакцияда жазылсын:

«Қаулыда ісі қаралған адамның қорғаушысы, заңды өкілі немесе жақын туысы, жәбірленуші және оның өкілі қаулыға апелляциялық тәртіппен шағым жасай алатыны, сондай-ақ ҚПК-нің 48-тарауында жазылған қағидалар бойынша прокурор өтінішхат келтіруі мүмкін екендігі көрсетілуге тиіс.»;

5. «Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 68-бабын қолдану жөніндегі сот практикасы туралы» 2001 жылғы 21

маусымдағы № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі № 6; 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) :

1) 9-2-тармақтағы «ҚК-нің 68-бабы төртінші бөлігінің» деген сөздер «ҚК-нің 68-бабы екінші және үшінші бөліктерінің» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 10-1-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«Тараптардың татуласуына байланысты адам қылмыстық жауаптылықтан босатылған қылмыс үшін қылмыстық жауаптылыққа тарту мерзімінің ескіруі, ҚК-нің 71-бабының төртінші бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, осы қылмысты жасаған кезден бастап ҚК-нің 71-бабының бірінші бөлігінің қағидалары бойынша есептеледі.»;

3) 12-тармақтағы орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізіледі, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

4) 15-тармақтағы «69-бабының бірінші бөлігінде,» деген сөздер алып тасталсын;

6. «Қорғану құқығын реттейтін қылмыстық процестік заңнаманы қолдану практикасы туралы» 2002 жылғы 6 желтоқсандағы № 26 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2010 жылғы 25 маусымдағы № 9; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 1-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«1. Қазақстан Республикасы Конституциясының (бұдан әрі – Конституция) 13-бабында және 16-бабының 3-тармағында танылған және оған кепілдік берілген және Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 26-бабында көзделген қылмыстық процесс қағидаттарының бірі болып табылатын қорғалуға құқығы бар куәнің, күдіктінің, айыпталушының, сотталушының, сотталғанның және ақталғанның қорғалуға құқығы бар.»;

2) 4-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Қорғаушы ретінде адвокат қатысады, сондай-ақ тек адвокатпен қатар қорғаушылар ретінде іске қатысуға құқығы бар ҚПК-нің 66-бабының екінші бөлігінде көрсетілген адамдар жіберілуі мүмкін.»;

3) 11-тармақта:

бірінші абзацтағы «ол ұсталған сәттен немесе оған бұлтартпау шарасы қолданылған уақыттан» деген сөздер «ҚПК-нің 64-бабының бірінші бөлігінде көзделген қандай да бір әрекетті жүргізу сәтінен» деген сөздермен ауыстырылсын;

екінші абзацтың бірінші сөйлеміндегі «қаулы» деген сөз «ҚПК-нің 66-бабының екінші бөлігінде көрсетілген адамды қорғаушы ретінде жіберу туралы қаулы, ал адвокатқа қатысты – іске кіріскен адвокатты қорғаушы ретінде тану туралы қаулы» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 12-тармақтағы «адамды қорғаушы ретінде іске қатысуға жіберген» деген сөздер «адвокат қорғаушы ретінде іске қатысуға кіріскен» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 14-тармақтағы «танысып» деген сөз «таныстырылуы тиіс, оны» деген сөздермен ауыстырылсын;

6) 15-тармақта:

бірінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«ҚПК-нің 67-бабының бірінші бөлігінде көрсетілген жағдайларда қорғаушыдан бас тарту қабылданбайды.»;

үшінші абзацтағы орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізілді, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

төртінші абзацтағы орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізілді, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

7) 16-тармақтың екінші абзацындағы «байланысты» деген сөзден кейін «қорғануға құқығы бар куәнің,» деген сөздермен толықтырылсын;

8) 18-тармақтағы «құқық бұзушылықтың мәні басты сот талқылауында дәлелдемелердің заңда көрсетілген тәртіппен алынғандығына» деген сөздер «бұзушылықтың мәні басты сот талқылауында дәлелдемелердің жол берілетіндігі мен анықтығын» деген сөздермен ауыстырылсын;

7. «Бөтеннің мүлкін заңсыз иемдену жөніндегі істер бойынша сот тәжірибесі туралы» 2003 жылғы 11 шілдедегі № 8 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 19 желтоқсандағы № 14; 2006 жылғы 25 желтоқсандағы № 12; 2007 жылғы 11 мамырдағы № 3; 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2017 жылғы 29 маусымдағы № 6; 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 13-тармақтың төртінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Кіру белгісі кінәлі адам үй-жайға, қоймаға немесе көлік құралына кірмей-ақ техникалық құралдар мен өзге де құрылғыларды пайдаланып ұрланатын заттарды алған кезде де орын алады.»;

2) 14-тармақта:

үшінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Материалдық құндылықтарды тұрақты немесе уақытша сақтау үшін бөлінген, қоршаумен немесе техникалық құралдармен арнайы жабдықталған не күзетпен қамтамасыз етілген құрылыстар, ерекше құрылғылар, аумақ орындары немесе учаскелері (мысалы, мүлікті сақтауға арналған немесе осы мақсаттарда пайдаланылатын контейнерлер, сейфтер, қоймалар, жүктері

бар күзетілетін теміржол платформалары, қоршаумен қоршалған үйлердің аулалары және өзге де қоршалған немесе қоршалмаған күзетілетін учаскелер және т.б.) қойма деп түсініледі. Сақтауға арналмаған, бірақ осы мақсаттарда пайдаланылатын сыйымдылықтар, аумақтың (акваторияның) учаскелері (мысалы, күзетілмейтін не оларға кіруге кедергі келтіретін құрылғылары жоқ үйлердің қоршалмаған аулалары, автомашиналардың ашық шанақтары, платформалар және жартылай вагондар) «қойма» ұғымына жатпайды.»;

мынадай мазмұндағы төртінші, бесінші және алтыншы абзацтармен толықтырылсын:

«Күзетте тұрған немесе кіруге кедергі келтіретін құрылғысы бар көлік құралының кез келген жабық бөлігіне (салонға, жүксалғышқа, жабық шанаққа, капотқа және т. б.) кіру көлік құралына кіру деп танылады.

Көлік құралына заңсыз кірумен жасалған ұрлық іс-әрекетті дербес саралау белгісі болып табылады және «қоймаға заңсыз кіріп жасалған ұрлық» белгісімен қамтылмайды.

Көлік құралына кірумен жасалған тонау немесе қарақшылық тиісінше ҚК-нің 191-бабының үшінші бөлігінің 3) тармағына немесе 192-бабының үшінші бөлігінің 4) тармағына сәйкес «қоймаға заңсыз кірумен жасалған іс-әрекет» белгісімен саралануға жатады.

3) 18-тармақтың төртінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Иемдену - бұл кінәліге сеніп тапсырылған бөтеннің мүлкін өзінің пайдасына немесе үшінші тұлғалардың пайдасына айналдыру арқылы құқыққа қарсы өтеусіз ұстап қалудан көрінетін жымқыру түрі болып табылады. Талан-таражға салу сол бір мүлікті құқыққа қарсы өтеусіз тұтыну немесе оны тұтыну үшін басқа адамдардың иелігіне беру (сату, айырбастау, сыйға тарту және т.б.) түсініледі.»;

8. «Соттардың кейбір экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жауаптылық жөніндегі заңнаманы қолдануы туралы» 2004 жылғы 18 маусымдағы № 1 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 22; 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 3-тармақтағы «жетінші тарауына» деген сөздер «сегізінші тарауына» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 6-тармақтағы «шығынның» деген сөз «экологиялық залалдың» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 7-тармақта:

«шығынды» «залал» деген сөздер тиісінше «экологиялық залалды», «экологиялық залал» деген сөздермен ауыстырылсын;

«қоршаған ортаның бұзылған экологиялық жай-күйін қалпына келтіруді» деген сөздер «экологиялық залалды жоюды немесе табиғи

ресурстардың тұтынушылық қасиеттерін қалпына келтіруді» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 15, 16, 17-тармақтардағы «зиянның», «залал», «зиян» деген сөздер тиісінше «экологиялық залалдың», «экологиялық залал», «экологиялық залал» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 18-тармақта:

«зиян келтіру» деген сөздер «экологиялық залал келтіру» деген сөздермен ауыстырылсын;

екінші және үшінші абзацтарда:

«зиян келтіруді», «осындай зиян келтіруді» деген сөздер «экологиялық залал келтіруді» деген сөздермен ауыстырылсын;

«қоршаған ортаны және табиғи ресурстардың тұтынушылық қасиеттерін қалпына келтіру үшін» деген сөздер «экологиялық залалды жою немесе табиғи ресурстардың тұтынушылық қасиеттерін қалпына келтіру үшін» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзацта «, 337-бабы бесінші бөлігінің 2-тармағы» деген сөздер алып тасталсын;

6) 22-тармақта:

«материалдық шығынды», «зиян келтіруші», «зиян еңсерілмейтін күштің» деген сөздер тиісінше «материалдық залалды», «экологиялық зиян келтіруші», «экологиялық зиян еңсерілмейтін күштің» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзацтағы «келтірілген шығынның» деген сөздер «келтірілген экологиялық залалдың» деген сөздермен ауыстырылсын;

7) 23-тармақтың бірінші абзацындағы:

«ЭК-нің 321, 322-баптарына» деген сөздер «ЭК-нің бесінші бөліміне» деген сөздермен ауыстырылсын;

«қоршаған ортаның бұзылған жағдайын қалпына келтіруге» деген сөздер «экологиялық залалды жоюға немесе табиғи ресурстардың тұтынушылық қасиеттерін қалпына келтіруге» деген сөздермен ауыстырылсын;

8) 24, 25, 28-тармақтардағы «келтірілген шығынның», «зиян тікелей», «шығынды», «келтірілген зиянның», «шыққан шығынның» деген сөздер тиісінше «келтірілген экологиялық залалдың», «экологиялық зиян тікелей», «экологиялық залалды», «келтірілген экологиялық зиянның», «экологиялық залалдың» деген сөздермен ауыстырылсын;

9. «Қылмыстық істер бойынша дәлелдемелерді бағалаудың кейбір мәселелері туралы» 2006 жылғы 20 сәуірдегі № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2010 жылғы 25 маусымдағы № 1; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 8-тармақтың үшінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Егер тараптар қажетті құжаттарды өздерінің ұсынуына мүмкіндіктері болмауына байланысты сотқа оларды алуға көмектесу жөнінде өтінішхат мәлімдесе, онда сот өтінішхатты қанағаттандыруға немесе қанағаттандырудан бас тартуға құқылы. Мәлімделген өтінішхат бойынша соттың шешіміне жеке шағым келтірілмейді. Өтінішхатты қанағаттандырудан бас тартумен келіспеу туралы апелляциялық шағымда немесе прокурордың апелляциялық сатыдағы сотқа берген өтінішхатында көрсетілуі мүмкін.»;

2) 9-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«Жекеше айыптау істері бойынша жәбірленуші (жекеше айыптаушы) не айыпталушы аудио- және (немесе) бейнежазба жүргізу арқылы алған нақты деректер қатыстылығы, жол берілетіндігі және анықтығы тұрғысынан сот оларды бағалағаннан кейін іс бойынша дәлелдемелер деп танылуы мүмкін.»;

3) 10-тармақта:

бірінші абзацта:

«айыпталушының» деген сөз «күдіктінің және айыпталушының» деген сөздермен ауыстырылсын;

«бекіту» деген сөз «зерттеу» деген сөзбен ауыстырылсын;

мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«Егер сотқа дейінгі іс жүргізу барысында адвокат шақыру және өзіне қарсы айғақ бермеу құқығымен таныспаған күдіктінің айғақтары адвокат болмаған кезде берілсе, онда бұл айғақтарға дәлелдемелер ретінде жол берілмейді деп танылады.»;

4) 16-тармақта:

бірінші абзацтағы орыс тіліндегі сөздер өзгереді, мемлекеттік тілдегі сөздер өзгермейді;

мынадай мазмұндағы алтыншы абзацпен толықтырылсын:

«Егер істе сол бір мәселелер бойынша әртүрлі тұжырымдары бар сарапшылардың бірнеше қорытындысы болса, сот олардың әрқайсысын іс бойынша басқа дәлелдемелермен жиынтығында бағалағаны жөн. Мұндай жағдайларда қажет болған кезде жаңа (қосымша немесе қайталама) сараптама тағайындалуы мүмкін. Сот актісінде сот істі шешу кезінде сол немесе басқа сараптамалық қорытындыны назарға алатыны жөнінде негіздерді келтіруі міндетті.»;

5) мынадай мазмұндағы 16-1 және 16-2-тармақтармен толықтырылсын:

«16-1. Қылмыстық істі дұрыс шешу үшін маңызы бар нақты деректер істің басқа материалдарымен қатар маманның қорытындысымен де анықталады.

ҚПК-нің 80-бабына сәйкес маман ретінде іске мүдделі емес арнайы білімі бар адам тартылуы мүмкін.

Маман ретінде тартылған, зерттелетін мәселелерде тиісті құзыреті жоқ адамның қорытындысы жол берілмейтін дәлелдеме болып табылады.

16-2. Қылмыстық істер бойынша сарапшының не маманның қорытынды беруі үшін қатысуы іс бойынша тиісті зерттеулер жүргізуге сарапшының, маманның құзыреттілігі туралы деректер көрсетілген қылмыстық процесті жүргізетін органның қаулысының негізінде жүргізіледі.

Қылмыстық процеске қатысушылар сараптаманы не маманды тарту туралы қаулымен танысқан кезде ҚПК-нің 92-бабы бірінші бөлігінің 2) тармағының және 93-бабы бірінші бөлігінің 4) тармағының негізінде сарапшыға, маманға олардың құзыретті еместігі негіздері бойынша қарсылық білдіруді мәлімдеуге құқылы. Мәлімделген қарсылық білдіруді қарау нәтижелері бойынша қылмыстық процесті жүргізетін орган оны қанағаттандыру не қабылдамау туралы қаулы шығарады. Мәлімделген қарсылықты қабылдамау уәжді болуы тиіс.

Егер қылмыстық процесті жүргізетін органның қаулысында сарапшы туралы мәліметтер көрсетілмесе, онда сот сараптамасы органының басшысы сарапшыны таңдағаннан кейін сараптаманы тағайындаған адам процеске қатысушыларды онымен таныстыруға және процеске қатысушыларға таңдалған сарапшыға қарсылық білдіру құқығын түсіндіруге міндетті.»;

6) 17-тармақтың бірінші абзацындағы «қаулысымен» деген сөзден кейін «(қылмыстық теріс қылық туралы хаттамамен)» деген сөздермен толықтырылсын;

7) 18-тармақтың үшінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімі өткеннен кейін іс бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген (іздістіру іс-шараларының материалдарын және жасырын тергеу әрекеттерін (бұдан әрі – ЖТӘ), сондай-ақ осы мерзімдерді үзуге негіздер болып табылған халықаралық құқықтық көмекті алуға байланысты процестік әрекеттердің нәтижелерін және сот сараптамаларын қоспағанда), айыпталушының іс материалдарымен танысқан, іс айыптау актісімен прокурорда болған кезеңде алынған нақты деректер жол берілмейтін дәлелдемелер деп танылады.»;

8) 20-тармақтағы «өтілшілері,» деген сөз «тағылымдамадан өтушілері, құқық қорғау органдарында практикадан өтетін студенттер,» деген сөздермен ауыстырылсын;

9) 21-тармақта:

екінші абзац алып тасталсын;

мынадай мазмұндағы үшінші және төртінші абзацтармен толықтырылсын:

«Процеске қатысушы немесе өзге де адам ҚПК-нің 122-бабының төртінші бөлігіне сәйкес құжат ретінде қылмыстық іске қоса тіркеу үшін ұсынған аудиожазбаны не бейнежазбаны сотқа дейінгі тергеп-тексеруді

жүзеге асыратын тұлға ҚПК-нің 125-бабының қағидалары бойынша қылмыстық іс бойынша дәлелдеме ретінде оның анықтығы, қатыстылығы және жол берілетіндігі тұрғысынан зерттеуі және бағалауы тиіс. Аудиожазба не бейнежазба дәлелдеме деп танылған жағдайда қылмыстық іске қоса тіркеледі, ол туралы хаттама (қаулы) толтырылады.

Қылмыстық қудалау органының қызметкері заңда белгіленбеген тәртіппен алған материалдар (заңнамада белгіленген талаптарды бұза отырып, өз бетінше жасырын аудио -, бейнежазбаны жүргізу және т.б.) іс материалдарына қоса тігілуі және жол берілетін дәлелдемелер деп танылуы мүмкін емес.»;

үшінші абзац бесінші абзац болып саналсын;

10) 22-тармақта:

бірінші абзацтағы «Республикасы» деген сөз «Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі № 154-ХІІІ» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзац алып тасталсын;

төртінші абзацтағы «, сондай-ақ ҚПК-нің 232-бабының төртінші және бесінші бөліктерінде көрсетілмеген істер бойынша» деген сөздер алып тасталсын;

алтыншы абзацтағы «Судья, ауыр немесе аса ауыр қылмыс жасаған не қылмыстық құқық бұзушылық жасау үстінде ұсталған жағдайларды қоспағанда, прокурордың» деген сөздер «Прокурордың» деген сөзбен ауыстырылсын;

жетінші абзацтағы «ҚПК-нің 210, 216 және 212-баптарының» деген сөздер «ҚПК-нің 182, 210, 212 және 216-баптарының» деген сөздермен ауыстырылсын;

11) 23-тармақтың бірінші абзацындағы «материалдар қылмыстық іс жүргізу заңдарымен көзделген іс жүргізу нысанына келтірілуі, тексерілуі және дәлелдемелер ретінде бағалануы тиіс.» деген сөздер «және ҚПК-нің 120-бабының екінші бөлігіне сәйкес құжаттар болып табылатын материалдар тексерілуі және дәлелдемелер ретінде бағалануы мүмкін.» деген сөздермен ауыстырылсын;

12) мынадай мазмұндағы 23-1-тармақпен толықтырылсын:

«23-1. ЖТӘ қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі іс жүргізу шеңберінде ғана жүргізіледі. Сотқа дейінгі іс жүргізу басталғанға дейін ЖТӘ жүргізуге жол берілмейді.

ҚПК-нің 231-бабының 1) тармағында көзделген ЖТӘ-ні жүргізу (адамды немесе орынды жасырын аудио-және (немесе) бейнебақылау) қатаң ҚПК-нің 242-бабына сәйкес жүзеге асырылуға тиіс. ЖТӘ-нің осы түрін жүргізу кезінде қылмыстық әрекетті имитациялайтын мінез-құлыққа не басқа адамды қылмыстық құқық бұзушылық жасауға көндіруге (арандатуға) жол берілмейді. Бұл ретте жасырын енгізу және (немесе) қылмыстық әрекетті имитациялау түріндегі ЖТӘ-ні көздейтін ҚПК-нің 231-бабының

10) тармағы және 251-бабы Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 292-VI Заңымен ҚПК-ден алып тасталғанын ескеру қажет.»;

13) 24-тармақтың үшінші абзацындағы «сот шағым уәждерін» деген сөздер «бірінші және апелляциялық сатыларының соттары арыздар дәлелдерін» деген сөздермен ауыстырылсын;

10. «Бас бостандығынан айыруға сотталған адамдарға қылмыстық-атқару жүйесі мекемелерінің түрлерін тағайындау жөніндегі сот практикасы туралы» 2006 жылғы 23 маусымдағы № 7 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 2-тармақта:

төртінші абзацтағы «қылмыспен келтірілген» деген сөздердің алдынан «ҚК-нің 366-бабының 1-1, екінші, үшінші және төртінші бөліктерінде, 367-бабының екінші, үшінші және төртінші бөліктерінде, 368-бабының екінші бөлігінде көзделген қылмыстарды қоспағанда,» деген сөздермен толықтырылсын;

бесінші абзацтағы «қасақана қылмыс» деген сөздердің алдынан «ҚК-нің 366-бабының 1-1, екінші, үшінші және төртінші бөліктерінде, 367-бабының екінші, үшінші және төртінші бөліктерінде, 368-бабының екінші бөлігінде көзделген қылмыстарды қоспағанда,» деген сөздермен толықтырылсын;

2) 3-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«3. Әйелдерге қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемелерінде бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны өтеу:

ҚК-нің 46-бабы бесінші бөлігінің 1) және 3) тармақтарында көзделген жағдайларды қоспағанда, қасақана қылмыстар (ауырлығы орташа, ауыр және аса ауыр) жасағаны үшін екі жылдан астам мерзімге бас бостандығынан айыруға сотталған, бұрын қасақана қылмыс жасағаны үшін бас бостандығынан айыру түріндегі жазасын өтемегендерге;

қылмыстардың қайталануы кезінде, егер бұрын қасақана жасаған қылмысы үшін ол нақты бас бостандығынан айыру жазасын өтемесе;

ҚК-нің 366-бабының 1-1, екінші және үшінші бөліктерінде, 367-бабының екінші және үшінші бөліктерінде, 368-бабының екінші бөлігінде көзделген қылмыстарды жасағаны үшін бас бостандығынан айыруға сотталғандарға;

айыппұл, түзеу жұмыстары, қоғамдық жұмыстарға тарту, бас бостандығын шектеу бас бостандығынан айырумен ауыстырылған жағдайларда тағайындалады.

Әйелдерге қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемелерінде бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны өтеу:

ҚК-нің 7, 8, 9, 12 және 13-тарауларында көзделген күш қолданумен байланысты емес қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруға сотталған, сондай-ақ ҚК-нің 15-тарауында көзделген қылмыстар үшін сотталған, қылмыспен келтірілген залалды толық өтеген әйелдерді қоспағанда, қасақана қылмыс жасағаны үшін бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны бұрын өтеген, бас бостандығынан айыруға сотталғандарға;

кәмелетке толмаған жаста қылмыс жасаған адамдарды қоспағанда, кәмелетке толмағандарға жыныстық тиіспеушілікке қарсы қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруға сотталғандарға;

оның бұрын қылмыс жасағаны үшін бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны өтегеніне қарамастан, қылмыстардың қауіпті қайталануы кезінде тағайындалады.»;

3) 4-тармақта:

төртінші абзацтағы «тағайындалады.» деген сөз алып тасталсын;

мынадай мазмұндағы бесінші абзацпен толықтырылсын:

«кәмелетке толмаған жаста қылмыс жасаған адамдарды қоспағанда, кәмелетке толмағандарға жыныстық тиіспеушілікке қарсы қылмыстар үшін бас бостандығынан айыруға сотталғандарға тағайындалады.»;

11. «Соттардың қылмыстардың қайталануы туралы заңдарды қолдануы туралы» 2007 жылғы 25 желтоқсандағы № 8 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1; 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 5-тармақта:

мынадай мазмұндағы екінші абзацпен толықтырылсын:

«Басты сот талқылауы барысында прокурор ҚПК-нің 340-бабы бесінші бөлігінің талаптарын сақтай отырып, жаңа айыптау актісін жасау арқылы айыпталушының қылмысты тиісінше қайталап жасағанын көрсетіп, айыптауды толықтыруға құқылы.»;

екінші және үшінші абзацтар тиісінше үшінші және төртінші абзацтар болып саналсын;

2) 9-тармақтағы «сынақ мерзімі» деген сөздер «пробациялық бақылау мерзімі» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 17-тармақтағы «6, 7, 8-тармақтарында» деген сөздер «6, 6-1, 7, 8-тармақтарында» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 24-тармақ мынадай мазмұндағы екінші абзацпен толықтырылсын:

«Егер айыптау актісінде заңда көзделген негіздер болған кезде кінәні ауырлататын мән-жай ретінде айыпталушының қылмыстық құқық бұзушылықты тиісінше қайталап жасағаны көрсетілмесе және прокурор бұл бұзушылықты жаңа айыптау актісін жасау арқылы жоймаса, онда сот

үкімде құқық бұзушылықтың қайталанып жасалғаны туралы көрсетуге құқылы емес, бірақ тиісті шаралар қабылдау үшін жіберілген бұзушылық туралы жоғары тұрған прокурордың назарына жекеше қаулымен жеткізуге міндетті.»;

12. «Прокурордың, қылмыстық қудалау органдарының іс-әрекеттері (әрекетсіздігі) мен шешімдеріне жасалған шағымдарды соттардың қарауы туралы (Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің 106-бабы)» 2012 жылғы 27 маусымдағы № 3 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 2-тармақтағы бірінші сөйлем «әсер етсе,» деген сөздерден кейін «сол сияқты олардың қорғаушылары, өкілдері» деген сөздермен толықтырылсын;

2) 4-тармақта:

екінші абзац алып тасталсын;

мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«ҚПК-нің 153-бабының төртінші бөлігіне сәйкес тергеу судьясы санкцияламаған сотқа дейінгі тергеп-тексеру органдарының бұлтартпау шараларын қолдану/қолданбау, олардың күшін жою немесе оларды өзгерту туралы қаулыларына шағым жасау ҚПК-нің 106-бабының тәртібімен жүргізіледі. Басқа жағдайларда бұл мәселені қарау тергеу судьясының қаулыларын қайта қарауға өкілеттіктері бар соттың құзыреттілігіне жатқызылған»;

3) 11-тармақтағы екінші абзац алып тасталсын;

4) мынадай мазмұндағы 12-1-тармақпен толықтырылсын:

«12-1. Тергеу судьясының қаулысымен тергеушінің, анықтаушының, прокурордың сол бір шешіміне немесе әрекеттеріне бірнеше шағым бір іс жүргізуге біріктірілуі мүмкін.

Бірнеше шағым бір іс жүргізуге біріктірілген жағдайда қарау мерзімі соңғы шағым түскен күннен бастап есептеледі.»;

5) 29-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«29. Прокурордың, қылмыстық қудалау органдарының адамның құқықтары мен бостандықтарын, ұйымдардың заңмен қорғалатын мүдделерін заңсыз шектеуге немесе өзге де бұзушылықтарға әкеп соққан әрекеттерінің (әрекетсіздігінің) және (немесе) шешімдерінің заңсыздығы фактісі анықталған кезде тергеу судьясы шағымды қарау қорытындысы бойынша ҚПК-нің 56-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес заң бұзушылыққа жол берген адамдардың жауаптылығы туралы мәселені шешу үшін жекеше қаулы шығаруға міндетті.

Шағымды ҚПК-нің 106-бабының тәртібімен қарау нәтижесі бойынша шығарылған тергеу судьясының заңды күшіне енген немесе дереу

орындалуға жататын сот актісін орындамаған жағдайда заң бұзушылығын жою жүктелген лауазымды адам заңда көзделген тәртіппен жауаптылыққа тартылуға жатады.»;

13. «Алқабилерді қатыстырып қылмыстық істерді қарауды реттейтін заңнаманы соттардың қолдану практикасы туралы» 2012 жылғы 23 тамыздағы № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 4; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 1-тармақта:

бірінші абзацта:

«өлім жазасы немесе» деген сөздер алып тасталсын;

«ұрыс жағдайында жасалған әскери қылмыстар» деген сөздерден кейін «, кәмелетке толмағандарға жыныстық тиіспеушілікке қарсы аса ауыр қылмыстар туралы» деген сөздермен толықтырылсын;

екінші абзацта:

«әскери қылмыстар» деген сөздерден кейін «және» деген шылау алып тасталсын;

«жасалған қылмыстар туралы» деген сөздерден кейін «, кәмелетке толмағандарға жыныстық тиіспеушілікке қарсы аса ауыр қылмыстар туралы» деген сөздермен толықтырылсын;

14. «Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 22 желтоқсандағы № 13; 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6; 2021 жылғы 8 желтоқсандағы № 3 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 4-тармақтағы «айыптау актісін» деген сөздерден кейін «, жеделдетілген сотқа дейінгі тергеп-тексеру хаттамасын, айыптау хаттамасын» деген сөздермен толықтырылсын;

2) 7-тармақтағы «өлім жазасын немесе», «немесе өлім жазасы» деген сөздер алып тасталсын;

3) 8-тармақта:

«, 47» деген цифрлар алып тасталсын;

«және өлім жазасын тағайындауға», «өлім жазасы мен» деген сөздер алып тасталсын;

15. «Жазаны өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босатудың, жазаның өтелмеген бөлігін жазаның неғұрлым жеңіл түріне ауыстырудың және тағайындалған жаза мерзімін қысқартудың сот практикасы туралы» 2015 жылғы 2 қазандағы № 6 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 2-тармақтың бесінші абзацындағы «ҚК-нің 72-бабына» деген сөздер «ҚК-нің 72 және 73-баптарына» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 8-тармақ мынадай мазмұндағы екінші сөйлеммен толықтырылсын:

«Бұл ретте сотталған адам өтеген жаза мерзімін және сотталған адам шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған мерзімді не жазаны неғұрлым жеңіл түрімен ауыстыру мерзімін арифметикалық есептеуді қылмыстардың жиынтығы не үкімдердің жиынтығы бойынша тағайындалған түпкілікті жазаны негізге ала отырып жүргізу қажет.»;

3) 14-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«ҚК-нің 72 және 73-баптарының ережелерін қолданған кезде адамдар белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру түріндегі қосымша жазадан босатылмайды.»;

4) 16-тармақтағы «мүгедек» деген сөздер «мүгедектігі бар адамдар» деген сөздермен ауыстырылсын;

16. «Сот төрелігіне қол жеткізу құқығы және Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының сот актілерін қайта қарау бойынша өкілеттіктері туралы» 2016 жылғы 15 қаңтардағы № 1:

1) 3-тармақтағы «1998 жылғы 5 маусымдағы № 3/2,» деген сөздер алып тасталсын;

2) 4-тармақта:

бірінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Конституцияның 81-бабына сәйкес Жоғарғы Сот жергілікті және басқа да соттардың соттылығына жататын азаматтық, қылмыстық және өзге де істер бойынша жоғары сот органы болып табылады, заңда көзделген жағдайларда өзінің соттылығына жататын сот істерін қарайды және сот практикасының мәселелері бойынша түсініктемелер береді.»;

үшінші абзацтағы «заңды күшіне енген сот актілерін» деген сөздер «төмен тұрған соттардың сот актілерін» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 5-тармақта:

бірінші абзацтағы «заңды күшіне енген сот актілерін» деген сөздер «кассациялық тәртіппен» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзацтағы «және Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 485-бабы екінші бөлігінің 3) тармақшасы)» деген сөздер «Қазақстан Республикасы Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (бұдан әрі – ӘРПК) 169-бабы алтыншы бөлігінің 3) тармақшасы; Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің (бұдан әрі – ӘҚБтК) 851-бабы бесінші бөлігінің 3) тармақшасы)» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзацтағы «АПК-нің 438-бабы алтыншы бөлігінің 1), 2) тармақшалары» деген сөздерден кейін «, ӘРПК-нің 169-бабы алтыншы бөлігінің 1), 2) тармақшалары; ӘҚБтК-нің 851-бабы бесінші бөлігінің 1), 2) тармақшалары» деген сөздермен толықтырылсын;

бесінші абзацтағы «азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын бұзушылықтар не» деген сөздер алып тасталсын;

алтыншы абзацтағы «өлім жазасына немесе» деген сөздер алып тасталсын;

сегізінші абзац алып тасталсын;

17. «Алаяқтық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» 2017 жылғы 29 маусымдағы № 6:

1) 1-тармақ мынадай мазмұндағы екінші абзацпен толықтырылсын:

«Айыптау актісінде және сот үкімінде қылмыстық құқық бұзушылық оқиғасын сипаттау кезінде жасалған іс-әрекеттің объективті және субъективті жақтарын ескере отырып, алаяқтық жасалған тәсіл нақтылануы тиіс.»;

2) 8-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші және төртінші абзацтармен толықтырылсын:

«Ақпараттық жүйелерді пайдаланушыларға қатысты жасалған алаяқтық кінәліге немесе оның нұсқауы бойынша басқа адамдарға ақшалай қаражат және (немесе) жеке деректері аударылған сәттен бастап аяқталды деп танылады.

Ақпараттық жүйелерді пайдалана отырып алаяқтықтың жасалған орны деп ақшалай қаражатты аударатын жәбірленушінің тұрған жерін санаған жөн.»;

18. «Қылмыстық істі сот отырысына дайындау барысында қылмыстық-процестік заңнама нормаларын қолданудың кейбір мәселелері туралы» 2017 жылғы 8 желтоқсандағы № 10:

1) мынадай мазмұндағы 2-1-тармақпен толықтырылсын:

«2-1. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның сотқа дейінгі тергеп-тексерудің аяқталғаны туралы есепті жасауы және прокурор айыптау актісін жасаған сәттен адамды айыпталушы деп тану бөлігінде процестік шешімдерді тексеру кезінде соттар «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау органдары, прокуратура және сот арасындағы өкілеттіктер мен жауапкершілік аймақтарының аражігін ажырата отырып, үш буынды модельді енгізу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 27 желтоқсандағы № 88-VII Заңының 2-бабы 4) тармақшасының ережелерін негізге алғаны жөн, осы мәселелер бойынша жаңа ережелер:

ішкі істер органдарының, сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметтің және экономикалық тергеу қызметінің тергеушілері тергейтін аса ауыр қылмыстарға, оның ішінде басқа да қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істермен біріктірілген істерге қатысты 2022 жылғы 1 қаңтардан бастап;

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 3-бабының 29) тармағында көзделген сыбайлас жемқорлық қылмыстар туралы істерге,

оның ішінде басқа да қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істермен біріктірілген істерге қатысты 2023 жылғы 1 қаңтардан бастап;

алдын ала тергеу нысанында аяқталған өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істерге қатысты 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізіледі.»;

2) 23-тармақта:

23-тармақтағы үшінші, төртінші, бесінші абзацтар мынадай редакцияда жазылсын:

«осы нормативтік қаулының 2-1-тармағының түсіндірмелері ескеріле отырып, прокурор айыптау актісіне келісім білдірмесе не осы актіні жасаған тұлға оған қол қоймаса;»;

«осы нормативтік қаулының 2-1-тармағының түсіндірмелері ескеріле отырып, айыпталушы сотқа берілмесе;»;

«осы нормативтік қаулының 2-1-тармағының түсіндірмелері ескеріле отырып, сотқа беру туралы қаулыда айып тағылған және айыптау актісі жасалған адамдар толық көрсетілмесе және қылмыстық қудалауды тоқтату туралы қаулы болмаса;»;

3) мынадай мазмұндағы 25-1-тармақпен толықтырылсын:

«25-1. Соттың қылмыстық істі алдын ала тыңдаудан прокурорға қайтару туралы қаулысына ҚПК-нің 323-бабының тәртібімен апелляциялық сатыдағы сотқа жекеше шағым берілуі, прокурор өтінішхат келтіруі мүмкін.

Басты сот талқылауын тағайындау туралы қаулыда ҚПК-нің 323-бабының тәртібімен істі прокурорға қайтару туралы процеске қатысушылардың өтінішхатын қанағаттандырусыз қалдыру туралы соттың шешіміне жеке шағымдануға болмайды. Соттың мұндай шешіміне қарсылықтар апелляциялық шағымдарда, прокурордың сот үкіміне келтірілген өтінішхаттарында жазылуы мүмкін.»;

19. «Қылмыстық істерді бұйрықтық іс жүргізу тәртібімен қарау туралы» 2018 жылғы 29 қарашадағы № 17:

1) 1-тармақта:

екінші абзацтағы «тағайындалып, қосымша жаза қолданылмайды.» деген сөздер «және ҚК-нің айып тағылған бабының санкциясында көзделген белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түріндегі міндетті қосымша жаза, егер ҚК бабының санкциясында осы құқықтан айырудың белгілі бір (нақты) мерзімі белгіленсе, тағайындалады.» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзацтағы «немесе қосымша жазаның тағайындалуы міндетті болса» деген сөздер алып тасталсын;

2) 3-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«3. Істі бұйрықтық іс жүргізу тәртібімен қарау туралы мәселе сотқа дейінгі сатыда шешіледі.

Сотқа дейінгі іс жүргізуді жүзеге асыратын адам күдіктіге, жәбірленушіге, азаматтық талап қоюшыға, азаматтық жауапкерге (олардың өкілдеріне) заңда көзделген процестік құқықтарын, оның ішінде бұйрықтық іс жүргізу тәртібін қолдануға құқығын түсіндіреді.

Күдіктіге:

оның қандай қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін күдіктелетіні және кінәлілігі қандай дәлелдемелермен расталатыны;

азаматтық талап қоюдың мәлімделгені туралы;

мүліктік залалды және (немесе) моральдық зиянды өтеу туралы талаптардың, ҚК-нің 98-1, 98-2-баптарында көзделген Жәбірленушілерге өтемақы қорына мәжбүрлі төлемдердің, процестік шығындардың сомасы (мөлшері) туралы;

сот айыптау үкімін шығарған кезде айыппұл түріндегі негізгі жаза тағайындалғаны, оның мөлшері, белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түріндегі қосымша жаза тағайындалғаны туралы;

айыппұлды орындау және белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру тәртібі туралы;

сотталғанды бұйрықтық іс жүргізу үкімімен ҚК-нің 79-бабының екінші бөлігінде және үшінші бөлігінің 2) тармағында көзделген негіздермен соттылығы жоқ деп тану туралы;

үкімді қайта қарау тәртібі туралы;

бұйрықтық іс жүргізу бойынша маңызы бар басқа да мәселелер туралы түсіндірілуі тиіс.

Сонымен қатар күдіктіге, жәбірленушіге, азаматтық талап қоюшыға және азаматтық жауапкерге (олардың өкілдеріне) бұйрықтық іс жүргізудің ерекшеліктері мен құқықтық салдарлары түсіндіріледі, күдіктінің әрекеттерінің саралануы, қолдағы бар дәлелдемелер туралы, олардың азаматтық талап қоюды мәлемдеуге құқығы туралы хабарланады.»;

Сотқа дейінгі іс жүргізуді жүзеге асыратын тұлға күдіктінің, жәбірленушінің, азаматтық талап қоюшының және азаматтық жауапкердің (олардың өкілдерінің) дәлелдемелерді зерттеусіз және олардың сотқа қатысуынсыз істі қарауға келісетін-келіспейтінін анықтауға міндетті.

Процеске қатысушыларға құқықтары түсіндірілгені туралы хаттама толтырылады.»;

3) 10-тармақта:

екінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Қылмыстық теріс қылық туралы және онша ауыр емес қылмыс туралы іс ҚПК-нің 629-3-бабына сәйкес сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам шығарған бұйрықтық іс жүргізуді қолдану туралы қаулымен бірге анықтау органының бастығына берілуге тиіс, ол қаулыны

келіскеннен кейін қаулыны бекіту және істі сотқа жолдау үшін прокурорға жібереді.»;

үшінші және төртінші абзацтар алып тасталсын;

4) 13-тармақта:

үшінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«істі прокурорға қайтару туралы;»;

төртінші абзац алып тасталсын;

5) 14-тармақта:

екінші абзацтағы «сотқа дейінгі іс жүргізетін органға немесе» деген сөздер алып тасталсын;

6) 17-тармақтағы төртінші абзац алып тасталсын;

7) 21-тармақта:

бірінші абзацтағы «немесе Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сот Төрағасының ұсынуы» деген сөздер алып тасталсын;

үшінші абзацта:

«ордердің, 2019 жылғы 1 қаңтардан бастап →» деген сөздер алып тасталсын;

«ордер немесе» деген сөздер алып тасталсын;

«жазбаша хабарлама» деген сөздерден кейін «және адвокат куәлігінің көшірмесін» деген сөздермен толықтырылсын;

20. «Бұлтартпау шараларын санкциялаудың кейбір мәселелері туралы» 2020 жылғы 24 қаңтардағы № 1 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 7-тармақта:

алтыншы абзацтағы «сатып алудың және т.б.» деген сөздер «сатып алудың, тұрғылықты жері бойынша тіркеу есебінен шығудың, әскери есептен шығудың, шет мемлекет азаматтығы болуының, Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұрғылықты жері, жұмысы, отбасы болмауының, шетелде табыс көзі, қаржылық (мүліктік) ресурстар болуының және т.б.» деген сөздермен ауыстырылсын;

жетінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«адамға қылмыстық топтың немесе қылмыстық қоғамдастықтың құрамында қылмыс жасады деп күдік келтіру (айыптау) ҚК-нің 3-бабының тиісті тармақтарында және «Соттардың бандитизм және қылмыстық құқық бұзушылықтарға қатыса отырып, басқа қылмыстық құқық бұзушылықтар жасағаны үшін жауапкершілік туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2001 жылғы 21 маусымдағы № 2 нормативтік қаулысының 11-тармағында белгіленген осы қылмыстардың барлық белгілері нақты дәлелдермен расталуға тиіс»;

2) 10-тармақтың бірінші абзацы мынадай мазмұндағы екінші және үшінші сөйлемдермен толықтырылсын:

«Сот күдік келтірудің негізділігін тексеру кезінде сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы ұсынған дәлелдемелердің анықтығын және адамға қатысты негізді күдік келтіру үшін олардың жеткіліктілігін анықтайды. Күдік келтірудің негізділігін тексеру іс материалындағы қылмыс оқиғасы сипатталуының және оны саралау кезінде ҚК-нің Ерекше бөлігінің қолданылған бабына сәйкестігін тексеруді де қамтиды.»;

3) 11, 13-тармақтардағы «мемлекеттік» деген сөз «Мемлекеттік» деген сөзбен ауыстырылсын;

4) 15-тармақ мынадай мазмұндағы бесінші абзацпен толықтырылсын:

«Күдіктіні күзетпен ұстау мерзімінің аяқталуы оны ұзарту үшін негіз болып табылмайды. Сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы күзетпен ұстау мерзімін ұзарту үшін негіздерді растайтын дәлелдемелерді сотқа ұсынуға міндетті.»;

5) 21-тармақ мынадай мазмұндағы төртінші абзацпен толықтырылсын:

«Күдікті (айыпталушы) сот ісін жүргізуге кедергі келтіреді немесе тергеуден және соттан бой тасалайды не қылмыстық әрекетті жалғастырады деген тұжырымдар жеткілікті дәлелдемелермен тіркелуі және сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның өтінішхатында, сонымен қатар ҚПК-нің 148-бабы тоғызыншы бөлігінің 3) немесе 4) тармақтарында көзделген негіздер бойынша күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасын санкциялау туралы тергеу судьясының қаулысында тиісті түрде уәжделуі тиіс.».

2. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

А.Мерғалиев

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

**НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 10
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

22 декабря 2022 года

город Астана

О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по уголовному и уголовно-процессуальному законодательству

1. Внести изменения и дополнения в следующие нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан:

1. «О судебной практике по делам о хищении огнестрельного оружия, боевых припасов, вооружения и взрывчатых веществ, незаконном приобретении, ношении, хранении, изготовлении или сбыте их, и небрежном хранении огнестрельного оружия» от 21 июля 1995 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 5; от 21 апреля 2011 года № 1; от 20 апреля 2018 года № 8):

1) в пункте 7 после слова «эксперта» дополнить словами «или специалиста»;

2) дополнить пунктом 16-1 следующего содержания:

«16-1. Судам следует различать предусмотренную Примечанием к статье 287 УК добровольную сдачу оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств от добровольной выдачи этих предметов перед началом обыска в случаях, предусмотренных частью восьмой статьи 254 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК).

Добровольная выдача указанных предметов перед началом обыска в случаях, предусмотренных частью восьмой статьи 254 УПК, не является добровольной сдачей и не влечет освобождение от уголовной ответственности на основании Примечания к статье 287 УК, но может быть на основании части второй статьи 53 УК признана судом обстоятельством, смягчающим уголовную ответственность и наказание.

Если лицо при производстве обыска заявило о наличии у него оружия или иных предметов, указанные в статье 287 УК, которые хранятся вне места обыска (на иной территории, у других лиц и т.п.), обнаружение которых без его указания было бы невозможным, то указанные действия признаются добровольной сдачей и лицо в соответствии с Примечанием к статье 287 УК освобождается от уголовной ответственности по этой статье.

В случае, когда в процессе обыска искомые предметы не были найдены, но после завершения обыска лицо указало их место нахождения, которое не было обнаружено при обыске и откуда они в последующем были изъяты, то такие действия лица следует также признавать добровольной сдачей.

Указанные выше разъяснения о добровольной выдаче и добровольной сдаче предметов распространяются также на случаи производства личного обыска, выемки и осмотра.»;

3) в пункте 19 абзац первый изложить в следующей редакции:

«По делам данной категории автомобили, мотоциклы и иные транспортные средства, признанные орудиями и (или) средствами уголовных правонарушений и вещественными доказательствами, принадлежащие лицу, совершившему уголовное правонарушение, в соответствии с требованиями пункта 1) части третьей статьи 118 УПК подлежат конфискации судом на основании статьи 48 УК в собственность государства.»;

2. «О применении законодательства по делам, связанным с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров» от 14 мая 1998 года № 3 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 30 апреля 1999 года № 2; от 22 декабря 2000 года № 19; от 11 июля 2003 года № 7; от 21 апреля 2011 года № 1; от 31 марта 2017 года № 3; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 3-1 в абзаце втором слова «статьи 296 УК» заменить словами «статьи 296 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК)»;

2) дополнить пунктом 9-5 следующего содержания:

«9-5. Производство обыска, выемки, осмотра жилого помещения и иных следственных действий, подлежащих санкционированию следственным судьей, в случаях, не терпящих отлагательства, должны осуществляться при наличии исключительных обстоятельств строго в соответствии с требованиями УПК.

Исключительными обстоятельствами, дающими основания для осуществления неотложных следственных действий, признаются случаи, когда производство следственных действий в общем порядке, установленном УПК, может привести к тяжким необратимым последствиям для жизни, здоровья людей либо имеется реальное опасение того, что разыскиваемое лицо может скрыться, уничтожить следы преступления и (или) подлежащий изъятию объект может быть из-за промедления с его обнаружением утрачен, поврежден или использован в преступных целях и т.п.»;

3) в пункте 20:

в абзаце первом слова «Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК)» заменить словом «УПК»;

в абзаце четвертом слова «пункта 4) части второй» исключить;

3. «О некоторых вопросах применения законодательства о судебной власти в Республике Казахстан» от 14 мая 1998 года № 1 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 8, от 30 декабря 2011 года № 5, от 24 декабря 2014 года № 3, от 31 марта 2017 года № 2, от 8 декабря 2021 года № 3):

1) пункт 2 исключить;

2) пункт 3 изложить в следующей редакции:

«3. Судья при осуществлении правосудия должен быть независимым, подчиняться только Конституции и закону, сохранять объективность и беспристрастность, обеспечить реализацию принципа состязательности и равноправия сторон.

Судья не обязан давать каких-либо объяснений и выражать свое мнение по существу рассмотренных или находящихся в его производстве судебных дел.

В соответствии с принципом состязательности и равноправия сторон, суд должен обеспечить сторонам в судебном заседании равные возможности и необходимые условия для выполнения сторонами их процессуальных обязанностей и осуществления предоставленных им прав.»;

3) в пункте 4:

в абзаце втором предложение второе изложить в следующей редакции:

«К таким видам вмешательства, в частности, могут быть отнесены прямое указание или косвенная просьба лица о принятии судом (судьей) решения в пользу конкретной стороны судебного процесса и другие умышленные действия, совершенные в целях воспрепятствования осуществлению им объективного и беспристрастного правосудия по делу.»;

дополнить абзацами четвертым и пятым следующего содержания:

«Такие действия влекут уголовную ответственность, предусмотренную частями первой, третьей статьи 407 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК).

Организация и проведение собраний, митингов, демонстраций, шествий, пикетов либо иных публичных мероприятий в помещениях судов, на прилегающих к зданиям судов территориях и иных общественных местах по вопросам отправления правосудия и с нарушением требований законодательства о порядке организации и проведения мирных собраний в Республике Казахстан подлежит квалификации как правонарушение, предусмотренное статьей 488 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (далее – КоАП).»;

4) дополнить пунктом 4-1 следующего содержания:

«4-1. Согласно Уставу Республиканского общественного объединения «Союз судей Республики Казахстан» (далее – Союз судей) предметом и

основной целью его деятельности, наряду с другими, являются защита интересов судейского сообщества, содействие укреплению статуса судей и их независимости.

В этой связи в соответствии с подпунктом 4 части первой статьи 58 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) Союз судей в случае обращения к нему судьи вправе через уполномоченных им лиц представлять судью и предъявлять в его интересах иски в суд о защите чести и достоинства.»;

5) в пункте 6 в абзацах втором и третьем слово «органов» заменить словами «и иных органов и организаций»;

6) дополнить пунктом 6-1 следующего содержания:

«6-1. В соответствии со статьями 9, 14, 20 и 21 Конституционного закона о судебной системе и статусе судей ведение личного приема граждан отнесено к исключительным полномочиям председателей судов и председателей судебных коллегий, поэтому другие судьи не вправе вести прием граждан.

Личный прием граждан председателями судов и председателями судебных коллегий осуществляется только по вопросам организации судопроизводства в местных судах, Верховном Суде. При этом не подлежат обсуждению вопросы соблюдения судом законодательства и предполагаемые результаты по рассматриваемому делу, состоявшиеся судебные акты и их пересмотр, то есть вопросы отправления правосудия судом по конкретным делам.»;

7) в пункте 7:

слово «административную» заменить словами «предусмотренную законом»;

слова «Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК)» заменить словами «УК»;

8) в пункте 9 в абзаце первом слова «Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (далее – КоАП)» заменить словом «КоАП»;

9) пункт 10 изложить в следующей редакции:

«10. Суд при рассмотрении дела, в том числе в режиме видеосвязи (онлайн), в случае нарушения порядка или проявления неуважения к суду вправе непосредственно в этом же судебном заседании своим постановлением (определением) наложить на лицо меры процессуального принуждения, предусмотренные главой 18 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан, статьей 188 ГПК, 346 УПК.

При установлении в ходе судебного разбирательства по уголовному либо гражданскому делу факта неуважения к суду со стороны присутствующего в процессе лица суд также вправе в соответствии с частью третьей статьи 684 КоАП привлечь виновное лицо к административной

ответственности, предусмотренной статьей 653 КоАП. Рассмотрение такого дела об административном правонарушении производится судом (судьей) в порядке, предусмотренном статьей 120 ГПК или частью первой статьи 346 УПК соответственно.

Действия суда (судьи) по наложению мер процессуального принуждения либо административного взыскания на нарушителя непосредственно в зале заседания суда должны быть отражены в протоколе судебного заседания. Указанные действия суда апелляционной, кассационной инстанций фиксируются в протоколе судебного заседания лишь в тех случаях, когда в соответствии с законом такой протокол ведется.

Решение суда о наложении административного взыскания по статье 653 КоАП дополнительно оформляется в виде отдельного мотивированного постановления.

Административные взыскания за проявления неуважения к суду, которые совершены вне судебного заседания, налагаются в общем порядке в соответствии с нормами КоАП судом, указанным в части первой статьи 684 КоАП.»;

4. «О судебной практике по применению принудительных мер медицинского характера» от 9 июля 1999 года № 8 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 15 августа 2002 года № 18; от 22 декабря 2008 года № 10; от 25 июня 2010 года № 7; от 24 декабря 2014 года № 4; от 11 декабря 2020 года № 6):

- 1) в пункте 13 после слова «родители,» дополнить словом «дети,»;
- 2) в пункте 16 слова «части первой» заменить словами «части второй»;
- 3) в пункте 21 слова «статьей 87» заменить словами «статьей 93»;
- 4) в пункте 25 в абзаце втором предложение третье изложить в следующей редакции:

«В постановлении следует указывать, что оно может быть обжаловано в апелляционном порядке защитником, законным представителем или близким родственником лица, о котором рассматривалось дело, потерпевшим и его представителем, а также может быть внесено ходатайство прокурора по правилам, изложенным в главе 48 УПК.»;

5. «О судебной практике по применению статьи 68 Уголовного кодекса Республики Казахстан» от 21 июня 2001 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 11 июля 2003 года № 6; от 21 апреля 2011 года № 1; от 31 марта 2017 года № 3; от 11 декабря 2020 года № 6):

- 1) в пункте 9-2 слова «части четвертой статьи 68 УК» заменить словами «частей второй и третьей статьи 68 УК»;
- 2) пункт 10-1 дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«Срок давности привлечения к уголовной ответственности за преступление, по которому лицо было освобождено от уголовной ответственности в связи с примирением сторон, исчисляется по правилам части первой статьи 71 УК с момента совершения данного преступления за исключением случаев, предусмотренных частью четвертой статьи 71 УК.»;

3) в пункте 12 слова «усыновители, усыновленные,» заменить словами «усыновители (удочерители), усыновленные (удочеренные),»;

4) в пункте 15 слова «частью первой статьи 69,» исключить;

6. «О практике применения уголовно-процессуального законодательства, регулирующего право на защиту» от 6 декабря 2002 года № 26 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2010 года № 9; от 31 марта 2017 года № 3; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) пункт 1 изложить в следующей редакции:

«1. Свидетель, имеющий право на защиту, подозреваемый, обвиняемый подсудимый, осужденный и оправданный имеют право на защиту, признанное и гарантированное статьей 13 и пунктом 3 статьи 16 Конституции Республики Казахстан (далее – Конституция) и являющееся одним из принципов уголовного процесса, предусмотренных статьей 26 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК).»;

2) в пункте 4 абзац первый изложить в следующей редакции:

«В качестве защитника участвует адвокат, а также могут быть допущены лица, указанные в части второй статьи 66 УПК, которые вправе участвовать в деле в качестве защитников только наряду с адвокатом.»;

3) в пункте 11:

в абзаце первом слова «его задержания либо с момента применения меры пресечения» заменить словами «производства какого-либо действия, предусмотренного частью первой статьи 64 УПК.»;

в абзаце втором первое предложение дополнить словами: «о допуске в качестве защитника лица, указанного в части второй статьи 66 УПК, а в отношении адвоката – постановление о признании вступившего в дело адвоката в качестве защитника»;

4) в пункте 12 слова «допуска лица к участию в деле» заменить словами «вступления адвоката в дело»;

5) в пункте 14 слово «ознакомляются» заменить словами «подлежат ознакомлению»;

6) в пункте 15:

абзац первый изложить в следующей редакции:

«Отказ от защитника не принимается в случаях, указанных в части первой статьи 67 УПК.»;

в абзаце третьем слово «Устранение» заменить словом «Отстранение»;
в абзаце четвертом слово «устранении» заменить словом «отстранении»;

7) в пункте 16 в абзаце втором после слова «заявление» дополнить словами «свидетеля, имеющего право на защиту»;

8) в пункте 18 после слова «допустимости» дополнить словами «и достоверности»;

7. «О судебной практике по делам о хищениях» от 11 июля 2003 года № 8 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 19 декабря 2003 года № 14; от 25 декабря 2006 года № 12; от 11 мая 2007 года № 3; от 21 апреля 2011 года № 1; от 29 июня 2017 года № 6, от 20 апреля 2018 года № 8; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 13 абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«Признак проникновения имеет место и тогда, когда виновным извлекаются похищаемые предметы без вхождения в помещение, хранилище либо транспортное средство с использованием технических средств и иных приспособлений.»;

2) в пункте 14:

абзац третий изложить в следующей редакции:

«Под хранилищем понимаются отведенные для постоянного или временного хранения материальных ценностей строения, особые устройства, места или участки территории, которые специально оборудованы оградой или техническими средствами либо обеспечены охраной (например, предназначенные для хранения имущества или используемые в этих целях контейнеры, сейфы, кладовые, находящиеся под охраной железнодорожные платформы с грузом, огражденные забором дворы домов и иные огражденные или не огражденные охраняемые участки и т.п.). Участки территории (акватории), емкости, не предназначенные для хранения, но используемые в этих целях (например, не огражденные дворы домов, открытые кузова автомашин, платформы и полувагоны, которые не находятся под охраной либо не имеют приспособлений, препятствующих проникновению в них) к понятию «хранилище» не относятся.»;

дополнить абзацами четвертым, пятым и шестым следующего содержания:

«Проникновением в транспортное средство признается проникновение в любую закрытую часть транспортного средства, находящуюся под охраной либо имеющую приспособление, препятствующее проникновению в нее (салон, багажник, закрытый кузов, капот и др.).

Кража, совершенная с незаконным проникновением в транспортное средство, является самостоятельным квалифицирующим признаком

деяния и не охватывается признаком «кража, совершенная с незаконным проникновением в хранилище».

Грабеж или разбой, совершенный с проникновением в транспортное средство, подлежит квалификации по признаку «деяние, совершенное с незаконным проникновением в хранилище» соответственно по пункту 3) части третьей статьи 191 или пункту 4) части третьей статьи 192 УК.»;

3) в пункте 18 абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«Присвоение - это форма хищения, выразившаяся в противоправном безвозмездном удержании чужого имущества, вверенного виновному, путем обращения его в свою пользу или в пользу третьих лиц. Под растратой понимается противоправное безвозмездное потребление такого имущества или его отчуждение (продажа, обмен, дарение и т.п.) другим лицам для его потребления.»;

8. «О применении судами законодательства об ответственности за некоторые экологические уголовные правонарушения» от 18 июня 2004 года № 1 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 22; от 21 апреля 2011 года № 1; от 20 апреля 2018 года № 8; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 3 слова «главой седьмой» заменить словами «главой восьмой»;

2) в пункте 6 слово «ущерба» заменить словами «экологического ущерба»;

3) в пункте 7:

слова «ущерба», «ущерб» заменить соответственно словами «экологического ущерба», «экологический ущерб»;

слова «восстановления нарушенного экологического состояния окружающей среды» заменить словами «устранения экологического ущерба или восстановления потребительских свойств природных ресурсов»;

4) в пунктах 15, 16, 17 слова «ущерба» заменить словом «экологического ущерба»;

5) в пункте 18:

слово «ущербом» заменить словами «экологическим ущербом»;

во втором и третьем абзацах:

слова «вреда» заменить словами «экологического вреда»;

слова «для восстановления окружающей среды и потребительских свойств природных ресурсов» заменить словами «для устранения экологического ущерба или восстановления потребительских свойств природных ресурсов»;

в абзаце третьем слова «пункт 2) части пятой статьи 337» исключить;

6) в пункте 22:

слово «вред», «вреда» заменить соответственно словами «экологический вред», «экологического вреда»;

в абзаце четвертом слова «ущерба» заменить словами «экологического ущерба»;

7) в пункте 23 в абзаце первом:

слова «статьями 321, 322 ЭК» заменить словами «Разделом пятым ЭК»;

слова «восстановление нарушенного состояния окружающей среды» заменить словами «устранение экологического ущерба или восстановление потребительских свойств природных ресурсов»;

8) в пунктах 24, 25, 28 слова «ущерба», «вреда» заменить соответственно словами «экологического ущерба», «экологического вреда»;

9. «О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам» от 20 апреля 2006 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 25 июня 2010 года № 1; от 31 марта 2017 года № 3):

1) в пункте 8 абзац третий изложить в следующей редакции:

«Если стороны заявили ходатайство суду об оказании содействия в получении необходимых документов в связи с невозможностью представить самим, то суд вправе удовлетворить ходатайство либо отказать в его удовлетворении. Решение суда по заявленному ходатайству отдельному обжалованию не подлежит. О несогласии с отказом в удовлетворении ходатайства может быть указано в апелляционной жалобе или ходатайстве прокурора в суд апелляционной инстанции.»;

2) пункт 9 дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«По делам частного обвинения фактические данные, полученные потерпевшим (частным обвинителем) либо обвиняемым путем производства аудио и (или) видеозаписи, могут быть признаны доказательствами по делу после их оценки судом с точки зрения их относимости, допустимости и достоверности.»;

3) в пункте 10:

в абзаце первом:

слово «обвиняемого» заменить словами «подозреваемого и обвиняемого»;

слово «закреплении» заменить словом «исследовании»;

дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«Если показания подозреваемого, который не был ознакомлен с правом пригласить адвоката и не давать показания против самого себя, в ходе досудебного производства были даны в отсутствие адвоката, то эти показания признаются недопустимыми в качестве доказательств.»;

4) в пункте 16:

в абзаце первом слова «№ 16 от 26 ноября 2004 года» заменить словами «от 26 ноября 2004 года № 16»;

дополнить абзацем шестым следующего содержания:

«Если в деле имеются несколько заключений экспертов, содержащих различные выводы по одним и тем же вопросам, суду следует оценить каждое из них в совокупности с другими доказательствами по делу. В таких случаях при необходимости возможно назначение новой (дополнительной или повторной) экспертизы. В судебном акте суд обязан привести основания, по которым он при разрешении дела принимает во внимание то или иное экспертное заключение.»;

5) дополнить пунктами 16-1 и 16-2 следующего содержания:

«16-1. Фактические данные, имеющие значение для правильного разрешения уголовного дела, устанавливаются, наряду с другими материалами дела, также и заключением специалиста.

В соответствии со статьей 80 УПК в качестве специалиста может быть привлечено не заинтересованное в деле лицо, обладающее специальными знаниями.

Заключение лица, привлеченного в качестве специалиста, не обладающего в исследуемых вопросах соответствующей компетенцией, является недопустимым доказательством.

16-2. Участие по уголовным делам эксперта либо специалиста для дачи заключения производится на основании постановления органа, ведущего уголовный процесс, с указанием в нем данных о компетентности эксперта, специалиста на проведение соответствующих исследований по делу.

Участники уголовного процесса при ознакомлении с постановлением о назначении экспертизы либо привлечении специалиста вправе на основании пункта 2) части первой статьи 92 и пункта 4) части первой статьи 93 УПК заявлять отвод эксперту, специалисту по основаниям их некомпетентности. По результатам рассмотрения заявленного отвода орган, ведущий уголовный процесс, выносит постановление об его удовлетворении либо отклонении. Отклонение заявленного отвода должно быть мотивировано.

Если в постановлении органа, ведущего уголовный процесс, не были указаны сведения об эксперте, то после выбора эксперта руководителем органа судебной экспертизы, лицо, назначившее экспертизу, обязано ознакомить об этом участников процесса и разъяснить им их право на отвод выбранного эксперта.»;

6) в пункте 17 в абзаце первом после слова «постановлением» дополнить словами «(протоколом об уголовном проступке)»;

7) в пункте 18 абзац третий изложить в следующей редакции:

«Фактические данные, полученные после истечения срока досудебного расследования, в период прерывания сроков досудебного расследования по делу (за исключением материалов розыскных мероприятий и негласных следственных действий (далее – НСД), а также результатов процессуальных действий, связанных с получением международной правовой помощи, и судебных экспертиз, явившихся основаниями прерывания этих сроков), ознакомления подозреваемого с материалами дела, нахождения дела у прокурора с обвинительным актом, признаются недопустимыми доказательствами.»;

8) в пункте 20 после слов «их стажеры,» дополнить словами «студенты, проходящие практику в правоохранительных органах, а также лица, которые ранее участвовали в качестве понятых по двум и более уголовным делам («дежурные понятые») »;

9) в пункте 21:

абзац второй исключить;

дополнить абзацами третьим и четвертым следующего содержания:

«Аудиозапись либо видеозапись, представленная участником процесса или иным лицом в соответствии с частью четвертой статьи 122 УПК для приобщения к уголовному делу в качестве документа подлежит исследованию и оценке лицом, осуществляющим досудебное расследование, по правилам статьи 125 УПК с точки зрения ее достоверности, относимости и допустимости в качестве доказательства по уголовному делу. В случае признания аудиозаписи либо видеозаписи доказательством, она приобщается к уголовному делу, о чем составляется протокол (постановление).

Материалы, полученные в неустановленном законом порядке сотрудником органа уголовного преследования (проведение в нарушение установленных законодательством требований самостоятельно негласной аудио-, видеозаписи и т.п.), не могут быть приобщены к материалам дела и признаны допустимыми доказательствами.»;

абзац третий считать абзацем пятым;

10) в пункте 22:

в абзаце первом после слов «Закона Республики Казахстан» дополнить словами «от 15 сентября 1994 года № 154-ХІІІ»;

абзац третий исключить;

в абзаце четвертом слова «а равно по делам, не указанным в частях четвертой и пятой статьи 232 УПК, » исключить;

в абзаце шестом слова «, за исключением совершения судьей тяжкого или особо тяжкого уголовного правонарушения либо задержания судьи на месте совершения уголовного правонарушения» исключить;

в абзаце седьмом слова «статей 210, 216 и 212 УПК» заменить словами «статей 182, 210, 212 и 216 УПК»;

11) в пункте 23 в абзаце первом слова «, должны быть приведены в уголовно-процессуальную форму» заменить словами «и являющиеся в соответствии с частью второй статьи 120 УПК документами, могут быть»;

12) дополнить пунктом 23-1 следующего содержания:

«23-1. НСД проводятся лишь в рамках досудебного производства по уголовному делу. До начала досудебного производства проведение НСД недопустимо.

Производство НСД, предусмотренное пунктом 1) статьи 231 УПК (негласные аудио- и (или) видеоконтроль лица или места), должно осуществляться строго в соответствии со статьей 242 УПК. При производстве данного вида НСД не допускается поведение, имитирующее преступную деятельность, либо склонение другого лица к совершению уголовного правонарушения (провокация). При этом следует учитывать, что пункт 10) статьи 231 и статья 251 УПК, предусматривающие НСД в виде негласного внедрения и (или) имитацию преступной деятельности, исключены из УПК Законом Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 292 –VI.»;

13) в пункте 24 в абзаце третьем слово «суд» заменить словами «суды первой и апелляционной инстанций»;

10. «О судебной практике назначения видов учреждений уголовно-исполнительной системы лицам, осужденным к лишению свободы» от 23 июня 2006 года № 7 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 21 апреля 2011 года № 1; от 20 апреля 2018 года № 8; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 2:

абзац четвертый дополнить словами «, за исключением преступлений, предусмотренных частями 1-1, второй, третьей и четвертой статьи 366, частями второй, третьей и четвертой статьи 367, частью второй статьи 368 УК»;

абзац пятый дополнить словами «, за исключением преступлений, предусмотренных частями 1-1, второй, третьей и четвертой статьи 366, частями второй, третьей и четвертой статьи 367, частью второй статьи 368 УК»;

2) пункт 3 изложить в следующей редакции:

«3. Женщинам отбывание наказания в виде лишения свободы в учреждениях уголовно-исполнительной системы средней безопасности назначается:

осужденным к лишению свободы на срок свыше двух лет за совершение умышленных преступлений (средней тяжести, тяжких и особо тяжких), ранее не отбывавшим наказание в виде лишения свободы

за совершение умышленного преступления, за исключением случаев, предусмотренных пунктами 1) и 3) части пятой статьи 46 УК;

при рецидиве преступлений, если ранее она не отбывала реального лишения свободы за совершение умышленного преступления;

осужденным к лишению свободы за совершение преступлений, предусмотренных частями 1-1, второй и третьей статьи 366, частями второй и третьей статьи 367, частью второй статьи 368 УК;

в случаях, когда штраф, исправительные работы, привлечение к общественным работам, ограничение свободы заменены лишением свободы;

Женщинам отбывание наказания в виде лишения свободы в учреждениях уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности назначается: осужденным к лишению свободы, ранее отбывавшим наказание в виде лишения свободы за совершение умышленного преступления, за исключением женщин, осужденных к лишению свободы за преступления, не связанные с применением насилия, предусмотренные главами 7, 8, 9, 12 и 13 УК, а также осужденных за преступления, предусмотренные главой 15 УК, в случае полного возмещения ими ущерба, причиненного преступлением;

осужденным к лишению свободы за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних, за исключением лиц, совершивших преступление в несовершеннолетнем возрасте;

при опасном рецидиве преступлений, независимо от того, отбывала ли она ранее наказание в виде лишения свободы за совершение преступления.»;

3) пункт 4 дополнить абзацем пятым следующего содержания:

«осужденным к лишению свободы за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних, за исключением лиц, совершивших преступление в несовершеннолетнем возрасте.»;

11. «О применении судами законодательства о рецидиве преступлений» от 25 декабря 2007 года № 8 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 21 апреля 2011 года № 1; от 20 апреля 2018 года № 8; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 5:

дополнить абзацем вторым следующего содержания:

«В ходе главного судебного разбирательства прокурор вправе с соблюдением правил части пятой статьи 340 УПК путем составления нового обвинительного акта дополнить обвинение указанием о совершении обвиняемым преступления при соответствующем рецидиве.»;

абзацы второй и третий считать абзацами третьим и четвертым соответственно;

2) в пункте 9 слова «испытательного срока» заменить словами «срока пробационного контроля»;

3) в пункте 17 слова «в пунктах 6, 7, 8» заменить словами «в пунктах 6, 6-1, 7, 8»;

4) пункт 24 дополнить абзацем вторым следующего содержания:

«Если в обвинительном акте в качестве отягчающего вину обстоятельства не указано о совершении обвиняемым уголовного правонарушения при соответствующем рецидиве при наличии предусмотренных законом оснований и это нарушение не исключено прокурором путем составления нового обвинительного акта, то суд не вправе указывать в приговоре о совершении правонарушения при рецидиве, но обязан частным постановлением довести о допущенном нарушении до сведения вышестоящего прокурора для принятия соответствующих мер.»;

12. «О рассмотрении судами жалоб на действия (бездействие) и решения прокурора, органов уголовного преследования (статья 106 Уголовно-процессуального Кодекса Республики Казахстан)» от 27 июня 2012 года № 3 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 31 марта 2017 года № 3; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 2 первое предложение дополнить словами «, а равно их защитники, представители»;

2) в пункте 4:

абзац второй исключить;

дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«В соответствии с частью четвертой статьи 153 УПК в порядке статьи 106 УПК производится обжалование постановлений органов досудебного расследования о применении/неприменении мер пресечения, их отмене или изменении, не санкционированных следственным судьей. В иных случаях рассмотрение этого вопроса отнесено к компетенции суда, имеющего полномочия на пересмотр постановлений следственного судьи.»;

3) в пункте 11 абзац второй исключить;

4) дополнить пунктом 12-1 следующего содержания:

«12-1. Постановлением следственного судьи могут быть соединены в одном производстве несколько жалоб на одно и то же решение или действия следователя, дознавателя, прокурора.

В случае соединения в одном производстве нескольких жалоб срок рассмотрения исчисляется со дня поступления последней жалобы.»;

5) пункт 29 изложить в следующей редакции:

«29. При установлении факта незаконности действий (бездействия) и (или) решений прокурора, органов уголовного преследования, повлекших незаконное ограничение или иные нарушения прав и свобод человека, охраняемых законом интересов организаций, следственный судья по

итогах рассмотрения жалобы обязан в соответствии с частью шестой статьи 56 УПК вынести частное постановление для решения вопроса об ответственности лиц, допустивших нарушения закона.

В случае неисполнения вступившего в законную силу или подлежащего немедленному исполнению судебного акта следственного судьи, вынесенного по результатам рассмотрения жалобы в порядке статьи 106 УПК, должностное лицо, на которого возложено устранение нарушений закона, подлежит привлечению к ответственности, предусмотренной законом.»;

13. «О практике применения судами законодательства, регламентирующего производство по уголовным делам с участием присяжных заседателей» от 23 августа 2012 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 24 декабря 2014 года № 4; от 31 марта 2017 года № 3; от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 1:

в абзаце первом:

слова «предусмотрены смертная казнь или» заменить словом «предусмотрено»;

слова «боевой обстановке, и» заменить словами «боевой обстановке, об особо тяжких преступлениях против половой неприкосновенности несовершеннолетних и о »;

в абзаце втором:

после слов «боевой обстановке, » союз «и» исключить;

дополнить словами «, об особо тяжких преступлениях против половой неприкосновенности несовершеннолетних»;

14. «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания» от 25 июня 2015 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2017 года № 13; от 11 декабря 2020 года № 6; от 8 декабря 2021 года № 3):

1) в пункте 4 после слов «обвинительного акта» дополнить словами «, протокола ускоренного досудебного расследования, протокола обвинения»;

2) в пункте 7 слова «смертную казнь или», «или смертной казни» исключить;

3) в пункте 8 :

цифры «, 47» исключить;

слова «и назначения смертной казни», «смертная казнь и» исключить;

15. «О судебной практике условно-досрочного освобождения от отбывания наказания, замены неотбытой части наказания более мягким видом наказания и сокращения срока назначенного наказания» от 2 октября 2015 года № 6 (с изменениями и дополнениями, внесенными

нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 2 в абзаце пятом слова «к статье 72 УК» заменить словами «к статьям 72 и 73 УК»;

2) пункт 8 дополнить предложением вторым следующего содержания:

«При этом арифметический подсчет отбытого осужденным срока наказания и срока, на который осужденный был условно-досрочно освобожден, либо срока наказания при его замене более мягким видом, необходимо производить, исходя из окончательного наказания, назначенного по совокупности преступлений либо совокупности приговоров.»;

3) пункт 14 дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«При применении положений статей 72 и 73 УК лица не освобождаются от дополнительного наказания в виде пожизненного лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью.»;

4) в пункте 16 слово «инвалидом» заменить словами «лицом с инвалидностью»;

16. «О праве доступа к правосудию и полномочиях Верховного Суда Республики Казахстан по пересмотру судебных актов» от 15 января 2016 года № 1:

1) в пункте 3 слова «5 июня 1998 года № 3/2,» исключить;

2) в пункте 4:

абзац первый изложить в следующей редакции:

«Согласно статье 81 Конституции, Верховный Суд является высшим судебным органом по гражданским, уголовным и иным делам, подсудным местным и другим судам, в предусмотренных законом случаях рассматривает отнесенные к его подсудности судебные дела и дает разъяснения по вопросам судебной практики.»;

в абзаце третьем слова «вступивших в законную силу судебных актов» заменить словами «судебных актов нижестоящих судов»;

3) в пункте 5:

в абзаце первом слова «судебных актов, вступивших в законную силу,» заменить словами «в кассационном порядке»;

в абзаце третьем слова «и подпункт 3) части 2 статьи 485 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК)» заменить словами «, подпункт 3) части шестой статьи 169 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АППК); подпункт 3) части пятой статьи 851 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (далее – КоАП)»;

в абзаце четвертом после слов «(подпункты 1), 2) части 6 статьи 438 ГПК);» дополнить словами «подпункты 1), 2) части шестой статьи 169 АППК; подпункты 1), 2) части пятой статьи 851 КоАП);»;

в абзаце пятом слова «нарушение конституционных прав и свобод граждан либо» исключить;

в абзаце шестом слова «смертной казни или» исключить;

абзац восьмой исключить;

17. «О судебной практике по делам о мошенничестве» от 29 июня 2017 года № 6:

1) пункт 1 дополнить абзацем вторым следующего содержания:

«При описании события уголовного правонарушения в обвинительном акте и в приговоре суда с учетом объективной и субъективной сторон совершенного деяния должен быть конкретизирован способ, путем которого было совершено мошенничество.»;

2) пункт 8 дополнить абзацами третьим и четвертым следующего содержания:

«Мошенничество, совершенное в отношении пользователей информационных систем, признается оконченным с момента перевода потерпевшим денежных средств и (или) личных данных виновному или по его указанию другим лицам.

Местом совершения мошенничества с использованием информационных систем следует считать место нахождения потерпевшего, который переводит денежные средства.»;

18. «О некоторых вопросах применения судами норм уголовно-процессуального законодательства по поступившему уголовному делу» от 8 декабря 2017 года № 10:

1) дополнить пунктом 2-1 следующего содержания:

«2-1. При проверке процессуальных решений в части составления лицом, осуществляющим досудебное расследование, отчета о завершении досудебного расследования, составления прокурором обвинительного акта и признания лица обвиняемым с момента составления прокурором обвинительного акта, судам следует исходить из положений подпункта 4) статьи 2 Закона Республики Казахстан от 27 декабря 2021 года № 88-VII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам внедрения трехзвенной модели с разграничением полномочий и зон ответственности между правоохранительными органами, прокуратурой и судом» о том, что новые положения по этим вопросам вводятся в действие:

с 1 января 2022 года в отношении дел об особо тяжких преступлениях, расследуемых следователями органов внутренних дел, антикоррупционной службы и службы экономических расследований, в том числе соединенных с делами о других уголовных правонарушениях;

с 1 января 2023 года в отношении дел о коррупционных преступлениях, предусмотренных пунктом 29) статьи 3 Уголовного

кодекса Республики Казахстан, в том числе соединенных с делами о других уголовных правонарушениях;

с 1 января 2024 года в отношении дел об иных уголовных правонарушениях, завершенных в форме предварительного следствия.»;

2) в пункте 23 абзацы третий, четвертый, пятый дополнить словами «, с учетом разъяснений пункта 2-1 настоящего нормативного постановления»;

3) дополнить пунктом 25-1 следующего содержания:

«25-1. На постановление суда о возврате уголовного дела прокурору с предварительного слушания в порядке статьи 323 УПК может быть подана частная жалоба, принесено ходатайство прокурора в суд апелляционной инстанции.

Решение суда в постановлении о назначении главного судебного разбирательства об оставлении ходатайства участников процесса о возврате дела прокурору в порядке статьи 323 УПК без удовлетворения отдельному обжалованию не подлежит. Возражения против такого решения суда могут быть изложены в апелляционных жалобах, ходатайствах прокурора, принесенных на приговор суда.»;

19. «О рассмотрении уголовных дел в порядке приказного производства» от 29 ноября 2018 года № 17:

1) в пункте 1:

в абзаце втором слова «без применения дополнительного наказания» заменить словами «и предусмотренное санкцией инкриминируемой статьи УК обязательное дополнительное наказание в виде лишения права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью, если в санкции статьи УК установлен определенный (точный) срок лишения этого права»;

в абзаце третьем слова «либо дополнительное наказание является обязательным к назначению» исключить;

2) пункт 3 изложить в следующей редакции:

«3. Вопрос о рассмотрении дела в приказном производстве решается на досудебной стадии.

Лицо, осуществляющее досудебное производство, разъясняет подозреваемому, потерпевшему, гражданскому истцу, гражданскому ответчику (их представителям) их процессуальные права, предусмотренные законом, в том числе право на применение порядка приказного производства.

Подозреваемому должно быть разъяснено:

в совершении какого уголовного правонарушения он подозревается и какими доказательствами его виновность подтверждается;

о заявлении гражданского иска;

о сумме (размере) исковых требований о возмещении имущественного ущерба и (или) компенсации морального вреда, принудительного

платежа в Фонд компенсации потерпевшим, предусмотренного статьями 98-1, 98-2 УК, процессуальных издержек;

при вынесении судом обвинительного приговора о назначении основного наказания в виде штрафа, его размере, обязательного дополнительного наказания в виде лишения права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью;

о порядке исполнения штрафа и лишения права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью;

о признании осужденного по приговору в приказном производстве не имеющим судимости по основаниям, предусмотренным частью второй и пунктом 2) части третьей статьи 79 УК;

о порядке пересмотра приговора;

о других вопросах, имеющих значение по приказному производству.

Потерпевшему, гражданскому истцу и гражданскому ответчику (их представителям) также разъясняются особенности и правовые последствия приказного производства, сообщается о квалификации действий подозреваемого, об имеющихся доказательствах, их праве на заявление гражданского иска.

Лицо, осуществляющее досудебное производство, обязано выяснить, согласны ли подозреваемый, потерпевший, гражданский истец и гражданский ответчик (их представители) на рассмотрение дела без исследования доказательств и без их участия в суде.

О разъяснении участникам процесса их процессуальных прав составляется протокол.»;

3) в пункте 10:

абзац второй изложить в следующей редакции:

«Дело об уголовном проступке и о преступлении небольшой тяжести в соответствии со статьей 629-3 УПК с постановлением о применении приказного производства, вынесенным лицом, осуществляющим досудебное расследование, подлежит передаче начальнику органа дознания, который, согласовав постановление, передает прокурору для утверждения постановления и направления дела в суд.»;

абзацы третий и четвертый исключить;

4) в пункте 13:

абзац третий изложить в следующей редакции:

«о возвращении дела прокурору.»;

абзац четвертый исключить;

5) в пункте 14:

в абзаце втором слова «органу, осуществляющему досудебное производство, или» исключить;

6) в пункте 17 абзац четвертый исключить;

7) в пункте 21:

в абзаце первом слова «или по представлению Председателя Верховного Суда Республики Казахстан» исключить;

в абзаце третьем:

слова «ордера, а с 1 января 2019 года – » исключить;

слова «ордер или» исключить;

после слова «о защите (представительстве)» дополнить словами «и копии удостоверения адвоката»;

20. «О некоторых вопросах санкционирования мер пресечения» от 24 января 2020 года № 1 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 11 декабря 2020 года № 6):

1) пункте 7:

в абзаце шестом слова «страны и т.п.» заменить словами «страны, снятие с регистрационного учета по месту жительства, снятие с воинского учета, наличие гражданства иностранного государства, отсутствие на территории Республики Казахстан постоянного места жительства, работы, семьи, наличие за рубежом источника дохода, финансовых (имущественных) ресурсов и т.п.»;

абзац седьмой изложить в следующей редакции:

«подозрение (обвинение) лица в совершении преступления в составе преступной группы или преступного сообщества должно подтверждаться конкретными доказательствами всех признаков этих преступлений, установленных соответствующими пунктами статьи 3 УК и пунктом 11 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 21 июня 2001 года № 2 «О некоторых вопросах применения судами законодательства об ответственности за бандитизм и другие уголовные правонарушения, совершенные в соучастии»»;

2) в пункте 10 абзац первый дополнить предложениями вторым и третьим следующего содержания:

«При проверке обоснованности подозрения суд устанавливает достоверность представленных органом досудебного расследования доказательств и их достаточность для выдвижения в отношении лица обоснованного подозрения. Проверка обоснованности подозрения включает в себя также и проверку соответствия описания события преступления в материалах дела и примененной статьи Особенной части УК при его квалификации.»;

3) в пунктах 11, 13 слова «государственной границы» заменить словами «Государственной границы»;

4) пункт 15 дополнить абзацем пятым следующего содержания:

«Истечение срока содержания подозреваемого под стражей само по себе не является основанием для его продления. Орган досудебного

расследования обязан предоставить суду доказательства, подтверждающие основания для продления срока содержания под стражей.»;

5) пункт 21 дополнить абзацем четвертым следующего содержания:

«Выводы о том, что подозреваемый (обвиняемый) будет препятствовать судопроизводству или скроется от следствия и суда либо продолжит преступную деятельность, должны быть подкреплены достаточными доказательствами и мотивированы должным образом как в ходатайстве лица, осуществляющего досудебное расследование, так и в постановлении следственного судьи о санкционировании меры пресечения в виде содержания под стражей по основанию, предусмотренному пунктом 3) или 4) части девятой статьи 148 УПК.».

2. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

А.Мергалиев

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г.Альмагамбетова

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 23.01.2023 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₈. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 1547 дана. Тапсырыс № 005.

Подписано в печать 23.01.2023 г.
Формат 60x84 ¹/₈. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 1547 экз. Заказ № 005.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Нұр-Сұлтан қаласы, К.Байсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 37-70-74